

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Jiří HANZAL

PRÁVNÍ POSTAVENÍ SOUDCE V ČESKÉ REPUBLICĚ A SPOLKOVÉ REPUBLICĚ NĚMECKO

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Radovan SUCHÁNEK, PhD.

Katedra: Katedra ústavního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 7. února 2010

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně a dle pokynů vedoucího diplomové práce. Všechny podklady, ze kterých jsem čerpal, jsem řádně uvedl v seznamu použité literatury.

V Praze 7. února 2010

Jiří Hanzal

Velké poděkování patří vedoucímu diplomové práce panu JUDr. Radovanu Suchánkovi, PhD. za ochotné podání pomocné ruky při zpracování této diplomové práce.

J. H.

Úvod	1
1. Moc soudní jako složka státní moci a její organizace.....	3
1.1. Dělbá státní moci	3
1.1.1. Dělbá státní moci v ČR.....	4
1.1.2. Dělbá státní moci v SRN	4
1.2. Moc soudní	5
1.2.1. Organizace moci soudní v ČR	5
1.2.1.1. Organizace moci soudní v SRN.....	7
2. Prameny právní a jiné úpravy	11
2.1. Úprava na mezinárodní a nadnárodní úrovni.....	11
2.2. Ústavní úprava obou států.....	11
2.3. Právní úprava v ČR.....	11
2.3.1. Zákony	12
2.3.2. Podzákoné právní předpisy	13
2.4. Právní úprava v SRN	13
2.4.1. Zákony	13
2.4.2. Podzákoné právní předpisy	15
2.5. Exkurz: Vnitřní a kancelářský řád	15
2.6. Stavovské organizace a jejich dokumenty	16
2.6.1. Exkurz: European Judicial Training Network	17
3. Vývoj současné české právní úpravy soudnictví.....	18
3.1. Od návrhu k účinnému zákonu	18
3.2. Judikatura Ústavního soudu.....	23
3.2.1. Pl. ÚS 7/02.....	23
3.2.2. Pl. ÚS 18/06.....	25
3.3. Novely zákona č. 6/2002 Sb.	26
3.3.1. Poslední kontroverzní novela ZSS a KárZ – 314/2008 Sb.	28
4. Ústavní postavení soudce.....	31
4.1. Česká úprava.....	31
4.2. Německá úprava	32
5. Soudcovská nezávislost.....	35
6. Soudcovské funkce	41
6.1. České soudcovské funkce	41
6.2. Německé soudcovské funkce.....	42
6.2.1. Profesionální soudci.....	42
6.2.2. Laičtí soudci.....	43

6.3.	Srovnání počtu soudců.....	44
7.	Předpoklady a příprava pro výkon funkce soudce.....	46
7.1.	Právní úprava v ČR.....	46
7.1.1.	Podmínky stanovené ke jmenování soudcem	46
7.1.1.1.	Věk.....	46
7.1.1.2.	Negativní lustrační osvědčení.....	47
7.1.2.	Přípravná služba justičních čekatelů.....	47
7.1.2.1.	Výběr justičních čekatelů.....	48
7.1.2.2.	Průběh praxe justičního čekatele	49
7.1.3.	Odborná justiční zkouška.....	50
7.1.3.1.	Organizace, obsah a průběh odborné justiční zkoušky	51
7.1.4.	Ideální kandidát na funkci soudce	52
7.2.	Právní úprava v SRN	53
7.2.1.	Způsobilost k soudcovskému úřadu.....	53
7.2.2.	Studium.....	53
7.2.3.	Přípravná služba.....	54
7.2.3.1.	Přípravná služba v evropském kontextu	55
7.2.4.	Zkoušky	55
8.	Vznik, výkon a zánik soudcovské funkce.....	58
8.1.	Právní úprava v ČR.....	58
8.1.1.	Výběr kandidátů na funkci soudce.....	58
8.1.2.	Jmenování	58
8.1.2.1.	Slib soudce.....	62
8.1.3.	Přidělení soudce	63
8.1.3.1.	Dočasné přidělení	64
8.1.4.	Pracovní vztah soudce	65
8.1.5.	Překládání soudců	65
8.1.6.	Nezpůsobilost k výkonu funkce soudce.....	66
8.1.7.	Zánik funkce	67
8.2.	Právní úprava v SRN	67
8.2.1.	Předpoklady ke jmenování.....	67
8.2.2.	Jmenování	68
8.2.2.1.	Výbor pro volbu soudců	70
8.2.2.2.	Soudci a komunistický režim.....	70
8.2.3.	Přidělování a překládání soudců	71
8.2.4.	Odchod do výslužby	72

8.2.5.	Zánik funkce	73
9.	Správa soudů – státní správa vs. soudcovská samospráva	75
9.1.	Česká právní úprava.....	76
9.1.1.	Státní správa soudu	76
9.1.2.	Funkcionáři soudu.....	77
9.1.2.1.	... před Ústavním soudem	79
9.1.2.1.1.	II. ÚS 53/06.....	79
9.1.2.1.2.	Pl. ÚS 18/06.....	80
9.1.2.1.3.	Pl. ÚS 17/06.....	80
9.1.2.1.4.	Pl. ÚS 87/06.....	81
9.1.3.	Ředitel správy soudu.....	81
9.1.4.	Soudcovská rada	82
9.1.5.	Navrhovaný model samosprávy českého soudnictví.....	83
9.1.5.1.	Soudní kolegium České republiky	84
9.1.5.2.	Nejvyšší rada soudnictví – aktuální návrh.....	85
9.1.5.2.1.	Novela Ústavy.....	86
9.1.5.2.2.	Nejvyšší rada soudnictví jako orgán správy soudnictví.....	87
9.1.5.2.3.	Státní správa soudů – Ministerstvo spravedlnosti.....	88
9.1.5.2.4.	Volby členů NRS	89
9.1.5.2.5.	Poslední návrh Soudcovské unie České republiky	89
9.2.	Německá právní úprava	90
9.2.1.	Prezidium soudu	90
9.2.2.	Soudcovské rady	91
9.2.3.	Prezidentské rady	91
9.2.4.	Úvahy o samosprávě.....	92
10.	Organizační a personální aspekty výkonu soudnictví.....	94
10.1.	České soudnictví	94
10.1.1.	Rozvrh práce	94
10.1.2.	Vyšší soudní úředníci.....	94
10.1.3.	Asistenti soudce a soudní tajemníci	97
10.1.4.	Minitýmy	97
10.2.	Německé soudnictví.....	100
10.2.1.	Rozvrh práce	100
10.2.2.	Vyšší soudní úředníci.....	100
11.	Hmotné zabezpečení soudců	102
11.1.	Platy českých soudců	102

11.1.1.	Platové restrikce a judikatura Ústavního soudu.....	105
11.2.	Zabezpečení německých soudců.....	106
12.	Odbornost a vzdělávání v soudnictví	110
12.1.	Vzdělávání v ČR.....	110
12.1.1.	Justiční akademie.....	110
12.1.2.	Celoživotní vzdělávání soudců.....	111
12.1.3.	Studium vyšších soudních úředníků.....	111
12.1.4.	Vzdělávání soudního odborného personálu.....	111
12.1.4.1.	Justiční čekatelé.....	111
12.1.4.2.	Ostatní zaměstnanci soudu.....	112
12.2.	Vzdělávání v SRN.....	112
12.2.1.	Fachhochschule Schwetzingen (FHSch).....	113
13.	Odpovědnost soudce	115
13.1.	Právní úprava v ČR.....	115
13.1.1.	Kárná odpovědnost.....	115
13.1.1.1.	Kárné řízení.....	116
13.1.2.	Trestní a přestupková odpovědnost.....	118
13.1.3.	Odpovědnost za škodu.....	118
13.2.	Právní úprava v SRN.....	119
13.2.1.	Disciplinární odpovědnost.....	119
13.2.2.	Trestní a přestupková odpovědnost.....	120
14.	Další práva, povinnosti a omezení.....	122
14.1.	Česká právní úprava.....	122
14.1.1.	Inkompatibilita funkcí.....	122
14.1.2.	Práva, povinnosti, omezení.....	122
14.2.	Německá právní úprava.....	123
Závěr	125	

Úvod

Soudnictví je jednou ze tří složek státní moci. Soudci, kteří jsou součástí soudnictví, zaujímají zvláštní a zajímavé postavení v právním řádu České republiky. Od počátku 90. let minulého století se neustále jeví jako nutnost reforma soudnictví jako takového, která se též dotkne postavení samotných soudců. Současný stav české justice je nevyhovující, ba tristní. První a zatím poslední znatelná reforma z let 2001 až 2002 moc dobrého nepřinesla a od té doby je zákon o soudech a soudcích podrobován dílčím a nekomplexním novelám a neustále pod „palbou“ Ústavního soudu (Pl. ÚS 7/02, Pl. ÚS 17/06, Pl. ÚS 18/06, II. ÚS 53/06, Pl. ÚS 39/08).

Na půdě Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky vznikla Dočasná komise Poslanecké sněmovny pro posouzení nezávislosti výkonu a budoucího uspořádání české justice. Komise se vyslovila, že je nutné zřídit po volbách do Poslanecké sněmovny stálou komisi, která by si zabývala skutečnou a efektivní reformou české justice.

Naše soudnictví je neustále porovnáváno se zahraničními soudními systémy, zvláště našich sousedů, se kterými jsme i historicky spjatí. Úkolem této diplomové práce je analyzovat a zhodnotit právní postavení soudce v České republice a zamyslet se nad tím, které instituty z německého práva by mohly být použity a zavedeny do našeho právního řádu v rámci nadcházející reformy české justice.

Diplomová práce je rozdělena do 14 kapitol. Každá kapitola, s výjimkou 3. a 5. kapitoly, se člení na dvě části, a to na první, kde je probírána česká právní úprava a ve druhé je pojednáno o věci v podmínkách právního řádu SRN. Kapitoly neobsahují komparační závěr, protože cílem práce není komparace právních úprav, nýbrž zamýšlení nad tím, které partie německé právní úpravy lze přejmout do našeho právního řádu a o tom je pojednáno v závěru diplomové práce.

V první kapitole se zabývám teorií dělby státní moci, jejím praktickým dopadem v obou státech a organizací soudní moci v ČR a SRN. Druhá kapitola podává přehled o pramenech právní úpravy na mezinárodní, národní a ústavní úrovni, na úrovni zákonů a podzákoných právních předpisů a o dokumentech stavovských soudcovských organizací. Kapitola č. 3 je historickým exkurzem týkající se české právní úpravy soudnictví a právního postavení soudce. Samotný název čtvrté kapitoly – Ústavní postavení soudce – prozrazuje obsah této kapitoly. V teoretické 5. kapitole najdeme výklad o soudcovské nezávislosti. Kapitulu č. 6 jsem do diplomové práce zařadil proto,

aby byl učiněn pořádek ohledně soudcovských funkcí, protože situace v SRN je zvláště komplikovaná. Sedmá kapitola se věnuje předpokladům a přípravě pro výkon funkce soudce. Pasáž týkající se ČR se detailněji zabývá věkovým cenzem a tzv. lustračním osvědčením a dále nastiňuje průběh přípravné služby justičního čekatele, odborné justiční zkoušky a obsahuje též zamyšlení nad tím, kdo je ideálním kandidátem na soudcovskou funkci. Oddíl věnující se německé právní úpravě představuje institut způsobilosti k soudcovskému úřadu, průběh právnického studia, přípravné služby a závěrečných zkoušek. Kapitola osmá nazvaná „Vznik, výkon a zánik soudcovské funkce“ je jádrem diplomové práce. Zabývá se výběrem kandidátů a předpoklady ke jmenování, jmenováním (a slibem soudce), přidělením a překládáním soudců, odchodem z funkce a jejím zánikem. Devátá kapitola podává výklad o správě soudů. Hodnotí současný stav a zamýšlí se nad úvahami odborné veřejnosti o samosprávě soudnictví a nahlíží na správu německých soudů. V desáté kapitole demonstrují organizační a personální uspořádání české a německé justice. V partii o českém soudnictví je zajímavý text o práci v tzv. minitymech a v oddíle týkajícím se SRN je rozebrán institut vyššího soudního úředníka, který z Německa pochází. V 11. kapitole je konkrétně rozveden jeden z nástrojů zajištění soudcovské nezávislosti, a to materiální zabezpečení soudců, včetně pohledu optikou Ústavního soudu České republiky. Velkým tématem je vzdělávání soudců a dalšího soudního personálu, proto je mu věnována kapitola dvanáctá. Zmiňují se o Justiční akademii, studiu vyšších soudních úředníků a vzdělávání dalších osob. Vzdělávání v SRN popisují na příkladu *Fachhochschule Schwetzingen*. O odpovědnosti soudců a to kárné, trestní a za škodu pojednává třináctá kapitola. A kapitola poslední doplňuje diplomovou o další práva, povinnosti a omezení soudců.

Tato diplomová práce vychází ze stavu právního řádu obou států ke dni 1. února 2010.

1. Moc soudní jako složka státní moci a její organizace

1.1. Dělbá státní moci

Státní moc, která dle státovědecké definice je „*univerzální schopností státu prosazovat na svém území obecnou vůli, vyjádřenou v právním řádu, včetně prostředků donucení*“¹, sestává v podmínkách právního státu a demokratické společnosti ze tří složek, a to z mocí zákonodárné, výkonné a soudní. Aby nedošlo ke zneužití moci absolutním vládcem, je zapotřebí, aby jednotlivé složky státní moci byly odděleny, vyváženy a kontrolovány.

Teorie dělby státní moci byla propracovávána již od poloviny 17. století. Jako první se tímto tématem zabýval *J. Locke*, podle nějž měly existovat „*1. moc určovat křivdy, náhradu, nápravu a trest, tj. moc zákonodárná, 2. moc provádět zákony a činit vše potřebné k ochraně zájmů soukromých a veřejných, tj. moc výkonná, 3. moc vyhlašovat válku nebo uzavírat mír, tj. moc, kterou Locke nazývá federativní*“². Dalším myslitelem věnujícím se teorii dělby moci byl francouzský osvícenec *Ch. de Montesquieu*, který rozlišoval tyto tři kategorie: „*1. moc zákonodárnou umožňující právně stanoveným orgánům vyhlašovat zákony a upravovat nebo odvolávat zákony již dané, 2. moc výkonnou, působící v oblasti mezinárodních vztahů a obsahující oprávnění dojednávát mír, vyhlašovat válku, vysílat nebo přijímat velvyslance a hlavně zajišťovat bezpečnost státu a čelit nepřátelským vpádům, 3. moc výkonnou působící v oblasti občanského práva, umožňující trestat zločiny nebo rozsuzovat spory mezi občany*“³, s tím, že pro třetí moc se později vžilo pojmenování „moc soudní“ a pro moc druhou se začal používat název „moc výkonná“ (jako taková).

Princip dělby moci našel své uplatnění i v angloamerických zemích, např. někdejší prezident USA *J. Adams* pojal zásadu důsledného oddělení složek státní moci za poznatek tehdejší politické vědy a odtud je nám známé sousloví „*check and balances*“, tzn. vytvoření systému brzd a protivah mezi složkami státní moci. Moc soudní zabraňuje ostatním složkám moci, aby zneužívaly samy sebe, právem exekutivy je udělovat amnestii a moc zákonodárná určuje pravidla hry. Významnou pojistkou vůči zákonodárcům je ústavní soudnictví.

O tomto systému se zmiňuje i *J. Limbach* v souvislosti se soudcovskou nezávislostí,

¹ Pavlíček, V. a kol. Ústavní právo a státověda. I. díl. Obecná státověda. Praha: Linde, 1998, s. 67

² Adamová, K. Příspěvek k diskusi o dělbě moci. *Soudce*, 2007, č. 6, s. 11

³ Tamtéž, s. 12.

když „zákonodárství udává pravidla rozhodování a naproti tomu soudce nezávislý na ostatních mocích se na tato (pravidla) orientuje“.⁴

1.1.1. Dělbá státní moci v ČR

Zdrojem veškeré státní⁵ moci v České republice je lid, tedy občané státu a jeho obyvatelstvo, který ji vykonává prostřednictvím orgánů moci zákonodárné, výkonné a soudní [čl. 2 odst. 1 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“)]. Na princip dělby moci odkazuje též judikatura Ústavního soudu, když odůvodňuje obsah nezávislosti soudu a soudce.⁶ Ústavní zásada legální licence vyjádřená v čl. 2 odst. 3 Ústavy, resp. čl. 2 odst. 2 Listiny základní práv a svobod (dále jen „Listina“) stanoví, že státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech, mezích a způsoby, které stanoví zákon. Vztahuje se tedy na všechny orgány státu, které státní moc uplatňují, a pro případ porušení této ústavní kautely odpovídají za škodu⁷ podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným postupem, ve znění pozdějších předpisů. Požadavek zákonné úpravy nelze vykládat natolik restriktivně, že by zamezil vydávání podzákonných právních předpisů. Na důsledné oddělení složek státní moci lze poukázat zněním čl. 21, 22, 32, 70, 82 odst. 3 Ústavy, které pojednávají o inkompatibilitě funkcí.

1.1.2. Dělbá státní moci v SRN

Obdobně v SRN je zdrojem veškeré státní moci lid, který ji vykonává ve volbách a hlasováních a prostřednictvím zvláštních orgánů zákonodárství, moci výkonné a soudnictví [čl. 20 odst. 2 Základního zákona Spolkové republiky Německo (dále jen „Základní zákon“)]. Limity výkonu státní moci jsou čl. 1 odst. 3, jež zavazuje zákonodárství, moc výkonnou a soudnictví k dodržování základní práv obsažených v hlavě první, a čl. 20 odst. 3 stanoví, že zákonodárství je vázáno ústavním řádem, výkonná moc a soudnictví jsou vázány zákonem a právem. Pokud veřejná moc porušila někomu jeho práva, je oprávněn domáhat se jejich ochrany, pro kterou platí řádný chod práva, pokud není stanoveno jinak (čl. 19 odst. 4). Čl. 34 upravuje podmínky odpovědnosti za porušení povinností při výkonu veřejného úřadu a zaručuje soudní

⁴ Limbach, J. Die richterliche Unabhängigkeit – ihre Bedeutung für Rechtsstaat. *Neue Justiz*, 1995, č. 6, s. 282

⁵ Někteří autoři, zejména teoretici správního práva, se domnívají, že výstižnějším by bylo adjektivum „veřejná“.

⁶ Nález č. 125/1999 Sb. ÚS, sv. 15 (č. 233/1999 Sb.), nález č. 78/2002 Sb. ÚS, sv. 26 (č. 349/2002 Sb.)

⁷ Čl. 36. odst. 3 Listiny.

ochranu nároku na náhradu škody, resp. regresní úhradu, který se uplatní při dolůznmím nebo hrubě kulpózním porušení povinnosti uložené konkrétní osobě.

1.2. Moc soudní

Moc soudní je v současnosti chápána jako „*specifická činnost státu, při níž k tomu určené, na ostatních složkách státního mechanismu nezávislé a náležitě vybavené orgány státu – soudy, mají zajišťovat jednu z funkcí státu, tj. garantovat a naplňovat spravedlnost tím, že musí poskytnout ochranu právům fyzických a právnických osob*“⁸, v německé literatuře lze najít tuto definici: „*Soudnictví je závazné rozhodování právních sporů nezávislými státními instancemi vázanými jen zákonem a právem ve zřízeném procesu se zvláštními zárukami.*“.⁹ Protože jde o funkci státu, výkon soudnictví je právem státu, ale zároveň jeho povinností, neboť kdyby na ni rezignoval, bylo by naplněno zakázané *denegatio iustitiae*.

Primárním úkolem soudů je nalézat právo v rámci obecného, správního a ústavního soudnictví. Obecným soudnictvím se rozumí soudnictví civilní¹⁰ a trestní. Jako samostatný druh se postupem času vyčlenilo správní soudnictví, ve kterém je přezkoumávána zákonnost aktů výkonné moci. Ústavní soudnictví provádí abstraktní a konkrétní kontrolu ústavnosti a vede další řízení, které stanoví zákon, např. rozhodování kompetenčních konfliktů, o ústavních stížnostech proti zásahům státu a veřejné moci, impeachmentu, protiústavnosti politických stran; podávání výkladu ústavy, výkon volebního soudnictví aj.

Soudnictví funguje na určitých principech, které zabezpečují jeho řádný výkon. *Schelleová*¹¹ zmiňuje princip výkonu soudní moci pouze soudem a jménem republiky, princip nezávislosti soudů, zákonného soudce a jednoty soudní soustavy, rozhodování senátem nebo samosoudcem a účast laického prvku.

1.2.1. Organizace moci soudní v ČR

Soudnictví v České republice vykonávají nezávislé soudy jménem republiky (institucionální zabezpečení nezávislosti soudů), které jsou povolány k ochraně subjektivních práv, o vině a trestu rozhoduje výlučně soud (čl. 81 a 90 Ústavy). Soudní

⁸ Pavlíček, V. a kol. Ústavní právo a státověda. I. díl. Obecná státověda. Praha: Linde, 1998, s. 312

⁹ Maurer, H. Staatsrecht I, Grundlagen. Verfassungsorgane. Staatsfunktionen. 4. Aufl. München: C. H. Beck, 2005, s. 652

¹⁰ Pod tento pojem řadíme soudnictví ve věcech občanskoprávních, pracovněprávních, rodinněprávních a obchodněprávních.

¹¹ Schelleová, I., Schelle, K. a kol. Soudnictví (historie, současnost, perspektivy). Praha: Eurolex Bohemia, 2004, s. 22

moc je tvořena dvěma subsystemy, a to ústavním a obecným soudnictvím. V našem ústavním systému je zakotven model koncentrovaného ústavního soudnictví, kdy soudní kontrola ústavnosti je v pravomoci Ústavnímu soudu (čl. 83 a násl.).

Výkon obecného soudnictví je svěřen soustavě soudů tvořené Nejvyšším soudem, Nejvyšším správním soudem, vrchními, krajskými a okresními soudy s tím, že zákonodárce je zmocněn k jejich jinému označení¹² (čl. 91 odst. 1). Nejvyšší soud se sídlem v Brně je vrcholným soudním orgánem ve věcech patřících do soudní pravomoci vyjma věcí, které jsou v pravomoci Ústavního soudu nebo Nejvyššího správního soudu (čl. 92). Vrchní soudy sídlí v Praze a Olomouci, jejichž obvody stanoví příloha č. 1 k ZSS, dále 8 krajských soudů sídlí v Praze (Městský soud v Praze pro území hl. m. Prahy, Krajský soud v Praze pro území Středočeského kraje), Českých Budějovicích, Plzni, Ústí nad Labem, Hradci Králové, Brně a Ostravě. Soudní kraje, tak jak jsou upraveny v příloze č. 2 k ZSS, vychází z úpravy podle zákona č. 36/1960 Sb., o územním členění státu, ve znění pozdějších předpisů, což má za následek diskrepanci s kraji jako vyššími územními samosprávnými celky podle ústavního zákona 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků a o změně ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění ústavního zákona č. 176/2001 Sb.¹³ A konečně 86 okresních soudů, kdy v každém okrese je po jednom soudě (obvody jsou stanoveny v příloze č. 3 k ZSS) a v hl. m. Praze je činných 10 obvodních soudů, kde jednotlivé obvody vymezuje příloha č. 4 k ZSS. Některé okresní soudy mají zřízeny své pobočky, podle přílohy č. 7 k ZSS.

Tato soustava obecných soudů vykonává mimo civilního a (klasického) trestního soudnictví také některé zvláštní druhy soudnictví – správní soudnictví (včetně soudnictví volebního¹⁴), trestní soudnictví nad mládeží a kárné soudnictví. Správní soudnictví vykonávají specializované senáty a specializovaní samosoudci krajských soudů, na nejvyšším článku soudní soustavy je jeho výkon svěřen samostatnému Nejvyššímu správnímu soudu (§ 3 odst. 1 SŘS). Trestní soudnictví nad mládeží

¹² Na území hl. m. Prahy vykonává působnost krajského soudu Městský soud v Praze a působnost okresních soudů obvodní soudy (§ 9 odst. 1 ZSS) a na území města Brna vykonává působnost okresního soudu Městský soud v Brně (§ 9 odst. 2 ZSS).

¹³ Od nabytí účinnosti ZSS se zřizují pobočky krajských soudů (přílohy č. 5 a 6 k ZSS) v sídlech samosprávných krajů, kde nesídlí žádný krajský soud, a tento nesoulad měl být podle plánu ministra J. Pospíšila odstraněn do roku 2012, kdy má být vytvořeno celkem 14 samostatných krajských soudů a zrušeny oba soudy vrchní.

¹⁴ Tuto kompetenci sdílí s Ústavním soudem, jejíž rozdělení stanoví čl. 87 odst. 1 písm. e), f), [ust. písm. l), m) jsou již obsoletní] Ústavy a § 4 odst. 2 písm. a), § 88 a násl. SŘS.

vykonávají soudy pro mládež, jimiž se rozumí zvláštní senát anebo v zákonem stanovených případech předseda takového senátu nebo samosoudce příslušného okresního, krajského, vrchního a Nejvyššího soudu.¹⁵ Kárným soudem je Nejvyšší správní soud, který vede řízení ve věcech soudců a státních zástupců (§ 3 zákona č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců a státních zástupců, ve znění pozdějších předpisů). Soudy pro mládež a kárný soud jsou soudy v pojetí funkčním.

Zvláštním soudním (nebo soudcovským?) tělesem je zvláštní senát složený ze tří soudců Nejvyššího soudu a ze tří soudců Nejvyššího správního soudu. Sice § 2 odst. 5 zákona č. 131/2002 Sb., o rozhodování některých kompetenčních sporů stanoví, že působení v tomto senátu a jeho činnost je výkonem soudnictví, ale „*nejedná se o soud (...). Výkonem soudnictví je tedy ‚účast‘ (nebo ‚členství‘) ve zvláštním senátu, samotná rozhodovací činnost senátu – byť je výkonem veřejné moci – však výkonem soudnictví není, neboť soudnictví v České republice vykonávají nezávislé soudy.*“¹⁶

Do 31. 12. 1993 byly součástí soudní soustavy také vojenské soudy. Do 31. 12. 1999 byla činná „samostatná“ soustava obchodního soudnictví, jejíž organizace byla velice asymetrická.

V České republice je 86 soudů prvního stupně se všeobecnou pravomocí, tedy 0,8 soudu na 100 000 obyvatel a celkový počet (obecných) soudů je 96, tzn. 1 soud na 100 000 obyvatel.¹⁷

Čl. 94 zakotvuje princip senátního nebo samosoudcovského rozhodování (odst. 1) a účast laického prvku na výkonu soudnictví (odst. 2). Rovnost před soudem a ústnost a veřejnost jeho jednáním stanoví čl. 96. Další principy upravuje Listina v hlavě páté, konkrétně v čl. 38 odst. 1 právo na zákonného soudce, čl. 37 a 38 odst. 2 stanoví některé procesní zásady a čl. 39 a 40 upravují obecné ústavní základy trestního práva.

1.2.1.1. Organizace moci soudní v SRN

Situace v SRN je poněkud složitější, protože musíme rozlišovat Spolek a jeho země. Spolková úprava, včetně té ústavní, je závazná pro všechny spolkové země bez rozdílu, pokud není stanovena přípustná výjimka¹⁸, i pro Spolek samotný, protože čl. 28 odst. 1

¹⁵ § 4 ve spojení s § 2 písm. g) zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).

¹⁶ Sládeček, V., Mikule, V., Syllová, J. Ústava České republiky. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 756

¹⁷ Převzato z Borzová, I. Evropské soudní systémy. *Soudce*, 2007, č. 11, s. 5

¹⁸ Např. čl. 127 Základního zákona.

věta první Základního zákona stanoví, že „ústavní řád v zemích musí odpovídat zásadám republikánského, demokratického a sociálního právního státu ve smyslu tohoto Základního zákona“¹⁹ a zemské právo se ruší právem spolkovým (čl. 31).

Základní zákon upravuje soudnictví²⁰ ve své hlavě deváté (čl. 92 – 106). Soudní moc je svěřena soudcům, je vykonávána Spolkovým ústavním soudem a Základním zákonem předvídanými spolkovými soudy a zemskými soudy (čl. 92), tj. soudy které jsou nezávislé a vázány pouze zákonem (§ 1 GVG). Čl. 95 odst. 1 taxativně vypočítává Spolkový soudní dvůr, Spolkový správní soud, Spolkový finanční dvůr, Spolkový pracovní soud a Spolkový sociální soud. Organizaci Spolkového ústavního soudu upravuje čl. 94 a jeho pravomoc čl. 93 společně s ustanoveními čl. 18, 61, 84 odst. 4, 98 odst. 2 a 5, 100, 115g a 126. Vedle spolkového ústavního soudnictví existuje také zemské ústavní soudnictví, jehož se dotýkají čl. 99 a 100. Soudnictví náleží do oblastí Spolku za podmínky, je-li příslušný spolkový soud zřízen Základním zákonem, ve zbytku je vykonáváno zemskými soudy, které přitom respektují státní moc zemí.²¹ Spolek disponuje konkurující zákonodárnou pravomocí pro úpravu soudní organizace a soudního zřízení (čl. 74 odst. 1 bod 1.), ovšem ve vztahu k finančnímu soudnictví mu náleží zákonodárná pravomoc výlučná (čl. 108 odst. 6). Stalo se zvykem, že většinu otázek upravuje Spolek a zemím zůstalo např. stanovení soudních obvodů, to se však týká jen zákonodárné pravomoci. Obsazování zemských soudů a s tím související personální politika náleží výlučně zemím.

Německé soudnictví je složeno z pěti soudních odvětví. Jedná se o řádné soudnictví, které zahrnuje civilní a trestní pravomoc, pracovní soudnictví, všeobecné správní soudnictví, sociální soudnictví a finanční soudnictví. Příčina této vertikální dělby „*tkví ve zvláštní znalosti věci, která umožňuje specializaci soudů. Kvůli často odlišným zásadám jednotlivých právních odvětví a pokaždé jiným procesním pravidlům se může také dostat adekvátnějšího projednání jednotlivých otázek.*“²²

Pravomoc každého odvětví je horizontálně rozdělena mezi Spolek a země. Nejnižším

¹⁹ Klokočka, V., Wagnerová, E. Ústavy států Evropské unie. 1. díl. Praha: Linde, 2004, s. 242

²⁰ Německý jazyk používá čtyři výrazy: *die Gerichtsbarkeit*, *die Justiz*, *die Rechtsprechung*, *die Rechtspflege*. *Die Gerichtsbarkeit* znamená „soudní pravomoc, jurisdikce, soudní moc, justice – vše v organizačním a institucionálním smyslu“, *die Justiz* označuje „soudnictví, resp. justice ve významu spravedlnosti“, *die Rechtsprechung* představuje „souzení, jurisdikci, resp. soudní pravomoc jako činnost“, druhým významem tohoto slova je „judikatura“ a konečně *die Rechtspflege* se překládá jako výkon práva, resp. spravedlnosti.

²¹ BVerfGE 96, 345, 366.

²² Robbers, G. Einführung in das deutsche Recht. 2. Aufl. Baden – Baden: Nomos, 1998, s. 30

článkem na úrovni zemí je okresní soud (*Amtsgericht*) společně s lidovým soudem (*Schöffengericht*), odvolacím soudem je zemský soud (*Landgericht*) a nejvyšší soudní autoritou zemské soustavy je vrchní zemský soud (*Oberlandesgericht*). V čele německé soustavy soudů stojí Spolkový soudní dvůr se sídlem v Karlsruhe. Tato horizontální struktura platí pro řádné soudnictví (§ 12 GVG) a každý soud si může zřídit svoji pobočku (§ 153 GVG). Jednotlivými stupni pracovního soudnictví jsou pracovní soudy, zemské pracovní soudy a Spolkový pracovní soud se sídlem v Erfurtu. Všeobecné správní soudnictví vykonávají správní soudy, vrchní správní soudy a Spolkový správní soud, který sídlí v Lipsku. Soustava sociálního soudnictví se člení na sociální soudy, zemské sociální soudy a Spolkový sociální soud v Kasselu. Pouze dva články existují u finančního soudnictví, a to finanční soudy a Spolkový finanční dvůr v bavorském Mnichově. Co se týče rozdělení soudů podle toho, zda rozhodují podle, resp. o spolkovém či zemském právu *Robbers* uzavírá, že „*neexistuje žádné institucionální rozdělení justice podle spolkové nebo zemské materie*“.²³

Za účelem zachování stability a tvorby konstantní judikatury je podle čl. 95 odst. 3 zřízen Společný senát nejvyšších soudních dvorů Spolku, který není samostatným soudním zřízením, neboť je složen ze soudců spolkových soudů všech pěti soudních odvětví.²⁴ Spolek je oprávněn zřídit Spolkový soud pro právní ochranu živnostenských záležitostí. Takovýto soud dosud zřízen nebyl, ale jeho kompetence vykonává Spolkový patentový soud v Mnichově, jehož předchůdcem byl Spolkový patentový úřad.²⁵ Odvolacím soudem je pak Spolkový soudní dvůr (čl. 96 odst. 3).

Dosud nezřízenými soudy jsou vojenské trestní soudy pro obranné síly upravené v čl. 96 odst. 2. Jejich úkolem je „*vykonávat trestní soudnictví pouze za stavu obrany a jen pro příslušníky ozbrojených sil, kteří byli vysláni do zahraničí nebo naloděni na palubu válečných lodí*“.²⁶ Na základě čl. 96 odst. 4 Spolek zřídil Spolkový disciplinární soud se sídlem ve Frankfurtu nad Mohanem, který je příslušný pro rozhodování disciplinárních záležitostí úředníků Spolku, a vojenské služební soudy (Vojenský služební soud Sever v Münsteru a Vojenský služební soud Jih v Mnichově), které rozhodují o přestupcích a

²³ Tamtéž, s. 32.

²⁴ Tuto funkci u nás plní velké senáty, kolegia a plénium Nejvyššího soudu (§ 20 odst. 1, § 21 odst. 1 a 2 ZSS) a rozšířené senáty, kolegia a plénium Nejvyššího správního soudu (§ 17 odst. 1, § 18 odst. 1, § 19 odst. 1 a 2 SŘS).

²⁵ BVerwGE 8, 350.

²⁶ Klokočka, V., Wagnerová, E. Ústavy států Evropské unie. 1. díl. Praha: Linde, 2004, s. 268

disciplinárních záležitostech vojáků v řízení o stížnostech. Odvolání do rozhodnutí těchto soudů projednávají disciplinární senáty Spolkového správního soudu. Soudem ve funkčním pojetí je Služební soud Spolku, kterým se rozumí zvláštní senát Spolkového soudního dvora, který má pravomoc kárného soudu.²⁷

V SRN je 791 soudů prvního stupně se všeobecnou pravomocí, tedy 1 soud na 100 000 obyvatel, počet specializovaných soudů prvního stupně je roven 262, tj. 0,32 soudu na 100 000 obyvatel a celkový počet (obecných) soudů činí 1 147, tzn. 1,4 soudu na 100 000 obyvatel.²⁸

Základní zákon zaručuje nepřípustnost výjimečných soudů (čl. 101 odst. 1 věta první, resp. § 16 věta první GVG) a pro zřizování soudů pro zvláštní odvětví stanoví výhradu zákona (čl. 101 odst. 2). Princip zákonného soudce je zakotven v čl. 101 odst. 1 větě druhé, nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci (§ 16 věta druhá GVG), nárok každého, aby byl slyšen před soudem, v čl. 103 odst. 1. Obecné ústavní zásady trestního práva upravuje čl. 102²⁹, 103 odst. 2 – *nullum crimen sine lege praevia* a odst. 3 – *ne bis in idem*, čl. 104 upravuje podmínky omezení osobní svobody.

²⁷ § 61 a násl. DRiG.

²⁸ Převzato z Borzová, I. Evropské soudní systémy. *Soudce*, 2007, č. 11, s. 5

²⁹ Trest smrti je zrušený.

2. Prameny právní a jiné úpravy

2.1. Úprava na mezinárodní a nadnárodní úrovni

Čl. 10 Ústavy inkorporuje do českého právního řádu vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, a pokud taková smlouva stanoví něco jiného než zákon, použije se namísto zákona. Česká republika dodržuje závazky, které pro ni vyplývají z mezinárodního práva (čl. 1 odst. 2 Ústavy). Základní zákon explicitně neřeší vztah mezinárodního a vnitrostátního práva, ale z obecné právní zásady *pacta sunt servanda* lze dovodit vázanost mezinárodněprávními závazky stejně. Nejvyšší právní předpis obou zemí se vypořádává i se vztahem k ES/EU.³⁰

Na půdě Organizace spojených národů mimo Všeobecné deklarace lidských práv ze dne 10. 12. 1948 (San Francisco) a Mezinárodního paktu o občanských a politických právech byla přijata rezoluce č. 40/146 – Základní principy nezávislého soudnictví (13. 12. 1983). ČR a SRN jsou rovněž členy Rady Evropy, z jejichž dokumentů jsou pro soudnictví významné Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. R (94)12 o nezávislosti, účinnosti a úloze soudců ze dne 13. 10. 1993 a Evropská charta o statutu soudců Rady Evropy přijatá během zasedání ve Štrasburku 8. – 10. 7. 1998 a další³¹, Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod včetně navazujících protokolů nevyjímaje. Velice čerstvým dokumentem je Usnesení Evropského parlamentu ze dne 9. července 2008 o úloze soudců jednotlivých států v evropském soudním systému [2007/2027(INI)]. Význam dokumentem na poli práva ES/EU je dosud v život neuvedená Charta základních práv Evropské unie.

2.2. Ústavní úprava obou států

Ústava i Základní zákon upravují moc soudní jako takovou, vždy je jí vyhrazena samostatná hlava, v Ústavě se jedná o čtvrtou hlavu, v Základním zákoně jde o hlavu devátou. Samozřejmě se k soudnictví a k právnímu postavení soudců váže řada dalších ustanovení se silou ústavního zákona, ať už upravená přímo v ústavě či mimo ni.³²

2.3. Právní úprava v ČR

³⁰ Čl. 10a Ústavy; čl. 23 a násl. Základního zákona.

³¹ Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. R (81)7, R (84) 5, R (86) 12, R (93) 1, R (97) 6 cit. podle Macková, A. Nezávislost soudců. *Doktorské disertace*, Praha: Ediční středisko Právnické fakulty UK Praha, 1998, č. 2, s. 13.

³² Blíže viz kap. 3.

Základním pramenem práva je zákon.³³ Podzákonými právními předpisy, které se vydávají k provedení zákona a na jeho základě jsou nařízení vlády (čl. 78 Ústavy) a vyhlášky ministerstev a jiných správních úřadů (čl. 79 odst. 3 Ústavy).

2.3.1. Zákony

Primárním zákonem je zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, který upravuje zásady činnosti soudů, soustavu soudů, jejich organizaci a činnost včetně úpravy soudcovských rad, dále právní postavení soudců a přísedících – vznik a zánik funkce, jejich práva a povinnosti, kárnou odpovědnost soudců, postavení funkcionářů soudů a justičních čekatelů a konečně státní správu soudů. Navazujícím předpisem je zákon č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců a státních zástupců, ve znění pozdějších předpisů, který zpracovává procesní materii týkající se kárné odpovědnosti. Zákon č. 189/1994 Sb., o vyšších soudních úřednících, ve znění pozdějších předpisů byl k 1. 7. 2008 nahrazen zákonem č. 121/2008 Sb., o vyšších soudních úřednících a vyšších úřednících státního zastupitelství a o změně souvisejících zákonů. Tento zákon upravuje postavení, rozsah činnosti a studium vyšších soudních úředníků, resp. vyšších úředníků státního zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů.

Z dalších relevantních zákonů lze jmenovat např. zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů,³⁴ zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské republiky, České republiky a Slovenské republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 236/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným postupem,

³³ Podrobnosti viz hlava druhá Ústavy.

³⁴ Upravuje organizaci Nejvyššího správního soudu a postavení soudců ve správním soudnictví, jde o *lex specialis* k ZSS.

ve znění pozdějších předpisů. Zákon č. 159/2006 Sb., o střetu zájmů, ve znění pozdějších předpisů se na soudce nevztahuje od 20. 6. 2008. Výkon ústavního soudnictví se řídí zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

2.3.2. Podzákoné právní předpisy

Z podzákoných právních předpisů se jedná o vyhlášku č. 303/2002 Sb., o výběru, přijímání a odborné přípravě justičních a právních čekatelů a odborné justiční zkoušce a odborné závěrečné zkoušce právních čekatelů, ve znění pozdějších předpisů, vyhlášku č. 44/1992 Sb., o náhradách za vykonávání funkce přisedícího, ve znění pozdějších předpisů a vyhlášku č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní krajské soudy, která konkretizuje způsob práce u soudu, ve znění pozdějších předpisů.

2.4. Právní úprava v SRN

Zákonodárství upravuje čl. 70 a násl. Základního zákona. V SRN je třeba rozlišovat výlučné zákonodárství Spolku,³⁵ konkurující zákonodárství Spolku a zemí³⁶ a samostatnou zákonodárnou činnost zemí³⁷. Podle čl. 80 Základního zákona mohou být Spolková vláda, spolkový ministr nebo zemské vlády zmocněni k vydání právního nařízení (*Rechtsordnung*) za podmínek tam uvedených.

2.4.1. Zákony

Německým protějškem ZSS je Německý zákon o soudcích ve znění vyhlášení z 19. dubna 1972 (SSbZ.³⁸ I str. 713), naposledy změněný čl. 9 zákona z 5. února 2009 (SSbZ. I str. 160) – DRiG, který provádí čl. 98 odst. 1 Základního zákona. Subsidiárně se na postavení soudců použije obecná úprava spolkového zákona o úřednících z 5. února 2009 (SSbZ. I str. 160) – BBG. Procedurálními otázkami vzniku soudcovské funkce se zabývá zákon o volbě soudců ve znění zveřejněném a opraveném ve Spolkové sbírce zákonů části III, č. 301-2, naposledy změněný čl. 2 zákona z 22. září 2009 (SSbZ. I str. 3022) – RiWG a související nařízení spolkového prezidenta o jmenování a odvolávání spolkovým úřednic, úředníků, soudkyň a soudců ze dne 23. června 2004 (SSbZ. I str. 1286) – BPräsErnAnO 2004. Též významným zákonem je zákon o soudním zřízení ve znění vyhlášení z 9. května 1975 (SSbZ. I str. 1077), naposledy

³⁵ Čl. 71 a 73 Základního zákona.

³⁶ Čl. 72 a 74 Základního zákona.

³⁷ Čl. 70 odst. 1 Základního zákona.

³⁸ Das Bundesgesetzblatt (= Spolková sbírka zákonů).

změněný čl. 5 zákona z 30. července 2009 (SSbZ. I str. 2474) – GVG. Postavení administrativního personálu – justičních úředníků – upravuje zákon o justičních úřednících z 5. listopadu 1969 (SSbZ. I str. 2065), naposledy změněný čl. 6 zákona z 30. července 2009 (SSbZ. I str. 2474) – RPfIG.

Jednotlivá soudní odvětví upravují zákon o pracovním soudnictví ve znění vyhlášení z 2. července 1979 (SSbZ. I str. 853, 1036), naposledy změněný čl. 9 odst. 5 zákona z 30. července 2009 (SSbZ. I str. 2474) – ArbGG, správní soudní řád ve znění vyhlášení z 19. března 1991 (SSbZ. I str. 686), naposledy změněný čl. 3 zákona z 21. srpna 2009 (SSbZ. I str. 2870) – VwGO, zákon o sociálním soudnictví ve znění vyhlášení z 23. září 1975 (SSbZ. I str. 2535), naposledy změněný čl. 9 odst. 6 zákona z 30. července 2009 (SSbZ. I str. 2449) – SGG, finanční soudní řád ve znění vyhlášení z 28. března 2001 [SSbZ. I str. 442, 2262 (2002 I str. 679)], naposledy změněný čl. 6 zákona z 30. července 2009 (SSbZ. I str. 2449) – FGO a zákon o soudech mládeže ve znění vyhlášení z 11. prosince 1974 (SSbZ. I str. 3427), naposledy změněný čl. 7 zákona z 29. července 2009 (SSbZ. I str. 2280) – JGG a konečně patentový zákon ve znění vyhlášení z 16. prosince 1980 (SSbZ. 1981 I str. 1), naposledy změněný čl. 1 zákona z 31. července 2009 (SSbZ. I str. 2521) – PatG.

Z oblasti materiálního zabezpečení soudců lze jmenovat spolkový platový zákon ve znění vyhlášení z 19. června 2009 (SSbZ. I str. 1434) naposledy změněný čl. 4 zákona z 29. července 2009 (SSbZ. I str. 2424) – BBesG, zákon o zaopatření úředníků a soudců ve Spolku a zemích ve znění vyhlášení z 16. března 1999 (SSbZ. I str. 322, 847, 2033), naposledy změněný čl. 6 zákona z 3. dubna 2009 (SSbZ. I str. 700) – BeamtVG a zákon o náhradě znalcům, tlumočnicím, tlumočnickům, překladatelkám, překladatelům, jakož i o odškodném čestným soudkyním, čestným soudcům, svědkyním, svědkům a třetích osob z 5. května 2004 (SSbZ. I str. 718, 776), naposledy změněný čl. 7 odst. 3 zákona z 30. července 2009 (SSbZ. I str. 2449) – JVEG.

Mezi další zákony vztahující se k postavení soudců a soudnictví patří zákon ke zrovnoprávnění žen a mužů ve spolkové správě a u soudů Spolku z 30. listopadu 2001 (SSbZ. I str. 3234), naposledy změněný čl. 15 odst. 54 zákona z 5. února 2009 (SSbZ. I str. 160) – BGleiG, zákon o podkladech Státní bezpečnostní služby někdejší Německé Demokratické Republiky (Stasi-Unterlagen-Gesetz) ve znění vyhlášení z 18. února 2007 (SSbZ. I str. 162), naposledy změněný čl. 15 odst. 64 z 5. února 2009 (SSbZ. I str.

160) – StUG, civilní procesní řád ve znění z 5. prosince 2005 (SSbZ. I str. 3202; 2006 I str. 431; 2007 I str. 1781), naposledy změněný čl. 3 zákona z 24. září 2009 (SSbZ. I str. 3145) – ZPO, trestní zákoník ve znění z 13. listopadu 1998 (SSbZ. I str. 3322), naposledy změněný zákonem z 2. října 2009 (SSbZ. I str. 3214) – StGB a trestní procesní řád ve znění ze 7. dubna 1987 (SSbZ. I str. 1074, 1319), naposledy změněný zákonem z 29. července 2009 (SSbZ. I str. 2274) – StPO.

2.4.2. Podzákoné právní předpisy

Ke statusu soudců se váže nařízení o vedlejší činnosti soudců ve spolkové službě z 15. října 1965 (SSbZ. I str. 1719), naposledy změněné čl. 209 odst. 3 zákona z 19. dubna 2006 (SSbZ. I str. 866) – BRiNW. Z oblasti sociálního zabezpečení jde o nařízení o rodičovské dovolené úřednic Spolku, úředníků Spolku, soudkyň a soudců Spolku ze 17. prosince 1985 (SSbZ. I 1985, 2322) naposledy změněné čl. 2 odst. 22 zákona z 5. prosince 2006 (SSbZ. I str. 2748) – EltZV a nařízení o dovolené na zotavenou úřednic, úředníků, soudkyň a soudců Spolku ve znění z 11. listopadu 2004 (SSbZ. I str. 2831), naposledy změněné čl. 2 odst. 2 nařízení z 27. dubna 2007 (SSbZ. I str. 604) – EUrIV.

Hodnocení zkoušek skládaných právními čekateli upravuje nařízení o známkové a bodové stupnici pro první a druhou právnickou zkoušku z 3. prosince 1981 (SSbZ. I str. 1243) naposledy změněné čl. 209 odst. 4 zákona z 19. dubna 2006 (SSbZ. I str. 866).

Sféru materiálního zabezpečení reglementuje nařízení o poskytnutí jubilejního stipendia úředníkům a soudcům Spolku ve znění z 13. března 1990 (SSbZ. I str. 487), naposledy změněné čl. 11 nařízení z 8. srpna 2002 (SSbZ. I str. 3177) – JubV, prováděcí nařízení k nařízení o poskytnutí jubilejního stipendia úředníkům a soudcům Spolku ze 7. září 1978 (Spolkový věstník, 1978, str. 176) – JubNAnO, čtvrté nařízení ke změně nařízení o poskytnutí o poskytnutí jubilejního stipendia úředníkům a soudcům Spolku z 13. března 1990 (SSbZ. I str. 486) – JubVändV 4 a prováděcí nařízení k nařízení o poskytnutí jubilejního stipendia úředníkům a soudcům Spolku ve znění zveřejněném a opraveném ve Spolkové sbírce zákonů části III, č. 2030-2-8-6, naposledy změněno odstavcem I nařízení z 13. března 1992 (Spolkový věstník 1992, č. 62, str. 2705) – JubVAAnO 1963–11.

2.5. Exkurz: Vnitřní a kancelářský řád

Vnitřní předpis z hlediska nauky správního práva představuje Instrukce Ministerstva

spravedlnosti ze dne 3. prosince 2001, č. j. 505/2001-Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy, ve znění pozdějších změn, jehož obsah je rozdělen do 6 částí a 14 příloh. Předmětem úpravy je organizace práce a úkoly pracovníků při výkonu soudnictví, výkon rozhodnutí, kancelářské práce u soudu, činnost soudního komisaře v řízení o dědictví, kancelářská práce u soudního komisaře, návod k vedení evidenčních pomůcek (tzv. rejstříků), skartační řád, úkony související s trestním řízením, kolkové známky, rozvrh práce, úřední oděv (soudcovský talár), úprava jednací síně, součástí jsou také přehledy vazebních věznic a věznic Ministerstva spravedlnosti a spádová území psychiatrických léčeben a některých dalších psychiatrických zařízení. Obdobný dokument v SRN neexistuje.

2.6. Stavovské organizace a jejich dokumenty

V obou státech fungují stavovské organizace sdružující soudce. U nás jde o Soudcovskou unii České republiky,³⁹ v SRN je na úrovni Spolku činný Německý svaz soudců,⁴⁰ který sdružuje jednotlivé zemské organizace soudců, např. Saský svaz soudců nebo Bavorský soudcovský svaz, organizace soudců zvláštních soudů jako např. Svaz soudkyň a soudců pracovního soudnictví, resp. organizace soudců spolkových soudů, kam patří i Spolek soudkyň a soudců Spolkového finančního dvora. Soudci správních soudů mají svoji samostatnou profesní organizaci, a to Svaz německých správních soudců a správních soudkyň,⁴¹ který zaštiťuje jednotlivé organizační složky v zemích. Tyto organizace vytváří dokumenty, jež také ovlivňují právní postavení soudců.

Shromáždění zástupců sekcí Soudcovské unie České republiky schválilo v Brně dne 26. listopadu 2005 Zásady chování soudce, jež mají být etickým kodexem soudce. Všeobecným dokumentem Německého svazu soudců jsou nepochybně Stanovy Německého svazu soudců, ale také Směrnice Německého svazu soudců,⁴² které se zabývají statusem soudce, přístupem k soudcovskému úřadu, samosprávou a podílnickými právy, soustavou soudů a soudním řízením, vztahem justice a veřejnosti, dalším vzděláváním a pracovními podmínkami. Obsahují též oddíl vztahující se na státní zástupce.

Podobná seskupení existují též v mezinárodním soudcovském světě. ČR a SRN mají svá

³⁹ <http://www.soudci.cz>.

⁴⁰ <http://www.drb.de/cms/index.php>. Německý svaz soudců sdružuje i státní zástupce.

⁴¹ <http://www.bdvr.de/index.html>.

⁴² http://www.drb.de/cms/fileadmin/docs/drb_leitlinien.pdf.

zastoupení v Mezinárodní asociaci soudců a její evropské odnoži – Evropské asociaci soudců. V listopadu 1999 v Taipei přijala Mezinárodní asociace soudců jednomyslně Všeobecnou chartu soudce a z dílny Evropské asociace soudců je Charta evropských soudců, ze dne 20. 3. 1993 (Wiesbaden).

2.6.1. Exkurz: European Judicial Training Network

Zvláštní entitou významnou pro soudcovské povolání je Síť k dalšímu vzdělávání soudců a státních zástupců (European Judicial Training Network – EJTN), která „byla založena příslušnými organizacemi členských států Evropské unie pro řádné a další vzdělávání soudců, tedy soudcovskými školami, orgány soudcovské samosprávy a ministerstvy spravedlnosti, aby rozvinula účinnou spolupráci. Zpočátku pracující na bázi charty, která byla přijata v říjnu 2000 v Bordeaux, od roku 2003 se jedná o mezinárodní svazek bez hospodářského účelu (*association internationale but à non lucratif*) podle belgického práva. Svazek získal právní subjektivitu královským dekretem z 8. června 2003. Od června 2005 zřídila EJTN trvalý sekretariát odpovědný za vedení Sítě a leží v Bruselu, Rue du Luxembourg 16B.“⁴³ od níž byl JUDr. Petr Vrtěl, soudce Okresního soudu v Prostějově, vyslán na 14denní výměnný program k Amtsgericht v Lübecku ve spolkové zemi Šlesvicko – Holštýnsko.⁴⁴

⁴³ http://www.ejtn.net/www/en/html/nodes_main/4_1875_423_de.htm.

⁴⁴ K průběhu stáže blíže Vrtěl, P. Jak to funguje v Německu. *Soudce*, 2008, č. 5, s. 25 a násl.

3. Vývoj současné české právní úpravy soudnictví

Česká právní úprava zaznamenala po roce 1989 velké změny. Nejprve bylo potřeba přizpůsobit soudnictví demokratickému prostředí. Byly přijaty zákony č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích a č. 412/1991 Sb., o kárné odpovědnosti soudců, posléze vstoupil v platnost a nabyl účinnosti zákon č. 436/1991 Sb., o některých opatřeních v soudnictví, o volbách přisedících, jejich zproštění a odvolání z funkce a o státní správě soudů České republiky, ten derogoval dosud účinné první porevoluční zákony z této oblasti⁴⁵. Během 90. let minulého století se ministři spravedlnosti pokoušeli o reformu českého soudnictví, např. *O. Motejl*, až byl na přelomu let 2001 a 2002 přijat nový zákon – zákon č. 6/2002 Sb. – ZSS, který dodnes doprovází strastiplný osud. S tímto zákonem je tematicky spjatý zákon č. 7/2002 Sb. – KárZ.

Ve Spolkové republice Německo se něco podobného v této oblasti kromě opatření souvisejících s vypořádáním se s komunistickou minulostí NDR a znovusjednocením Německa nedělo, o čemž svědčí i skutečnost, že DRiG je v účinnosti bezmála 50 let (samozřejmě s několika novelami). Proto dále bude řeč pouze o ZSS, resp. KárZ.

3.1. Od návrhu k účinnému zákonu

Dne 20. 3. 2001 předložila vláda návrh ZSS Poslanecké sněmovně. Návrh, který neprošel klasickým připomínkovým řízením, se stal sněmovním tiskem 878/0. Z jednání Ústavně právního výboru a jednání pléna Poslanecké sněmovny vzešla řada pozměňovacích návrhů. Ústavně právní výbor se pokusil o zavedení institutu asistentů všech soudců, avšak bez úspěchu, své asistenty dostali pouze soudci Nejvyššího soudu. Soudcům zajistil právo vstupovat se zbraní na místo, kde soud jedná, soud působící v obvodu města Brna jako okresní soud pojmenoval Městským soudem v Brně, na jeho popud jsou obvody pražských obvodních soudů vymezeny samostatnou přílohou, a co je důležité, odebral Ministerstvu spravedlnosti oprávnění zřizovat pobočky okresních a krajských soudů vyhláškou, tyto pobočky zřizuje sám ZSS s bližším vymezením v jeho přílohách.

V organizaci Nejvyššího soudu provedl změnu v tom smyslu, že v rámci každého kolegia se vytváří pouze jeden velký senát a navrhl další opatření v oblasti vnitřní

⁴⁵ Zákon České národní rady č. 566/1990 Sb., o volbách soudců z lidu, ve znění pozdějších předpisů a zákon České národní rady č. 98/1991 Sb., o sídlech a obvodech okresních a krajských soudů v České republice, ve znění pozdějších předpisů.

organizaci soudů a rozvrhu práce s ohledem na výše uvedené změny (asistenty, pobočky etc.).

Výbor se zasloužil o mírné posílení slabého vlivu soudcovských rad tím, že z nich udělal poradní orgány předsedy soudu. Dále udělil soudcovským radám pravomoci v oblasti posuzování rozhodovací a jiné činnosti soudců, v oblasti péče o odbornou způsobilost soudců a státních zástupců, včetně participace na kreaci senátu pro provádění prověrek rozhodovací činnosti soudců. Naštěstí část návrhů z oblasti posuzování odborné způsobilosti soudce nebyla schválena a tu část, která schválena byla, posléze zrušil Ústavní soud.

V předpokladech pro funkci soudce bylo zrušeno výsadní postavení právnických fakult v požadavcích na vzdělání budoucích soudce, když byla zvolena formulace „vzdělání (...) v magisterském studijním programu v oblasti práva na vysoké škole v České republice“⁴⁶. Protože nejen právnické fakulty mohou organizovat magisterské studium ve studijním programu Právo a právní věda a proč by absolventi těchto „neprávnických“ vysokých škol, resp. fakult měli být diskriminováni?!⁴⁷ Dále bylo odbouráno privilegium ministra spravedlnosti rozhodovat o uznání jiné odborné právní zkoušky za odbornou justiční zkoušku. Zákon tyto zkoušky zrovnoprávnil, aby alespoň trochu zmírnil neúměrný vliv exekutivy na soudnictví. Též byla odstraněna nerovnost mezi soudci (z povolání) a soudci přísedícími v ohledu na odmítnutí složení slibu nebo složení slibu s výhradou, vždyť jde o soudce, kteří jsou si rovni. Ustanovení týkající se volby soudců přísedících doznali pouze kosmetických úprav.

Byla přijata změna, která zajistí flexibilitu při přidělování soudců. Navrhovalo se, že ke krajskému, vrchnímu nebo Nejvyššímu soudu lze přidělit soudce s nejméně desetiletou právnickou praxí. Od počátku bude možné přidělit ke krajskému nebo vrchnímu soudu soudce s alespoň osmiletou právnickou praxí. Byla zkrácena doba, po kterou lze soudce s jeho souhlasem dočasně přidělit k jinému soudu v zájmu řádného výkonu soudnictví z 5 let na 3 roky. Na časovém úseku nesejde, i když ke zvýšení mobility soudců by mohla být kratší, důležité je, že bylo navrženo a schváleno, že se tak děje se soudcovým souhlasem. Uvítat lze i změnu, že o tomto dočasném přidělení nebude rozhodovat ministr spravedlnosti, jak se jemu samému zlíbí, ale v kooperaci s příslušnými předsedy

⁴⁶ Sněmovní tisk č. 878/2, § 60 odst. 3 ZSS.

⁴⁷ S ideou zřízení fakulty věnující se výuce práva přišel v roce 2006 neúspěšný kandidát na rektora VŠE Doc. Ing. Jiří Schwarz, CSc. – děkan Národohospodářské fakulty VŠE.

soudů.

Kontroverzní a protiústavní ust. § 69 ZSS se původně týkalo i soudců krajského soudu, po zásahu Ústavně právního výboru se dotýká pouze soudců soudů okresních. Zde a i na jiných místech je vidět, jak se z okresních soudů jejich soudců dělají nesamostatné subjekty druhé kategorie, které mají více povinností než oprávnění, jsou řízeny soudy vyšších stupňů, pro které zajišťují výkon řady úkolů a činností.

Aby soudnictví nebylo uzavřeným systémem, k Nejvyššímu soudu bude možno přidělit soudce, který bude mít za sebou desetiletou právnickou praxi, nikoliv tak dlouhý výkon soudcovské funkce. Výbor navrhl, aby při překládání soudců se přihlíželo k výsledkům hodnocení odborné způsobilosti soudce. Návrh byl schválen, ale Ústavní soud toto ustanovení zrušil stejně jako celou část týkající se odborné způsobilosti soudců. Jedině dobře, protože tento institut představoval veliké ohrožení soudcovské nezávislosti a nezávislosti soudnictví vůbec. Jak mělo hodnocení odborné způsobilosti soudců vypadat?

Odborná způsobilost soudců (dále též „způsobilost“) okresní a krajských soudců by se hodnotila po 36 měsících od nástupu do funkce a dále periodicky po dalších 60 měsících. První hodnocení způsobilosti soudců vrchní soudů a Nejvyššího soudu měla být hodnocena až po 60 měsících od nástupu do funkce. Způsobilost měli hodnotit předsedové krajských soudů ve vztahu k okresním a krajským soudcům a předsedové vrchních soudů a Nejvyššího soudu vždy ve vztahu k soudcům svého soudu. Hlediska hodnocení stanovil § 136 ZSS⁴⁸. Stupně hodnocení způsobilosti zněly „výtečná“, „vyhovující“ a „nevyhovující“. Byla-li způsobilost shledána jako nevyhovující, předseda soudu měl nařídit prověrku rozhodovací činnosti u „nevyhovujícího“ soudce. Tu měl provádět zvláštní senát složený z předsedy a dvou soudců toho kterého soudu. Pokud i zvláštní senát dojde k závěru, že způsobilost je nevyhovující, podá předseda soudu návrh, aby způsobilost posoudila Rada, zřízená Ministerstvem spravedlnosti. Stejně tak mohl učinit, když zvláštní senát dospěl k závěru, že způsobilost je vyhovující, ale předseda soudu je opačného názoru. Rada měla být tvořena Radou pro oblast

⁴⁸ a) jaká je úroveň znalostí zákonů a jiných právních předpisů použitých při vedení řízení a při rozhodovací činnosti, b) jaká je úroveň znalosti judikatury uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek a ve Sbírce nálezů Ústavního soudu a jak se projevuje při vedení řízení a při rozhodovací činnosti, c) jaká je schopnost aplikovat jeho vědomosti a znalosti při vedení řízení a při rozhodovací činnosti, d) jaká je úroveň teoretických znalostí, e) jaká je schopnost organizovat činnost soudního oddělení nebo se podílet na činnosti soudního oddělení, f) zda vykonává publikační, vědeckou a pedagogickou činnost a jakou.

trestního práva, Radou pro oblast civilního práva a Radou pro oblast správního soudnictví. Funkční období členů Rady mělo být tříleté. Účastníky řízení před Radou, které mělo být neveřejné, měli být posuzovaný soudce, předseda soudu, který podal návrh na zahájení řízení, jež nebylo lze vzít zpět, a ministr spravedlnosti. Na řízení před Radou mělo být užito subsidiárně správního řádu. Účastník řízení, který by nesouhlasil s rozhodnutím Rady, mohl podat do 30 dnů návrh na posouzení způsobilosti pětičlennému senátu Nejvyššího soudu. Funkční období členů tohoto senátu mělo být rovněž tříleté. Do rozhodnutí Nejvyššího soudu mohl být vzat návrh zpět. Jednání Nejvyššího soudu mělo být taktéž neveřejné. Nejvyšší soud měl rozhodovat usnesením, které nahrazovalo původní rozhodnutí Rady. Na řízení před Radou mělo být užito subsidiárně občanské soudního řádu.

Předkladatel zákona tento institut prezentoval jako součást modelu tzv. soudců na zkoušku. Tento model existuje v zahraničních právních řádech, např. v SRN, ale „*nikde neexistuje model, který by podroboval soudce existenčním zkouškám, jako nově navrhovaný model český. Znamená to, že soudce, který přežije prvních 60 měsíců své počáteční praxe, může být, až do konce svých soudcovských dnů – pokud se nestane soudcem Nejvyššího soudu – poslán na přezkum. V tom vidím velké riziko zneužitelnosti tohoto institutu k vyloučení nikoliv neschopných, ale naopak nepohodlných soudců.*“⁴⁹

Výbor si dovilil takový lapsus, že oproti návrhu dovolil přísedícím vykonávat funkci ve veřejné správě a nenavrhl vypustit § 74 odst. 3, který vytváří umělou konstrukci, že výkon funkce předsedy nebo místopředsedy soudu není funkcí ve veřejné správě. Rovněž to (za něj) udělal Ústavní soud. Na návrh výboru byla schválena ustanovení, která ukládají soudcům povinnosti vzdělávat se, napomáhat při vzdělávání ostatní právnických profesí a dbát etických pravidel. Výbor správně zareagoval na fakt, že v návrhu byla stanovena věková hranice 65 let pro zánik funkce soudce. I přes to, že byla zvýšena na 70 let, musela být přijata přechodná ustanovení, aby byly eliminovány negativní dopady exodu soudců do výslužby. Naopak se projevila nevole výboru k soudcovským radám, když jim odebrala oprávnění podílet se na personální politice ve sféře soudcovských funkcionářů, tím se postupně ze soudcovských rad staly orgány soudcovské nesamosprávy.

Kuriozitou v návrhu bylo ustanovení o tom, že do čekatelské praxe lze započítat výkon

⁴⁹ Duchoň, F. Kladiivo na soudce. *Soudce*, 2001, č. 7, s. 2 – 3

funkce soudce Ústavního soudu, a to v maximální délce 30 měsíců, který pak bude skládat odbornou justiční zkoušku. Skutečnost, že byl někdo ústavním soudcem, snad skýtá záruku toho, že dotyčný je odborně a morálně na výši. Opravdu bych chtěl vidět padesáti a víceletého právníka, bývalého ústavního soudce, který se nechá zkoušet komisí sestavenou ministrem spravedlnosti. Proto výbor alespoň dvouletý výkon funkce soudce Ústavního soudu postavil naroveň odborné justiční zkoušce. Ke stanovení pravidel a postupu při výběru kandidátu na funkci justičního čekatele bylo zmocněno Ministerstvo spravedlnosti vyhláškou, do této doby neexistovala jasná pravidla. Dnes pravidla existují, otázkou je jejich kvalita.

Velkým tématem, kde se výbor také činil, je státní správa soudů, Justiční akademie a posuzování odborné způsobilosti soudců, o tom je pojednáno dále.

Další pozměňovací návrh přednesla poslankyně *V. Parkanová*. Navrhla stanovit datum účinnosti na 1. dubna 2002, oproti formulaci, kterou navrhl Ústavně právní výbor, že zákon nabývá účinnosti prvním dnem druhého kalendářního měsíce následujícího po dni vyhlášení. U takhle důležitého reformního a dá se říci i revolučního zákona nelze mít stanoven datum účinnosti takto neurčitě. Aprílové datum nebylo jistě stanoveno záměrně, protože z celého schvalování tohoto zákona lze nabýt dojmu, že všechno je myšleno vážně, u některých ustanovení se tomu ale těžko věří.

Na návrh poslance *M. Výborného* byl přijat třetí odstavec § 129, který umožní Nejvyššímu soudu vzdělávat soudce ve stejném rozsahu jako Justiční akademie. Toto ustanovení je zcela mrtvé, protože Nejvyšší soud má dost svých a jiných starostí.

Poslanec *P. Němec* navrhl, aby byl rozšířen okruh činností, které lze započítat do přípravné služby justičního čekatele. Lze uvítat, že se jedná o výkon funkce advokátního koncipienta, advokáta, právního čekatele, státního zástupce, notářského koncipienta, resp. kandidáta, notáře, exekutorského koncipienta, resp., kandidáta nebo soudního exekutora, ale opět se ve výčtu zcela absurdně objevil soudce Ústavního soudu, když alespoň dvouletý výkon funkce soudce Ústavního soudu se považuje za složení odborné justiční zkoušky! Poslanec *M. Benda* navrhl zavést tzv. přestupkovou imunitu soudců, kterou ale poslední novela ZSS zrušila.

Ještě než byl návrh zákona doručen Poslaneckou sněmovnou Senátu, konal se na jeho půdě seminář, jehož tématem byla mimo předmětného zákona i novela zákona o státním zastupitelství, jež tvořily reformu justice z pera ministra *J. Bureše*. Semináře se kromě

předkladatele a senátorů účastnili též zástupci soudcovského stavu, státní zástupci a v neposlední řadě právní akademici. Zaznělo mnoho kritických a věcných připomínek, které senátoři (vyjma členů Ústavně-právního výboru) však nevzali při projednávání návrhu ZSS v potaz, možná jen proto, že se semináře neúčastnili (?), a jejich zásluhou byl návrh schválen beze změn, tedy ve znění postoupeném Poslaneckou sněmovnou (30. 11. 2001), přestože ústavně-právní výbor Senátu navrhl předlohu zamítnout (28. 11. 2001). Poté už nic nebránilo tomu, aby zákon byl publikován ve Sbírce zákonů, kde vyšel v částce 4 pod č. 6/2002 Sb., když jej prezident republiky podepsal (20. 12. 2001), který však s odstupem času využil svého práva podle § 64 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů podal návrh na zrušení zákona, resp. jeho jednotlivých ustanovení. Odpověď na otázku proč nevyužil práva veta, je nabíledni, protože Poslanecká sněmovna přijala tento zákon drtivou většinou, kdy ze 180 přítomných poslanců pro návrh hlasovalo 172, jeden proti, ostatní se zdrželi hlasování.

3.2. Judikatura Ústavního soudu

Ústavní soud České republiky judikoval v oblasti soudnictví již několikrát – Pl. ÚS 13/99, Pl. ÚS 18/99, Pl. ÚS 7/02, Pl. ÚS 11/02, Pl. ÚS 33/03, Pl. ÚS 55/05, Pl. ÚS 17/06, Pl. ÚS 18/06, II. ÚS 53/06, Pl. ÚS 87/06, 65/2007 Sb., ale dva z jeho nálezů měly za následek zrušení některých ustanovení ZSS.

3.2.1. Pl. ÚS 7/02

Prezident republiky se obrátil na Ústavní soud s návrhem na zrušení ustanovení ZSS týkající se: 1. institutu povinného periodického hodnocení odborné způsobilosti soudců, jež může mít za následek zánik funkce soudce, 2. výkonu státní správy soudů prostřednictvím předsedů a místopředsedů soudů v rozsahu uvedeném v ZSS a odvolávání soudních funkcionářů, 3. neveřejnosti jednání Nejvyššího soudu ve věcech posouzení odborné způsobilosti soudců a 4. Justiční akademie a povinného vzdělávání se v této instituci. Velmi laické argumenty ve prospěch zákona přednesl předseda Poslanecké sněmovny *V. Klaus*, poněkud fundovanější vyjádření podal *P. Pithart*, předseda Senátu.

Ústavní soud vyhověl prezidentu republiky v plném rozsahu z následujících důvodů. Česká republika je právní stát s důsledným respektováním dělby státní moci zaručující nezávislost soudní moci (soudů a soudců). ZSS vytvářel veliký prostor pro ingerenci

exekutivy do moci soudní právě prostřednictvím napadených institutů. Justiční akademie silně reglementuje vzdělávání soudců, jež má fakticky postavení dalšího odboru Ministerstva spravedlnosti. To, jak se soudce vzdělává, hodnotí opět exekutiva, buď Justiční akademií, nebo předseda soudu jako orgán státní správy soudu – prodloužená ruka Ministerstva spravedlnosti a jeho ministra. A když soudce neuspěje v řízení o posuzování jeho odborné způsobilosti, může být odvolán s funkce. Argument, že se tak děje rozhodnutím Nejvyššího soudu neobstojí, protože soudce nelze odvolat ze své funkce. Výjimky, které stanoví zákon, mohou vyplývat zejména z kárné odpovědnosti a toto ustanovení Ústavy je třeba vykládat restriktivně. Zárukou není ani to, že toto „řízení“ je třístupňové, když v prvním stupni je činný předseda soudu a ve druhém Justiční akademie – exponenti moci výkonné.

V rozporu s dělbou státní moci je i koncepce (státní) správy soudů. Funkcionáři soudů jsou jednoduše orgány Ministerstva spravedlnosti a zřízení soudcovských rad s nepatrnými pravomocemi, navíc bez zastřešujícího orgánu, který by byl partnerem Ministerstva spravedlnosti, nevytváří samosprávy v justici, jak předkladatel zákona zamýšlel.

Ústavní soud neshazuje myšlenku vzdělávací justiční instituce, ale nelze Justiční akademii akceptovat s takovým postavením, jakým ji zákon vybavil. Rovněž Ústavní soud neztrácuje model státní správy soudů se samosprávnými prvky, resp. skutečnost, kdy funkcionáři soudu vykonávají správní činnost, aniž by tím utrpěla soudcovská nezávislost, který nalezneme v Itálii, Litvě, Rakousku, Spolkové republice Německo, skandinávských a dalších zemích, ale při tom musí být zachován princip dělby státní moci a nelze definovat ústavu pomocí zákona, který řekne, že výkon funkce soudního funkcionáře se nepovažuje za výkon funkce ve veřejné správě. V rozporu s nezávislostí soudce se jeví i přidělení soudce k Ministerstvu spravedlnosti nebo Justiční akademii za současného zproštění výkonu funkce soudce, protože imanentním znakem soudcovské funkce je její kontinuálnost. Při rušení ustanovení o odvolávání soudního funkcionáře dal Ústavní soud zapravdu prezidentu republiky, když důvodem ke zrušení bylo vágní vymezení podmínek pro odvolání z této funkce.

Protože Ústavní soud je vázán petitem, nezabýval se otázkou postavení Ministerstva spravedlnosti jako ústředního orgánu státní správy soudů. Otázkou je, jak by rozhodl, ale lze se domnívat, že by tato ustanovení zrušil, protože tuto větu v odůvodnění nálezu

vnímám jako povzdech nad tím, že tuto věc prezident republiky do petitu nezahrnul. K nálezu byla zaujata *vota separata* soudci V. Güttler, J. Malenovský, V. Ševčík a P. Varvařovský.

3.2.2. Pl. ÚS 18/06

Předsedkyně Nejvyššího soudu podala spolu s ústavní stížností (II. ÚS 53/06) návrh na zrušení § 106 odst. 1 ZSS poté, co ji prezident republiky odvolal z funkce předsedkyně Nejvyššího soudu. Důvodem k zrušení tohoto ustanovení podle jejího názoru je porušení principu dělby moci ve státě, ohrožení nezávislosti soudní moci a aplikací napadeného ustanovení mělo být porušeno právo stěžovatelky zakotvené v čl. 36 Listiny.

Obě komory Parlamentu se opět vyjádřily stejně kvalitně jako k předešlému nálezu. Poslanecká sněmovna se vyjádřila velice lakonicky a vůbec ne k meritu věci. Ze stanoviska Senátu je třeba upozornit na myšlenku, kterou vyjádřil při vrácení návrhu zákona vydaného později pod č. 192/2003 Sb. Poslanecké sněmovně, a sice že soudní funkcionáři by měli být odvolávání rozhodnutím vydaným v kárném řízení.

Ústavní soud po rekapitulaci dotčených právních ustanovení podává komparační výklad modelu správy soudů a historický výklad týkající se správy soudů na našem území. V zahraničí nalézá model správy soudů s nejvyššími soudními radami ve dvou subtypech (jižní – rada převzala od vlády významné pravomoci, severní – rada má pravomoci správního a ekonomického charakteru) a model, který kombinuje prvky obou subtypů. Co se týká správy soudů u nás, dochází Ústavní soud k závěru, že státní správa soudů je tradičním modelem od roku 1961 až do současnosti, protože tzv. Motejlůva reforma soudnictví, která stanovila důsledné oddělení správy soudnictví a státní správy soudů, nebyla přijata, což je nesmírná škoda, protože po zkušenostech se zaměstnáním u nalézacího soudu jsem nabyl přesvědčení, že současná koncepce správy a řízení soudů je tragikomická až tristní.

Dále Ústavní soud opakuje, co řekl v nálezu Pl. ÚS 7/02, že funkce předsedy soudu má být považována za kariérní postup, a proto by se odvolání z této funkce mělo dít prostřednictvím kárného řízení a konstatuje, že princip „kdo jmenuje, ten odvolává“, který je charakteristický pro přímý vztah nadřízenosti a podřízenosti uplatňovaný ve veřejné správě, mezi prezidentem republiky a předsedou Nejvyššího soudu neexistuje.

Rovněž si Ústavní soud posteskl nad skutečností, že Ministerstvo spravedlnosti nemá k sobě do páru orgán samosprávy soudnictví.

Ústavní soud dochází k závěru, že soudní funkcionáři vykonávají kromě státní správy soudů i další správní činnosti, které nelze podřadit po státní správu soudů, tudíž že správa soudů není státní správou a proto nelze aplikovat princip „kdo jmenuje, ten odvolává“. Dále vychází z toho, že funkce předsedy soudu je neoddělitelná od funkce soudce, tedy nelze aplikovat dvojakost postavení soudního funkcionáře, tudíž soudcovská nezávislost pokrývá i funkci předsedy soudu. Tyto myšlenky vyúsťují v závěr, že předsedu soudu lze odvolat jen z rozhodnutí kárného soudu. K výroku nálezu zaujali odlišné stanovisko soudci *V. Kůrka a P. Rychetský*, toliko k odůvodnění soudkyně *I. Janů*.

3.3. Novelty zákona č. 6/2002 Sb.

Mimo výše zmíněnými nálezy Ústavního soudu byl ZSS změněn 15 novelami. Zákon č. 151/2002 Sb. reflektoval zřízení Nejvyššího správního soudu, který byl zřízen zákonem č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, který také upravuje organizaci Nejvyššího správního soudu a postavení soudců tohoto soudu. Zákonem č. 228/2002 Sb. se zřizuje pobočka Krajského soudu v Českých Budějovicích se sídlem v Táboře a zákonem č. 79/2006 Sb. se zřizují pobočka Krajského soudu v Ústí nad Labem se sídlem v Liberci a pobočka Krajského soudu v Ostravě se sídlem v Olomouci.

Zákon č. 192/2003 reagoval na nálezy Ústavního soudu Pl. ÚS 7/02 vyhlášený pod č. 349/2002 Sb. Nález kritizoval úpravu (státní) správy soudů a Justiční akademie. Zákonodárce se evidentně neřídil tímto nálezem a přijal novou úpravu v duchu zrušených ustanovení, tedy až na ustanovení týkající se „péče“ o odbornou způsobilost soudců. Opět se z předsedů soudů staly prodloužené ruky státní správy – ministra spravedlnosti, opět se v zákoně objevila odnož Ministerstva spravedlnosti, které by se dalo přezdívat „Kroměřížský patent na rozum“,⁵⁰ opět soudce bude možné překládat k Justiční akademii nebo Ministerstvu spravedlnosti a opět konečné slovo bude mít ministr spravedlnosti. Novela ale zavedla i nové prvky jako je zvýšení věkové hranice pro jmenování soudcem, ředitel správy soudu nebo institut nazvaný návrh na určení lhůty k provedení procesního úkonu. V jednom případě udělal zákonodárce výjimku a poslechl Ústavní soud při formulování podmínek, za kterých lze odvolat soudního

⁵⁰ O vzdělávání a odbornosti soudců je pojednáno v kap. 12.

funkcionáře. Jako nesystémové se jeví vložení nového odstavce 3 v § 102, který se týká Nejvyššího správního soudu, které mělo být spíš v zákoně 150/2002 Sb., když už zákonodárce zvolil úpravu postavení soudců Nejvyššího správního soudu zvláštním zákonem. Drobných úprav doznala také kárná odpovědnost soudců.

Zákony č. 441/2003 Sb., 221/2006 Sb. a 184/2008 Sb. založily výlučnou věcnou a místní příslušnost Městského soudu v Praze jako soudu 1. stupně pro řízení ve věcech ochranných známek Společenství, později průmyslového vlastnictví a dále ve věcech ochrany práv k odrůdám. Zákon 79/2006 Sb. chtěl odbřemenit Městský soud v Praze a část výše uvedené agendy přenesl na Krajský soud v Brně, ale po čase byl nastolen předešlý stav.

Nárok na doplacení dalšího platu během dočasného zproštění výkonu funkce odňal zákon č. 626/2004 Sb. Část druhá zákona č. 349/2002 Sb. je iniciativou bývalého poslance, t. č. náměstka nejvyšší státní zástupkyně, *Z. Koudelky*, která stanoví, že Justiční akademie se zřizuje v Kroměříži, blízko Koudelkova bydliště, a nikde jinde! Zákon č. 413/2005 Sb. je kosmetickou novelou, protože institut utajované skutečnosti byl přejmenován na utajovanou informaci.

Zákon č. 79/2006 Sb. provedl větší změny. V první řadě zavedl institut asistenta soudce i na ostatních člancích soudní soustavy, tedy nejen na nejvyšší úrovni. Po 3 letech výkonu této funkce lze umožnit asistentu soudce složit odbornou justiční zkoušku. Na tento institut se čekalo velice dlouho, ale když konečně byl vyřešen v zákoně, nebyl vyřešen po finanční a rozpočtové stránce. Nesystémové je i to, že soudcem se může stát jak justiční čekatel, jehož působení u soudu je zaměřeno na odbornou přípravu, tak asistent soudce, který je pracovníkem soudu bez odborného vedení – bez školitele. Dále vyřešil otázku, co se stane s justičním čekatelem po skončení přípravné služby a složení odborné justiční zkoušky. S jeho souhlasem, pokud nebyl jmenován soudcem nebo se nestal vyšším soudním úředníkem, lze jeho pracovní poměr justičního čekatele změnit na pracovní poměr na dobu neurčitou. Jde o flexibilní, avšak nesystémový prvek. V souvislosti s elektronizací justice byla zajištěna opora v zákoně pro používání elektronických informačních systémů, jako je např. u okresních soudů ISAS. Nakonec se novela zabývala drobnými kosmetickými úpravami ustanovení týkajícími se Justiční akademie.

Zákon č. 233/2006 Sb. provedl změnu ve složení Rady Justiční akademie a stanovil

odměnu jejím členům, kteří nejsou soudci ani státní zástupci. Zákon č. 264/2006 zrušil část čtvrtou (§ 189) ZSS, která vztahovala ke starému zákoníku práce. Zákon č. 267/2006 Sb. ve znění zákona č. 282/2009 Sb. zavádí úrazové pojištění, které se bude vztahovat i na soudce, a to od 1. 1. 2013. Zákon č. 342/2006 Sb. vložil do ZSS nový § 175a, která se týká poskytování údajů z informačního systému evidence obyvatel a zákon č. 227/2009 Sb. jej novelizoval v souvislosti se zavedením základních registrů. Zákon č. 7/2009 dal možnost zaměstnanci Ministerstva spravedlnosti, který získal vysokoškolské magisterské vzdělání v oblasti práva na vysoké škole a který se samostatně podílí na tvorbě návrhů obecně závazných předpisů, požádat o započtení této praxe do doby přípravné služby. Dále tento zákon upravil ust. § 174a týkající se návrhu na určení lhůty k provedení procesního úkonu v tom směru, že tento návrh není podmíněn podáním stížnosti podle § 164, je stanovena příslušnost soudu, který má ve věci návrhu rozhodovat a jsou upraveny lhůty k vyřízení návrhu nebo k provedení procesních úkonů, aniž by se o návrhu jednalo.

3.3.1. Poslední kontroverzní novela ZSS a KárZ – 314/2008 Sb.

Zákon č. 314/2008 reagoval na nález Ústavního soudu Pl. ÚS 18/06 vyhlášený pod č. 397/2006 Sb. a přinesl další novinky do právního postavení českých soudců. Ústavní soud zrušil ustanovení o odvolávání funkcionářů soudu a již opakovaně kritizoval systém (státní) správy soudů. Novela vyřešila spor o počet místopředsedů Nejvyššího soudu, teď je jasné, že jich může být více. Opět doznalo změn ustanovení o dočasném přidělování soudců. Doba přidělení k Justiční akademii nebo Ministerstvu spravedlnosti se prodlužuje z jednoho roku na dobu 3 let. Nově je upraveno, že za dočasné přidělení též považuje přidělení v zájmu využití zkušeností k orgánu nebo organizaci se sídlem mimo území České republiky, do mírové nebo záchranné operace nebo k humanitární pomoci mimo území České republiky na dobu nepřesahující 5 let nebo jedno funkční období. O tomto nerozhoduje nikdo jiný než ministr spravedlnosti. V souvislosti se změnami v oblasti kárné odpovědnosti soudců a kárného soudnictví se výkon funkce soudce senátu kárného soudu se považuje za dočasné přidělení ke kárnému soudu. Radiálně se změnilo postavení soudních funkcionářů. Byl zaveden časově omezený sedmiletý mandát, u předsedy Nejvyššího soudu a předsedy Nejvyššího správního soudu jde o funkční období trvající 10 let. Kreační pravomoc získali prezident republiky a ministr spravedlnosti, v některých případech za součinnosti předsedů některých soudů,

když předsedy a místopředsedy Nejvyššího a Nejvyššího správního soudu jmenuje prezident republiky, předsedy vrchních a krajských soudů jmenuje prezident republiky na návrh ministra spravedlnosti, předsedy okresních soudů jmenuje ministr spravedlnosti na návrh předsedy krajského soudu, místopředsedy soudů vyjma soudů nejvyšších jmenuje ministr spravedlnosti na návrh předsedy soudu. Soudním funkcionářem se soudce může stát opakovaně, pokud je kárně a trestně bezúhonný. Odvolat soudního funkcionáře lze jen rozhodnutím kárného soudu. Byla přijata též přechodná ustanovení, s rozpaky přijímaná odbornou veřejností, která stanoví zánik funkce dosavadním soudním funkcionářům.

Velké změny byly přijaty v kárném soudnictví. Rozšířil se okruh kárných žalobců o prezidenta republiky a Veřejného ochránce práv. Dále byly zpřísněny kárné tresty a prodlouženy promlčecí lhůty kárného stíhání. Nově byla zavedena skutková podstata kárného provinění soudního funkcionáře, se kterou koresponduje možnost odvolání soudního funkcionáře pouze rozhodnutím kárného soudu. Kárné řízení získalo zcela novou podobu. Při Nejvyšším správním soudu bude zřízen šestičlenný senát složený ze třech soudců s třech přísedících. Soudci kárného senátu mohou být soudci ze všech článků soudní soustavy, jedním přísedícím musí být státní zástupce, dalšími přísedícími jsou advokáti a osoby navržené děkany právnických fakult, funkční období je pětileté. Řízení bude jednoinstanční bez jakékoliv možnosti opravných prostředků!

V postavení Justiční akademie došlo opět k dílčím změnám, ředitel Justiční akademie už „neřídí, ale pouze zajišťuje“, statut Justiční akademie vydává ministr spravedlnosti po projednání s Radou Justiční akademie namísto ředitele Justiční akademie, který jej projednával s Ministerstvem spravedlnosti, a nově může Justiční akademie vyvíjet hospodářskou činnost. Tedy stane se z Justiční akademie podnik, který vlastní ministr spravedlnosti?

Byla zavedena také funkce asistenta Veřejného ochránce práv, který se může stát soudcem za stejných podmínek jako asistent soudce a byla zrušena přestupková imunita soudců. Z úst odborné veřejnosti zaznívá, že tuto novelu by měl posoudit Ústavní soud a snad brzy se dočkáme jeho rozhodnutí, protože 15. 12. 2008 podala skupina senátorů návrh na zrušení části zákona č. 314/2008 Sb. in eventum na zrušení některých ustanovení zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, zákona č. 150/2002 Sb., soudní

řád správní, a zákona č. 314/2008 Sb.⁵¹

Nezajímavý však není legislativní proces, jehož produkt je tato novela. Vládní návrh zákona, který se stal sněmovním tiskem 425/0 obsahoval úpravu dočasného přidělení soudců (včetně vysílání soudců do zahraničních misí a k orgánům a organizacím mimo území České republiky), kárnou odpovědnost soudců, kárné řízení, s tím související odvolávání soudních funkcionářů a změnu právní úpravy Justiční akademie. Vše ostatní se do návrhu dostalo cestou komplexního pozměňovacího návrhu Ústavně právního výboru Poslanecké sněmovny. Tzn. počet předsedů Nejvyššího soudu, nová úprava jmenování soudních funkcionářů a časové omezení jejich mandátu včetně přechodných ustanovení, podle kterého bude stávajícím předsedům a místopředsedům soudů zanikat funkce ze zákona podle toho, kdy byli do své funkce jmenováni. Tento komplexní pozměňovací návrh byl terčem kritiky Stálé komise Senátu pro Ústavu ČR a parlamentní procedury⁵², která se při tom opírala o tzv. přílepkový nález (37/2007 Sb.), ve kterém Ústavní soud „přílepky“ zakázal a kritizoval institut komplexního pozměňovacího návrhu. Z důvodu absence důvodové zprávy k předmětné komplexní změně, není známo, jakými úvahami byl zákonodárce – Poslanecká sněmovna – veden. Proto Senát už dávno navrhoval, aby zákon o soudech a soudcích byl v režimu čl. 40 Ústavy.

⁵¹ Pl. ÚS 39/08.

⁵² SENÁT PČR. *Usnesení č. 11 – Zákon o soudech a soudcích* [online] © 7. 11. 2009. Dostupné z <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/webNahled?id_doc=47437&id_var=40293>

4. Ústavní postavení soudce

4.1. Česká úprava

Soudcům zaručuje jejich nezávislost čl. 82 Ústavy (osobní zabezpečení nezávislosti soudců). Při rozhodování jsou nezávislí a zakazuje se ohrožovat je na jejich nestrannosti. Prostředkem k naplnění principu soudcovské nezávislosti je soudcova neodvolatelnost a nepřeložitelnost, ledaže zákon stanoví výjimky. Z principu dělby státní moci a nezávislosti soudů a soudců vyplývá neslučitelnost soudcovské funkce s funkcí člena Parlamentu, prezidenta republiky a ani s jakoukoliv funkcí ve veřejné správě.

Základními předpoklady pro to, aby se někdo stal soudcem, stanoví čl. 93 odst. 2, a to státní občanství, bezúhonnost a vysokoškolské právnické vzdělání, další stanoví zákon. Soudci jsou jmenováni do své funkce bez časového omezení a ujímají se jí složením slibu do rukou prezidenta republiky, který je jmenuje (čl. 93 odst. 1).

Při rozhodování je soudce vázán pouze zákonem a mezinárodní smlouvou, jež je součástí právního řádu (čl. 95 odst. 1 část věty před středníkem). Soudce obecného soudu se podílí na kontrole ústavnosti tím, pokud dojde k závěru, že aplikovaný zákon je v rozporu s ústavním pořádkem, podle čl. 95 odst. 2 předloží věc k rozhodnutí Ústavnímu soudu. Soulad jiného právního předpisu a zákona, resp. mezinárodní smlouvy začleněné do právního řádu České republiky, je oprávněn posoudit soudce sám (čl. 95 odst. 1 část věty za středníkem).

Skutečnost, zda soudci rozhodují v senátu nebo sami jako samosoudci, určí zákon a pro případ senátního rozhodování stanoví složení senátu, protože zákonodárce může podle čl. 94 odst. 2 stanovit okruh věcí a způsob podílení se na rozhodování dalších občanů. Soudci jako představitelé a vykonavatelé státní moci podléhají ústavnímu limitu uplatňování státní moci.

Ústava o soudnictví pojednává mimo hlavy čtvrté (čl. 81 – 96) také v čl. 4, který proklamuje soudní ochranu základním právům a svobodám. Pravomoci prezidenta republiky vůči moci soudní jsou upraveny v čl. 62 (nekontrasignované pravomoci) – jmenování soudců Ústavního soudu, jeho předsedy a místopředsedů [písm. e)], jmenování předsedy a místopředsedů Nejvyššího soudu z řad soudců [písm. f)]. Z kontrasignovaných pravomocí (čl. 63 odst. 1) jde o jmenování soudců [písm. i)] a udělování amnestie [písm. j)]. Prezident republiky vykonává též pravomoci svěřené mu

zákonem a výslovně neuvedené v ústavním zákoně, které rovněž podléhají kontrasignaci.⁵³ Čl. 110 obsahuje přechodné ustanovení k soustavě soudů⁵⁴ a čl. 111 společně s příslušnými ustanoveními ústavních zákonů č. 4/1993 Sb. a č. 29/1993 Sb. zajišťují kontinuitu soudní moci s mocí soudní z dob ČSFR.

Listina, jež je podle čl. 3 Ústavy součástí ústavního pořádku České republiky, ve své hlavě páté zaručuje každému právo na soudní a jinou právní ochranu (právo na spravedlivý proces,⁵⁵ právo na právní pomoc, právo na svého zákonného soudce⁵⁶ aj.). Rovný přístup k voleným a jiným veřejným funkcím, tedy i k funkci soudce,⁵⁷ garantuje čl. 21 odst. 4. Čl. 44 část věty před středníkem otevírá prostor zákonem omezit soudcům právo na podnikání (čl. 26 odst. 1) a jinou hospodářskou činnost a právo zakládat politické strany a hnutí a sdružovat se v nich (čl. 20 odst. 2).

Nepochybně i pro soudce platí ustanovení obecného charakteru jako čl. 1 o lidské svobodě a rovnosti a nezadatelnosti, nezczitelnosti, nepromlčitelnosti a nezrušitelnosti základních práv a svobod; čl. 3 proklamující princip rovnosti, resp. čl. 5 o způsobilosti k právům. Čl. 2 odst. 2 opakuje princip legální licence, již zmíněný v čl. 2 odst. 3 Ústavy.

Veškeré právní normy je potřeba vykládat a používat v duchu principů demokratického právního státu, jímž Česká republika bezesporu je (čl. 1 odst. 1 Ústavy) a interpretace práva nesmí být podle čl. 9 odst. 3 Ústavy nástrojem k odstranění nebo ohrožení základů demokratického státu.

4.2. Německá úprava

Všichni soudci jsou nezávislí a jsou vázáni pouze zákonem (čl. 97 odst. 1 Základního zákona). K zajištění soudcovské nezávislosti přispívá druhý odstavec čl. 97, který nařizuje, že řádně a definitivně ustanovení soudci mohou být propuštěni před uplynutím svého úředního období, trvale nebo dočasně zbaveni soudcovského úřadu, přeloženi na jiné místo nebo dáni na odpočinek, a to vše proti své vůli, jen na základě rozhodnutí

⁵³ Např. souhlas s trestním stíháním soudce nebo vzetím do vazby pro činy spáchané výkonu funkce soudce nebo v souvislosti s výkonem této funkce – § 76 odst. 1 ZSS, odvolání předsedy nebo místopředsedy Nejvyššího soudu – do 9. 8. 2006 účinný § 106 odst. 1 ZSS [ve spojení s čl. 62 písm. f) Ústavy]; jmenování a odvolání předsedy a místopředsedy Nejvyššího správního soudu z řad soudců tohoto soudu – § 13 odst. 2 SŘS.

⁵⁴ Do 31. 12. 1993 byly součástí soudní soustavy též vojenské soudy.

⁵⁵ Čl. 36 odst. 1.

⁵⁶ Čl. 38 odst. 1.

⁵⁷ § 74 odst. 1 ZSS.

soudu a z důvodů a způsobem, které stanoví zákon. Zákonodárce je oprávněn stanovit věk, při jehož dosažení odcházejí doživotně ustanovení soudci na odpočinek. Pokud dojde ke změně soudní organizace, resp. soudních obvodů, a soudce je přeložen k jinému nebo je ze svého úřadu propuštěn, náleží mu plný plat.

Právní postavení soudců upraví zvláštní spolkový zákon. Právní postavení zemských soudců upraví zvláštní zákony spolkových zemí, pokud v čl. 74 odst. 1 č. 27 není stanoveno jinak.⁵⁸

Pokud zákon nestanoví jinak, spolkové soudce jmenuje a odvolává spolkový prezident a tuto pravomoc může sám přenést na jiné úřady (čl. 60 odst. 1 a 3). O povolávání soudců spolkových soudů taxativně vyjmenovaných v čl. 95 odst. 1 rozhoduje spolkový ministr příslušný pro danou oblast v součinnosti s Výborem pro volbu soudců, jež je složen ze zemských ministrů příslušných pro danou oblast a ze stejného počtu členů volených Spolkovým sněmem. Čl. 36 odst. 1 větu první o přiměřeném zastoupení osob z jednotlivých zemí zaměstnaných u nejvyšších spolkových úřadů nelze vztahovat na soudce. Základní zákon opravňuje země k tomu, aby spolkové země stanovily, že o ustanovování zemských soudců rozhoduje zemský ministr spravedlnosti společně s Výborem pro volbu soudců.

Podmínky kárné odpovědnosti spolkových soudců a z ní vyplývající sankce upravuje čl. 98 odst. 2. Pokud se spolkový soudce proviní, a to jak při výkonu svého úřadu, tak i mimo něj, proti zásadám Základního zákona nebo proti ústavnímu zřízení spolkové země, může na návrh Spolkového sněmu Spolkový ústavní soud rozhodnout dvoutřetinovou většinou o přeložení soudce do jiného úřadu nebo o dání na odpočinek. Šlo-li o úmyslné provinění, může rozhodnout o propuštění z úřadu. Tuto úpravu mohou zavést země pro své soudce, přičemž platné ústavní právo země zůstane nedotčeno a k rozhodnutí je příslušný rovněž Spolkový ústavní soud (čl. 98 odst. 5).

Němečtí soudci mají určité povinnosti vůči ústavnímu soudnictví při výkonu své pravomoci. Čl. 100 odst. 1 stanoví, že *„Má-li soud při rozhodování použít zákon, který pokládá za protiústavní, přeruší řízení a vyčká rozhodnutí zemského soudu příslušného pro ústavní spory, jde-li o porušení ústavy země, nebo rozhodnutí Spolkového ústavního soudu, jde-li o porušení tohoto Základního zákona zemským právem nebo*

⁵⁸ Čl. 74 odst. 1: „Konkurující zákonodárství se vztahuje na: 27. statusová práva a povinnosti úředníků zemí, obcí a jiných korporací veřejného práva, jakož i soudců v zemích, s výjimkou profesního postupu, platů a zaopatření.“

o neslučitelnost zemského zákona se zákonem spolkovým.“.⁵⁹ Při vzniku incidenčního sporu o tom, zda určité pravidlo mezinárodního práva veřejného je podle čl. 25 součástí spolkového práva a zda přímo zakládá pro jednotlivce práva a povinnosti, je soud povinen si vyžádat rozhodnutí Spolkového ústavního soudu.

K soudnictví se váží i jiná ustanovení Základního zákona. O udělení práva milosti rozhoduje spolkový prezident, který může tuto pravomoc přenést na jiné úřady (čl. 60 odst. 2 a 3). Práci soudům a soudcům usnadňuje čl. 35 odst. 1, který stanoví vzájemné poskytování právní a úřední pomoci mezi všemi úřady Spolku a zemí navzájem. Čl. 44 odst. 3 povazuje soudy, resp. správní úřady k poskytování právní a úřední pomoci vyšetřovacímu výboru Spolkového sněmu.

⁵⁹ Klokočka, V., Wagnerová, E. Ústavy států Evropské unie. 1. díl. Praha: Linde, 2004, s. 269

5. Soudcovská nezávislost

Institut nezávislosti soudce je komplementární s nezávislostí soudu, jedna bez druhé není schopna samostatného života. Nezávislost soudnictví znamená jakékoli oproštění od hierarchických vazeb uvnitř moci soudní, vyjma vztahů a postupů upravených procesními předpisy, a v neposlední řadě neexistence závislých vztahů mezi soudnictvím a ostatními složkami státní moci, ledaže by šlo o kontrolní mechanismy v rámci dělby státní moci.

Pokud jde o jednotlivé soudy, jejich nezávislost je podpořena též jejich samostatností, tzn., že nikdo jiný nesmí vykonávat soudnictví jménem státu až na přípustné výjimky⁶⁰ a naopak soudy svojí činností nenahrazují činnosti jiných orgánů státu. Otázkou zůstává, co je přípustná výjimka.

Stát dává občanům na výběr, zda se v případě sporu obrátí ne soud nebo iniciují rozhodčí řízení. V České republice je tato alternativa možná u majetkových sporů. Zde dochází k ingerenci do části civilní pravomoci soudů. Historicky se ze soudních činností vydělilo vedení zemských desek, resp. pozemkových knih, později katastru nemovitostí. To je oblast, kde se rozhoduje o právech a povinnostech subjektu práva. V případě jakékoliv diskrepance či konflikt je možné obrátit se na soud.

V SRN je vedení obchodního rejstříku tak jako Albánii, Belgii, Chorvatsku, Francii, Polsku Slovinsku a u nás svěřeno výlučně soudům. Nebo agenda obchodního rejstříku může být svěřena obchodní komoře (Itálie, Nizozemí, Řecko, Turecko) nebo správnímu úřadu (Dánsko, Finsko, Norsko, Rusko, Portugalsko, Španělsko, Švédsko, Velká Británie). Plnění úkolů ve vedení katastru nemovitostí je v SRN v pravomoci soudů (podobně jako v Chorvatsku nebo Rakousku), stejně jako výkon soudních rozhodnutí, v SRN totiž neexistují soudní exekutoři.

V dnešní době se objevují tendence přesunout rozhodování některých soudních agend na jiné, privátní subjekty. Jde o exekuce a projednání dědictví, protože se jedná o značně administrativně a finančně náročnou agendu, které se soudy chtějí zbavit. Povahu dědické agendy lze přirovnat k evidenci vlastnických vztahů k nemovitostem, není zde třeba vidět problém. Jinak je to u exekucí. Pokud jsou základní práva a svobody pod ochranou soudní moci, měl se stát postarat o vynutitelnost svého rozhodnutí, tedy o jeho výkon. V případě privatizace této činnosti by stát měl takový

⁶⁰ Např. alternativní řešení sporů v rozhodčím řízení, výkon rozhodnutí, vedení katastru nemovitostí nebo obchodního rejstříku.

výkon exekuční činnosti podrobit důslednému dohledu ze své strany. Lze si představit, že obchodní a jemu podobné rejstříky povede např. obchodní komora jako je tomu v zahraničí. Nejde o složitou agendu, vykonává ji odborný soudní personál. Není třeba se obávat privatizace dědické agendy a vedení obchodního rejstříku, u exekucí je třeba být obezřetnější.

Nezávislost soudce je atributem soudcovské funkce a je imanentní demokratickému uspořádání státu v kontextu principu právního státu. Je funkčním principem, který zajišťuje to, aby soud vystupoval v právním sporu jako nezúčastněný třetí a úkolem státu je tuto nezávislost respektovat a legislativně zajišťovat. Soudcovská nezávislost je agregátem nezávislosti instituce (soudu), nezávislosti činnosti a funkce a nezávislosti soudního rozhodnutí, tudíž nelze nezávislost soudce pojímat a zkoumat izolovaně.

Vzorová definice soudcovské nezávislosti neexistuje. *J. Hřebejk*⁶¹ na tento institut nahlíží z trojího pohledu jako na: „a) nezávislost moci soudní jako celku na jiných složkách státní moci, (...), b) nezávislost jednotlivých soudů na orgánech moci zákonodárné a zejména na orgánech moci výkonné, a to i místních (...), c) nezávislost jednotlivých soudců (věcná i osobní) při rozhodování spočívající v tom, že soudce nemůže být funkčně podřízen představiteli moci zákonodárné nebo výkonné (soudce musí být oddělen od politické moci) a nemůže být vázán ničím jiným než zákony (...).“ Ústavní soud České republiky se o princip nezávislosti soudce opírá velice často.⁶² *Johann Paul Anselm Ritter von Feuerbach* při svém uvedení do úřadu prezidenta apelačního soudu v roce 1817 řekl: „Soudce přijímá, stejně jako muž správu, svůj úřad z rukou krále – avšak úřad, který nese povinnost nesloužit jako spravedlnost jiné moci, neposlouchat cizí vůli jako vůli zákona.“⁶³

Nezávislost soudce má dvě stránky, tj. subjektivní a objektivní. Ta první spočívá v odolnosti každého jednotlivého soudce vůči tlakům všeho druhu, objektivní stránku představuje právní, ať už ústavní či zákonné, zajištění toho, aby k takovým tlakům nedocházelo. *E. Wipplinger*⁶⁴ považuje subjektivní stránku za vnitřní aspekt soudcovské nezávislosti a objektivní stránku za aspekt vnější. Sama nezávislost je tvořena

⁶¹ Pavlíček, V. a kol. Ústavní právo a státověda. I. díl. Obecná státověda. Praha: Linde, 1998, s. 318 – 319.

⁶² Pl. 7/02, Pl. ÚS 34/04, Pl. ÚS 43/04, Pl. ÚS 18/06.

⁶³ Feuerbach, A. Die hohe Würde des Richteramts, in: Der Richter, Festschrift für die Teilnehmer des Deutschen Richtertages 1993, Köln u.a. 1963, s. 24, cit. podle Limbach, J. Die richterliche Unabhängigkeit – ihre Bedeutung für Rechtsstaat. *Neue Justiz*, 1995, č. 6, s. 282.

⁶⁴ Wipplinger, E. Základy soudcovské nezávislosti. *Právní praxe*, 1995, č. 9, s. 586

subsystémem věcné nezávislosti, kterou doplňuje nezávislost osobní. „*Neboť záruka nezávislosti na pokynech by nemohla být realizována, když by se soudce musel strachovat toho, že by za neoblíbená rozhodnutí mohl být propuštěn nebo přeložen.*“⁶⁵

Za jednotlivé komponenty zde probíraného institutu lze označit soudcovskou nepodjatost, samostatnost soudu, samostatnost soudce, sociální svobodu soudce spolu s jeho vnitřní svobodou a kvalitu soudcovy osobnosti, i když s ohledem na princip nedělitelnosti nezávislosti soudce nelze tento výčet považovat za taxativní. Za součást soudcovské nezávislosti je považován i ústavní požadavek zákonného soudce. Od soudcovské nezávislosti je nutné důsledně odlišovat pojmy nestrannosti soudu, resp. soudce, s nimiž souvisí požadavek nepodjatosti soudce.

Soudcovská nezávislost je vystavována mnohým zásahům, tlakům, vlivům, někdy i útokům. I soudci žijí v určitém politickém prostředí a vnímají jej, proto je třeba, aby odolávali politickým vlivům obecně, u politických a zpolitizovaných – k čemuž by nemělo docházet – kauz toto platí nesčetněkrát. Pokud je na soudce vyvíjen politický nebo spíše ideologicky motivovaný nátlak, jde o negativní jev přesahující ze soudnictví do celé společnosti. Ostatně nemusíme chodit daleko, jako pregnantní příklady poslouží politické procesy v 50. letech v Československu konané třídni justicí nebo nacistické Německo se zvláštními soudy a Adolfem Hitlerem, který vystupoval jako *oberster Gerichtsherr*⁶⁶. V současné době je v obou státech trestné jakkoli zasahovat do nezávislosti soudů.⁶⁷

K zajištění a udržení obsahu soudcovské nezávislosti – vytvoření podmínek k tomu, aby soud v řízení vystupoval a mohl rozhodnout jako nezávislý a nestranný subjekt – slouží řada garancí, které upravují právní předpisy. Podle *F. Zoulíka*⁶⁸ lze tyto záruky členit do čtyř skupin: 1. způsob ustavování soudce, 2. osobní záruky soudcovské nezávislosti, 3. odborná i lidská kvalita soudce, 4. ustanovení procesních předpisů.

Nelze, aby soudce byl závislý a odpovědný tomu, kdo jej do funkce ať už jmenoval nebo zvolil, a byl mu za to „nějak“ vděčný. K osobním zárukám patří neodvolatelnost a nepřeložitelnost pro své soudcovské rozhodování, inkompatibilita funkcí a zákaz

⁶⁵ Limbach, J. Die richterliche Unabhängigkeit – ihre Bedeutung für Rechtsstaat. *Neue Justiz*, 1995, č. 6, s. 282

⁶⁶ Nejvyšší pán nad justicí.

⁶⁷ § 335, 336 trestního zákoníku, § 333 a 334 StGB, § 90a odst. 3 a § 90b odst. 1 ve spojení s § 92 odst. 2 bodem 5. StGB.

⁶⁸ Zoulík, F. Soudy a soudnictví. Praha: C. H. BECK, 1995, s. 98

některých činností a adekvátní hmotné zabezpečení. Podle judikatury Spolkového ústavního soudu musí být ale také zajištěna osobní nezávislost u soudkyň a soudců (obecných soudů) do té míry, že jejich věcná nezávislost zůstane zachována.⁶⁹ Soudcovu odbornou kvalitu na rozdíl od té lidské lze zajistit, děje se tak zpravidla při výběru uchazečů o místo soudce. Pro utvoření představy o lidské kvalitě je třeba analyzovat psychologický profil uchazeče, jeho komunikační dovednosti, schopnost naslouchat, sociální zkušenost, organizační schopnosti (personální management) a další. Ostatně i procesní předpisy zakotvují právní zásady, které vedou k naplnění soudcovské nezávislosti. Jde vesměs o zásady uvedené shora jako např. nepodjatost soudce, zásada dispoziční, resp. obžalovací, projednací, veřejnosti, ústnosti, přímosti, volného hodnocení důkazů apod.

Na svoji nezávislost mají soudci subjektivní právo. Jde o ústavní princip, který je vyjádřen v právních normách na mezinárodní, evropské, ústavní a zákonné úrovni, jemuž poskytuje ústavní soudnictví právní ochranu, což se u nás v posledních letech potvrdilo (viz pozn. č. 3). Nezávislost soudců není jejich privilegiem, naopak má sloužit ku prospěchu občanů demokratického právního státu, nesmí ale docházet k tomu, že se soudci ohánějí svou nezávislostí a ostře ji brání jen proto, aby odvrátili změny, jež se jich dotýkají a se kterými nesouhlasí. Nezávislost soudce je „zárukou, kterou by měl právní stát poskytovat soudcům v zájmu státu samotného a především v zájmu ochrany práv a oprávněných zájmů občanů“⁷⁰. Ale aby bylo objektivně učiněno zadost, je potřeba poukázat i na praktiky zákonodárců a exekutivy, kterým se soudcovská nezávislost stále nehodí. Tohoto jsme byli u nás svědkem v posledních několika letech (nový zákon č. 6/2002 Sb. a navazující judikatura, kauzy Brožová – Bureš – Klaus, věčné téma hmotného zabezpečení soudců aj.). Jeden citát za všechny: „Vám soudcům jde o tu vaši nezávislost, ale nám politikům o rychlost řízení.“, řekla bývalá ministryně spravedlnosti V. Parkanová na senátní konferenci „Hledání optimálního modelu správy soudnictví pro Českou republiku“.⁷¹

Na tento fenomén poukazuje F. Emmert⁷² v poněkud věcnější a též důstojnější

⁶⁹ BVerfGE 14, 56, 70.

⁷⁰ Wipplinger, E. Základy soudcovské nezávislosti. *Právní praxe*, 1995, č. 9, s. 586

⁷¹ Jirsa, J. O nás, bez nás, s námi, proti nám, či pro nás? (čtvrtletní bilanční komentář). *Soudce*, 2008, č. 3, s. 3

⁷² Emmert, F. Soudcovská nezávislost – často nepochopený pojem ve střední a východní Evropě. *Soudce*, 2003, č. 6, s. 7 a násl.

souvislosti a zmiňuje soudnictví v Estonsku, o němž si jeho občané myslí, že je příliš nezávislé. Zprvce to dokladuje osobní zkušeností, kdy jej kolega upozorňoval, ať ve svém podání soudu nepoukazuje na judikaturu, protože by to estonští soudci mohli vnímat jako atak na svoji nezávislost a za druhé případem Marcela Vichmanna, jehož proces byl doslova prošpikován extenzivním právním pozitivismem. Příčinu nepochopení pojmu soudcovské nezávislosti vidí v absenci znalostí základů právní metodologie středoevropských, resp. východoevropských soudců a obecně v přístupu k precedentům. Tito soudci, alespoň jistá část z nich, jsou ještě do jisté míry ovlivněni sovětským právním dědictvím a téměř ve všech státech střední a východní Evropy, protože „*pouze rozhodnutí Nejvyššího soudu jsou systematicky publikována. Nikoliv již rozhodnutí soudu první instance nebo dokonce odvolacích soudů, nebo aspoň ne systematicky a nejsou přístupná zainteresované veřejnosti (...) Rozhodnutí nejsou často přístupná dokonce ani soudcům uvnitř systému s výjimkou soudců, kteří participovali na předmětném rozhodnutí.*“⁷³ Tento stav je potřeba změnit. Emmert vidí východisko právě v porozumění základům právní metodologie, protože nelze provést to, co udělalo východní Německo, kdy „*byla celá justice odvolána a znovuotevřena z mladých právníků nebo právníků, kteří vystudovali v západním Německu.*“⁷⁴

Nezávislost soudce však také neznamená nemožnost, resp. zapovězení jeho kontroly. „*Kterému soudci vadí, že dokonce jeho soudcovské úvahy hodnotí jiný soudce (!) a dokonce mu nařizuje, jak má uvažovat! Podstatná pro nezávislost soudce totiž není kontrola sama o sobě, nýbrž to, kdo tyto činnosti vykonává, kdo, jak a s jakými motivacemi s jejich výsledky nakládá a jaká rizika jsou s tím spojena pro ústavně zdůvodněnou nezávislost soudce při výkonu soudnictví.*“⁷⁵ Vždyť účelem opravních prostředků a jimi vyvolaných řízení je přezkum soudních rozhodnutí, které vlastně také hodnotí jeho autora. Např. v obvodu Městského soudu v Praze je zaveden systém hodnocení jednotlivých soudců, jeho výsledky jsou podkladem pro personální politiku v jeho obvodu. Každý rok je náhodně vybrána zhruba třetina obvodních soudců, jejichž rozhodnutí budou takto „hodnoceny“ v rámci odvolacího řízení, a pak je lze klasifikovat stupni „výborný“, „průměrný“, „podprůměrný“ a „do justice nepatřící“. Takto prezentoval J. Sváček hodnocení soudců na semináři Ústavně-právního výboru Senátu

⁷³ Emmert, F. op. cit., s. 10

⁷⁴ Op. cit. jako v pozn. 8.

⁷⁵ Vyklíček, J. Úvahy o soudnictví (úskalí soudcovské nezávislosti). *Soudce*, 2007, č. 2, s. 3

Parlamentu České republiky na téma „Návrh zákona o soudech a soudcích“ konaném dne 8. 11. 2001.⁷⁶ Načež se snesla kritika z úst *E. Wagnerové*: „*Zní to velmi dobře, až na to, že když jste členem sboru, který rozhoduje o dovoláních, tak zjistíte, že se vám objevují na stolech spisy, a ne tak zřídka, kdy ten soud nalézací, a tedy ten soudce u něj, dle vašeho názoru, rozhodoval mnohem přiléhavěji, postupoval správněji, než soud odvolací. Kde bere odvolací soudce tu pyšnost, že se chce pasovat do role posuzovatele. On má přece procesní prostředky. Prosím. Těmi je rozhodování o jednotlivých odvoláních, ale posuzovat to, zda tedy ten kolega u nalézacího soudu je správně vzdělaný soudce nebo nesprávně vzdělaný soudce, to mu nepřísluší.*“⁷⁷

Nakonec malá ilustrace rozdílného chápání obsahu soudcovské nezávislosti. V SRN se za významný aspekt soudcovské nezávislosti považují úřední hodiny soudce (u nás mají soudci v této věci vysokou míru flexibility) a naopak u nás je palčivým problémem otázka třináctých a čtrnáctých platů soudců, zato v SRN nikoliv.⁷⁸

⁷⁶ SENÁT PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. *Senát PČR: Stenozáznam – seminář k soudnictví* [online] © 3. 6. 2009. Dostupné z <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/webNahled?id_doc=10795&id_var=10795>

⁷⁷ Op. cit. jako v pozn. 14.

⁷⁸ TRANSPARENCY INTERNATIONAL – ČESKÁ REPUBLIKA. *Institucionální záruky soudní nezávislosti* [online] © 10. 12. 2009. Dostupné z <http://www.transparency.cz/pdf/zprava-jus-ks_III.pdf>

6. Soudcovské funkce

Protože nikoli každý, kdo obléká talár, je soudcem, který tuto veřejnou funkci vykonává jako své povolání, je potřeba udělat si přehled o soudcovských, resp. soudních funkcích. Zvláště v Německu je situace složitá, protože mezi soudci z povolání jsou četné difference.

6.1. České soudcovské funkce

Obecné soudy včetně soudů správních jsou obsazeny soudci⁷⁹ a přísedícími, kteří ztělesňují laický prvek. Zvláštní postavení zauímají soudci Ústavního soudu, kterým se tato diplomová práce nevěnuje. Dále existuje mnoho funkcí, jež mají povahu soudní, správní anebo jinou, ale všem těmto funkcím je společné to, že jsou odvozeny od funkce soudce. Jde o samosoudce, předsedu senátu, předsedu kolegia, předsedu a místopředsedu soudu, předsedu a člena soudcovské rady. Protože tato diplomová práce se věnuje postavení soudců, bude v této subkapitole řeč pouze o ostatních funkcích.

Přísedící vykoná svou funkci jako člen senátu, když zákon stanoví, že věc projednává senát složený z předsedy senátu a dvou přísedících. Ještě se konstitují senáty, které jsou složeny pouze ze soudců. Kdo se chce stát přísedícím, musí splňovat předpoklady jako soudce vyjma vysokoškolského právníckého vzdělání a odborné justiční zkoušky a navíc musí v obvodu toho kterého soudu mít trvalé bydliště anebo vykonávat své povolání.⁸⁰ Zvláštní funkcí je přísedící jako člen senátu kárného soudu.

Předsedou senátu může být pouze soudce. Samosoudcem je předseda senátu nebo soudce. Obsazení soudu a jeho složení stanoví ZSS a procesní předpisy. Předsedy senátů Ústavního soudu jmenuje jeho předseda na dobu jednoho roku.

U Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu se zřizují kolegia, jejichž předsedou smí být pouze soudce, jde o funkci judiciální.

Předseda a místopředseda, popř. místopředsedové soudu jsou orgány státní správy soudů, stojí v čele soudu a sami jsou přitom plnohodnotnými soudci. O povaze této funkce se vedou neustálé polemiky.

⁷⁹ Míněno jako soudci z povolání.

⁸⁰ Přísedícím náleží náhrada ušlého výdělku ve výši maximálně 80 Kč na hodinu nebo 680 Kč za den. Pokud nelze prokázat výši ušlého výdělku, náleží přísedícímu náhrada ve výši 28 Kč za hodinu, maximálně však 238 Kč za den. Dále mají nárok na paušální náhradu ve výši 150 Kč za jeden den jednání a na náhradu hotových výdajů.

Soudcovská rada je orgánem soudcovské samosprávy, tudíž její předseda a členové jsou voleni samotnými soudci z řad soudců působících u toho kterého soudu. Tuto funkci může zastávat pouze soudce, jejíž povaha je správní, reprezentativní a poradní.

6.2. Německé soudcovské funkce

6.2.1. Profesionální soudci

DRiG v § 8 rozlišuje čtyři formy soudcovského poměru, do kterého jsou zařazováni soudci z povolání, a to soudce na doživotí (*auf Lebenszeit*), na čas (*auf Zeit*), na zkoušku (*auf Probe*) a na příkaz (*kraft Auftrags*). Soudci z povolání mohou v kariérním žebříčku dosáhnout funkce prezidenta soudu, viceprezidenta soudu, předsedy senátu. Na začátku řadový soudce působí jako samosoudce, pokud rozhoduje ve věci sám. Prezident soudu zastává funkci předsedy prezidia soudu⁸¹ nebo tuto funkci zastává dozor vykonávající soudce. U soudů vyšších stupňů, zejména u nejvyšších spolkových dvorů se ustavují komory nebo velké senáty, jímž zpravidla předsedá prezident soudu a skládá se z většího počtu soudců, jde o obdobu českých kolegií u nejvyšších soudů.

§ 28 odst. 1 DRiG stanoví, že jako soudce u soudu smí být činný pouze soudce na doživotí, pokud spolkový zákon nestanoví jinak. Prezidentem soudu smí být pouze soudce na doživotí (§ 28 odst. 2 DRiG). Rovněž soudcem Služebního soudu smí být pouze soudce na doživotí. Na soudním rozhodnutí (v senátu) se nesmí podílet více než jeden soudce na zkoušku nebo jeden soudce na příkaz nebo jeden delegovaný soudce, kteří takto musí být explicitně označeni rozvrhem práce.⁸²

Soudci z povolání – na doživotí působí u všech soudů. Soudce na zkoušku lze použít u okresního, zemského, správního a sociálního soudu. Soudce na zkoušku nesmí v prvním roce po svém jmenování vykonávat úkony v insolvenčních věcech a věcech rodinného práva, nesmí být předsedou senátu u soudu s přísedícími (*Schöffengericht*). U sociálního soudu nesmí zastávat funkci předsedy senátu vůbec, bez jakýchkoli omezení může působit u Spolkového finančního dvora. Soudce na příkaz lze použít rovněž u okresního, zemského a správního soudu a u Spolkového finančního dvora a to bez omezení. U sociálního soudu a Spolkového patentového soudu nesmí vykonávat funkci předsedy senátu.

U některých soudcovských funkcí je stanoven věkový cenzus. Soudcem Spolkového soudního dvora a Spolkového pracovního soudu lze jmenovat toho, kdo dovršil 35. rok

⁸¹ Obdoba soudcovské rady u nás.

⁸² § 29 DRiG.

života. Soudcem Spolkového správního dvora lze jmenovat toho, kdo dovršil 35. rok života, a jen jako soudce na doživotí. U některých soudů lze zastávat tzv. vedlejší soudcovský úřad. Takto mohou působit soudci na doživotí a řádní profesori práva u vrchních správních soudů a to nejméně 2 roky, nejdéle však po dobu trvání svého hlavního úřadu, resp. povolání. U sociálního soudu ve vedlejším soudcovském úřadě může být činný jakýkoliv soudce z povolání.

Jako samosoudce rozhoduje soudce na doživotí u finančního soudu. Zemské právo může stanovit, že na samosoudcově rozhodnutí se podílí dva soudci čestní. U Spolkového patentového soudu působí členové znalí práva a členové techničtí. Členové znalí práva jsou soudci na doživotí a musí splňovat kritéria soudcovské způsobilosti podle DRiG. Techničtí členové jsou „soudci“ po odborné stránce, jde o lidi s technickým vzděláním. A konečně zde soudí delegovaní soudci (§ 37 DRiG) – viz kap. 8.2.3.

6.2.2. Laičtí soudci

Neprofesionální soudci jsou dvojího druhu, čestní soudci (*ehrenamtlicher Richter*) a soudci z lidu (*der Schöffe*). Požadavky na čestné soudce se různí podle toho, u kterého soudu jsou zapojeni do soudního rozhodování.

K pracovnímu soudu jako čestný soudce může být jmenován Němec starší 25 let jako zástupce zaměstnanců, resp., zaměstnavatelů, který bydlí nebo je činný v obvodu soudu. Takovým čestným soudcem nemůže být jmenován pracovník zaměstnaný v soudnictví. Délka funkčního období je 5 let. Senát pracovního soudu se skládá z předsedy senátu, jednoho čestného soudce – zaměstnance a jednoho čestného soudce – zaměstnavatele. U zemského pracovního soudu je věk stanoven na 30 let a další podmínkou je alespoň pětileté působení jako čestný soudce u pracovního soudu. Senát zemského pracovního soudu se skládá z předsedy senátu, jednoho soudce z povolání a jednoho soudce čestného. U Spolkového pracovního soudu je věková hranice pětatřicetiletá a další podmínkou je alespoň pětileté působení jako čestný soudce u pracovněprávního soudu nižšího stupně. Senát Spolkového pracovního soudu se skládá z předsedy senátu, dvou soudců z povolání, jednoho čestného soudce – zaměstnance a jednoho čestného soudce – zaměstnavatele.

U správního soudu rozhodují komory, které jsou obsazeny jedním soudcem z povolání jako předsedou senátu a dvěma čestnými soudci, kteří jsou činní při ústním jednání

nebo při vydání soudního rozhodnutí bez jednání (*Gerichtsbescheid*)⁸³. Čestným soudcem se může stát alespoň pětadvacetiletý Němec, který má bydliště v obvodu soudu. Jeho mandát trvá 5 let. U vrchních správních soudů, pokud tak stanoví zemské právo, rozhoduje tříčlenný senát v čele s jeho předsedou a dvěma čestnými soudci.

V senátu sociálního soudu zasedají čestní soudci, kteří jsou Němci, je jim alespoň 25 let, do funkce jsou ustanoveni na 5 let a vykonávají ji do té doby, než se funkce ujme jejich nástupce. Zde zákon explicitně stanoví, že funkci čestného soudce sociálního soudu lze zastávat opakovaně. Zemský sociální soud jedná a rozhoduje v pětičlenných senátech, které jsou složeny z předsedy senátu, dvou soudců z povolání a dvou čestných soudců, kterým se může stát Němec starší 30 let a který minimálně 5 let působil jako čestný soudce na sociálním soudu. U čestných soudců Spolkového sociálního soudu je věková hranice zvýšena ještě o dalších 5 let a je zapotřebí předchozího výkonu této funkce u sociálněprávního soudu nižšího stupně.

V rámci finančního soudnictví jsou čestní soudci činní pouze na prvním stupni (finančním soudu) a musí být Němci, starší 25 let a musí mít bydliště nebo sídlo povolání, resp. podnikání v obvodu soudu. Funkční období je pětileté.

Soudci z lidu (*der Schöffe*) jsou obdobou českých přísedících v trestním řízení. Soudci z lidu obsazují soudy se soudci z lidu (*Schöffengerichte*), které se zřizují při okresních soudech. Jde vlastně o trestní senáty s laickým prvkem. Takovým přísedícím se může stát pouze Němec. Mandát přísedícího je pětileté a volen zastupitelstvy obcí. Tato funkce je placená, hodinová sazba činí 5 €.

Malé trestní senáty zemského soudu (*Kleine Straffkammer*), které rozhodují o odvolání proti rozhodnutím okresních soudů, se skládají z předsedy senátu jako soudce z povolání a dvou soudců z lidu, u nás jsou tyto senáty plně profesionalizovány. Velké trestní senáty zemského soudu (*Große Straffkammer*), které rozhodují v prvním stupni, se skládají ze tří soudců z povolání a dvou laických soudců (přísedících). V našich podmínkách má takovýto senát o dva profesionální soudce méně.

6.3. Srovnání počtu soudců

Počet profesionálních a laických soudců v obou zemích znázorňuje následující tab. 1 (údaje jsou z roku 2004).

⁸³ Jedná se o rozhodnutí, které je příbuzné českému platebnímu rozkazu nebo trestnímu příkazu.

stát	profesionální soudci		neprofesionální soudci		počet neprofesionálních soudců na profesionální soudce
	počet	na 100 000 obyv.	počet	na 100 000 obyv.	
Česká republika	2 878	28,2	7 872	77	2,74
Česká republika ⁸⁴	3 044 ⁸⁵	29,2	7 102 ⁸⁶	69	2,33
Německo	20 395	24,7	136 029	165,2	6,67

Tab. 1⁸⁷

Při interpretaci této populární statistické metody mezi politiky (počet soudců na 100 000 obyvatel) je třeba mít na paměti, co všechno je v pravomoci soudů, počet obyvatel, velikost tzv. nápadu soudní agendy, kvantita a kvalita soudní administrativy, počet specializovaných soudů nebo jak je definována tzv. bagatelní pohledávka (*small claims*)⁸⁸. Pokud u nás byla výše bagatelní pohledávky 5x zvýšena, je logické, že odvolacímu soudu bude předkládáno k rozhodnutí méně věcí a neměl by počet soudců u nás tedy klesnout? Zřejmě se tak nestane, protože takto uspořené soudce se budou věnovat jiným, přetíženým agendám. Při srovnání výše bagatelní pohledávky je také mít na paměti rozdílnou kupní sílu u nás v Německu, resp. v jiných státech.

Dále je třeba zvážit, zda tento jednouchý statistický výstup (počet soudců na 100 000 obyvatel) není politikům podsouván Ministerstvem spravedlnosti, který je vrcholným orgánem státní správy soudů, a měl by mít přehled o stavu českých soudců. Zda tento přehled má, není jisté, protože poslední aktuální údaj je k 1. 1. 2009 (viz shora). Podrobnější údaje byly uveřejněny v odborném tisku naposledy v roce 2007.⁸⁹ Ministerstvo spravedlnosti poskytuje jmenný přehled soudců⁹⁰, který však není pravidelně aktualizován.

⁸⁴ Stav k 1. 1. 2009.

⁸⁵ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČESKÉ REPUBLIKY. *Priority reformy justice pro rok 2009, tisková konference 30. 1. 2009* [online] © 11. 11. 2009. Dostupné z <<http://portal.justice.cz/Justice2/soubor.aspx?id=77885>>

⁸⁶ Kundera, J. ČR: *Přisedících u soudu je dostatek, problémy jsou pouze někde* [online] © 11. 11. 2009. Dostupné z <<http://mm.denik.cz/1/4b/prisedicisoudflash.swf>>

⁸⁷ Převzato z Borzová, I. Evropské soudní systémy. *Soudce*, 2007, č. 11, s. 10 – 11

⁸⁸ Do 30. 6. 2009 byla výše stanovena do 2.000,- Kč včetně, tj. cca 79 €, od 1. 7. 2009 do 10.000,- Kč včetně, tj. 392 € (§ 202 odst. 1 OSŘ). V SRN je výše stanovena na méně než 600 € (§ 495a ZPO), resp. včetně (§ 511 odst. 2 bod 1. ZPO).

⁸⁹ Bořek, M. Zápis z jednání Kolegia předsedů krajských soudů konaného dne 2. dubna 2007 u Krajského soudu v Hradci Králové. *Soudce*, 2007, č. 6, s. 14

⁹⁰ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČESKÉ REPUBLIKY. *Přehled soudců* [online] © 27. 11. 2009. Dostupné z <<http://www.justice.cz/cgi-bin/sqw1250.cgi/zresortu/soudci.html>>

7. Předpoklady a příprava pro výkon funkce soudce

7.1. Právní úprava v ČR

7.1.1. Podmínky stanovené ke jmenování soudcem

Základních podmínek, které musí splnit uchazeč o soudcovskou funkci je devět. Jde o státní občanství České republiky, plnou způsobilost k právním úkonům, bezúhonnost, věk nejméně 30 let, souhlas s ustanovením sebe jako soudce, souhlas s přidělením k určitému soudu, zkušenosti a morální vlastnosti dávající záruku řádného zastávání funkce soudce, vysokoškolské vzdělání získané řádným ukončením studia v magisterském studijním programu v oblasti práva v České republice a složení odborné justiční zkoušky. Další předpoklady může stanovit zvláštní zákon, přičemž ZSS odkazuje na zákon č. 451/1991 Sb. – lustrační zákon. Bezúhonnost a vysokoškolské právnické vzdělání stanoví již Ústava a podle zákona není bezúhonný ten, kdo byl pravomocně odsouzen za trestný čin, pokud se na něj nehledí jako by odsouzen nebyl. Za odbornou justiční zkoušku, které je věnována zvláštní subkapitola, se považuje advokátní zkouška, závěrečná zkouška právního čekatele, notářská zkouška, odborná exekutorská zkouška a stejné účinky má nejméně dvouletý výkon funkce soudce Ústavního soudu. Jsou dvě podmínky, o kterých je třeba se zmínit podrobněji.

7.1.1.1. Věk

Původně byla stanovena podmínka dosažení věku nejméně 25 let. Novela ZSS č. 192/2002 Sb. tuto věkovou hranici zvýšila o 5 let s tím, že se tato změna nevztahuje na stávající soudce a přísedící, ale i justiční čekatele, kteří byli ke dni účinnosti této novely (1. 7. 2003) v pracovním poměru justičního čekatele. Toto ustanovení zavdalo příčinu pozdvižení, který způsobil prezident republiky, když odmítl jmenovat 32 z 55 justičních čekatelů, protože ještě nedosáhli věku 30 let. Proč, když se na ně vztahoval čl. X zákona č. 192/2003 Sb., není nikomu, krom prezidenta republiky, jasné. Je evidentní, že prezident republiky nerespektoval zákon, navzdory svému slibu, který složil. Toto rozhodnutí prezidenta republiky mělo několik konsekvencí v podobě otázek: Může prezident republiky odmítnout jmenovat někoho soudcem nebo existuje právní nárok být jmenován soudcem? Je prezident republiky správní orgán či nikoliv? Lze se bránit proti aktům prezidenta republiky soudní či jinou cestou? Jaké povahy je rozhodnutí prezidenta republiky o jmenování soudcem? O odpovědích na tyto otázky je pojednáno v kapitole 8.1.2.

7.1.1.2. Negativní lustrační osvědčení

Ust. § 1 odst. 4 lustračního zákona říká, že tento zákon stanoví též některé další předpoklady pro výkon funkce soudce, zákon se však nevztahuje na občany narozené po 1. 12. 1971, do budoucna tedy nebude nutné se touto otázkou zabývat.

Předpokladem pro výkon funkce soudce je, že občan v období od 25. 2. 1948 do 17. 11. 1989 nebyl: a) příslušníkem Sboru národní bezpečnosti (SNB) zařazeným ve složce Státní bezpečnosti (StB), b) evidován v materiálech StB jako rezident, agent, držitel propůjčeného bytu, držitel konspiračního bytu, informátor nebo ideový spolupracovník StB, c) tajemníkem orgánu Komunistické strany Československa (KSČ) nebo Komunistické strany Slovenska (KSS) od stupně okresního nebo jemu na roveň postaveného výboru výše, členem předsednictva těchto výborů, členem ústředního výboru KSČ nebo ústředního výboru KSS, členem Byra pro řízení stranické práce v českých zemích nebo členem Výboru pro řízení stranické práce v českých zemích, s výjimkou těch, kteří tyto funkce zastávali pouze v období od 1. 1. 1968 do 1. 5. 1969, d) pracovníkem aparátu orgánů uvedených pod písmenem c) na úseku politického řízení SNB, e) příslušníkem Lidových milicí, f) členem akčního výboru Národní fronty po 25. 2. 1948, prověřkových komisí po 25. 2. 1948 nebo prověřkových a normalizačních komisí po 21. 8. 1968, g) studentem na Vysoké škole Felixe Edmundoviče Dzeržinského při Radě ministrů Svazu sovětských socialistických republik (SSSR) pro příslušníky StB, Vysoké škole ministerstva vnitra SSSR pro příslušníky Veřejné bezpečnosti, Vyšší politické škole ministerstva SSSR nebo vědeckým aspirantem anebo účastníkem kursů delších než 3 měsíce na těchto školách. Občan prokazuje shora uvedené skutečnosti osvědčením vydaným Ministerstvem vnitra a čestným prohlášením.

7.1.2. Přípravná služba justičních čekatelů

Do přípravné služby se přijímají justiční čekatelé, jejíž obsahovou náplň a organizaci upravuje vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 303/2002 Sb., o výběru přijímání a odborné přípravě justičních a právních čekatelů a odborné justiční zkoušce a odborné závěrečné zkoušce právních čekatelů, ve znění pozdějších předpisů. Přípravná služba se vykonává v pracovním poměru založeném pracovní smlouvou, do takového pracovního poměru bude přijat ten, kdo splňuje předpoklady k výkonu funkce soudce, vyjma věku, zkušeností a odborné justiční zkoušky. Výběr justičních čekatelů upravuje shora citovaná vyhláška. Přípravná služba trvá 36 měsíců s tím, že do této doby lze započítat

dobu výkonu určitých funkcí. Justiční čekatel má povinnost mlčenlivosti ve stejném rozsahu jako soudce, a to i po skončení pracovního poměru, této mlčenlivosti jej může zprostit předseda krajského soudu, který za stát uzavírá pracovní poměr s justičním čekatelem. Při nástupu do své funkce skládají justiční čekatelé tento slib: „Slibuji na svou čest a svědomí, že se budu řídit právním řádem České republiky, že se budu svědomitě připravovat na výkon funkce soudce a že si osvojím zásady soudcovské etiky.“ Rozsah úkonů, které je justiční čekatel oprávněn provádět, stanoví jednací řád pro okresní a krajské soudy (37/1992 Sb.). Pracovní poměr justičních čekatelů se subsidiárně řídí zákoníkem práce.

7.1.2.1. Výběr justičních čekatelů

Výběrové řízení vyhlašuje předseda krajského soudu po projednání s Ministerstvem spravedlnosti podle potřeby obsazení volných míst justičních čekatelů, dříve tomu bylo naopak. Výběrové řízení se skládá z pěti částí, a to z vyplnění přihlášky a předložení příslušných dokladů, písemného testu, přijímacího pohovoru, vyšetření a přijetí uchazeče do přípravné služby.

Uchazeč podává přihlášku krajskému soudu společně s úředně ověřenou kopií vysokoškolského diplomu prokazující dosažení právnického vzdělání v magisterském studijním programu, prohlášením o jazykových znalostech, vlastnoručně psaným životopisem, potvrzením o zdravotním stavu, výpisem z evidence Rejstříku trestů a doklady podle lustračního zákona. Úplnost přihlášky a dokladů posuzuje předseda krajského soudu.

Písemný test ověřuje základní odborné znalosti uchazeče, který je koncipován podle jednotné metodiky připravené Justiční akademií a schválené Ministerstvem spravedlnosti. Jde o 50 otázek z jednotlivých oblastí práva, jeho historie, úlohy a role soudní moci a nositele veřejné žaloby a všeobecných znalostí.

Přijímací pohovor se koná před komisí jmenovanou předsedou krajského soudu složené z lichého počtu soudců, pohovoru se účastní také zástupce Justiční akademie pověřený Radou Justiční akademie, který se na závěr pohovoru písemně vyjádří. Obsah pohovoru a kritéria pro jeho hodnocení stanoví předseda krajského soudu podle metodiky připravené Justiční akademií a schválené Ministerstvem spravedlnosti. Součástí tohoto pohovoru je také předpokládané určení okresního soudu, kde bude justiční čekatel svoji přípravnou službu vykonávat. Výsledek pohovoru se hodnotí stupni „navrhuje se

k přijetí“, resp. „nenavrhuje se k přijetí“.

Vyšetření odborným psychologickým pracovištěm se provádí za účelem posouzení vlastností a dalších osobnostních předpokladů uchazeče pro výkon funkce soudce. Požadavky na vyšetření stanoví Ministerstvo spravedlnosti, které rovněž provádí výběr odborných psychologických pracovišť. Výsledek vyšetření se hodnotí stupni „doporučuje se“, „doporučuje se s výhradou“ a „nedoporučuje se“. Předseda krajského soudu si může vyžádat podrobnější informace o výsledku vyšetření od odborného psychologického pracoviště na základě předchozího písemného souhlasu uchazeče, zpravidla se tak děje u uchazeče, který byl doporučen s výhradou.

Psychologické testy působí velký rozruch. Jde o cca 1 000 otázek zjišťovacích, které jsou vzájemně provázané, a nelze nad nimi dlouho přemýšlet. *M. Ivičičová* se podělila o znění otázek z vlastní zkušenosti. *"To rozpětí bylo opravdu velké. Od otázek typu ‚Máte rádi své rodiče?‘ až třeba po otázku ‚Máte pocit viny, když berete drogy?‘ Je to už tři roky, ale zrovna tuhle mám pořád před očima. Když řeknu ano, znamená to, že beru drogy. Když ne, znamená to, že je mi to jedno.“*⁹¹

Po úspěšném absolvování předešlých kol výběrového řízení může být uchazeč přijat předsedou krajského soudu do přípravné služby, který zároveň určí místo výkonu přípravné služby. Rozhodnutí předsedy krajského soudu o přijetí může být jak pozitivní, tak negativní a nelze proti němu podat opravný prostředek.

7.1.2.2. Průběh praxe justičního čekatele

Průběh přípravné služby určuje její věcný a časový plán, který je zaměřen na odborné znalosti, aplikaci právních předpisů, znalosti o jednotlivých soudních agendách, procesní postupy a soudcovskou etiku. Přípravná služba se odbyvá především u okresních a krajských soudů. Justiční čekatelé musí u okresních soudů strávit nejméně 24 měsíců, na krajských soudech čekatelé bývají 6 měsíců s tím, že tuto dobu lze zkrátit nebo prodloužit maximálně o 2 měsíce. Podle potřeby a na základě dohody s justičním čekatelem a příslušnými orgány, resp. osobami lze část přípravné služby vykonávat u vrchního, Nejvyššího nebo Nejvyššího správního soudu, advokáta, notáře, exekutora, Služby kriminální policie a vyšetřování Policie České republiky, finančního nebo katastrálního úřadu či jiného správního úřadu. Mimo práce u soudu a dalších orgánů, resp. osob jsou součástí přípravné služby také adaptační kurzy, semináře a přednášky

⁹¹ Drchal, V. *Český a slovenský svět* [online] © 4. 6. 2009. Dostupné z <<http://www.svet.czsk.net/clanky/publicistika/sudcavek.html>> (článek ze dne 3. 5. 2007)

pořádané Justiční akademií a soustředění a cvičení, která připravují krajské soudy.

U krajských soudů se zřizuje Poradní sbor pro výchovu čekatelů, který je poradním orgánem předsedy soudu. Sbor má 3 až 5 členů, které jmenuje předseda krajského soudu ze soudců působících v obvodu toho kterého krajského soudu s jejich souhlasem na dobu 3 let. Jeho úkolem je vždy po skončení prvního a druhého roku přípravné služby konkrétního justičního čekatele vypracovat návrh hodnocení čekatele, který se připojuje k žádosti čekatele o povolení vykonat odbornou justiční zkoušku.

Samotný průběh čekatelské praxe po stránce pedagogické a odborné zajišťují školitelé. Školitele jmenuje předseda krajského soudu z řad nejzkušenějších soudců, kteří mají předpoklady k výchově justičních čekatelů. Školitel eviduje místo, čas a věcný průběh přípravné služby, překážky v práci a omluvenou nepřítomnost. Rovněž justičního čekatele hodnotí.

Justiční čekatel se během své přípravné služby řídí pokyny předsedy soudu, svého školitele, plní jimi uložené úkoly v rozsahu a za podmínek stanovených ZSS a jednacím řádem pro okresní a krajské soudy. Pokud po složení odborné justiční zkoušky nebyl justiční čekatel jmenován soudcem, lze jeho pracovní poměr změnit na dobu neurčitou a získává postavení vyššího soudního úředníka.

7.1.3. Odborná justiční zkouška

Odborná justiční zkouška, kterou tvoří písemná a ústní část, se skládá před pětičlennou zkušební komisí jmenovanou ministrem spravedlnosti složené ze soudců, zaměstnanců Ministerstva spravedlnosti a dalších odborníků právní teorie a praxe. Justiční zkoušku lze opakovat pouze jedenkrát. Vyjma justičních čekatelů mohou justiční zkoušku skládat vyšší soudní úředníci, pokud svoji funkci vykonávají alespoň 5 let. Pokud vyšší soudní úředník při opakované justiční zkoušce neuspěje, může požádat o její složení po uplynutí dalších 5 let. Za stejných podmínek se umožní složení odborné justiční zkoušky soudci Ústavního soudu a asistentovi soudce Ústavního soudu, Nejvyššího soudu, Nejvyššího správního soudu, vrchního soudu, krajského soudu nebo okresního soudu a asistentovi Veřejného ochránce práv, pokud svoji funkci vykonává alespoň 3 roky.

Za odbornou justiční zkoušku se považují též zkoušky vyjmenované v kap. 7.1.1. Důvodem této úpravy je zajistit mobilitu mezi právníckými profesemi a naplnění téměř nemožného a nesmyslného snu, že soudci se budou stávat zkušení (vysloužilí) advokáti

apod. Justice je specifické prostředí se svými zvyklostmi tak jako např. advokacie nebo státní zastupitelství a je na samotném soudnictví, aby si vychovalo své pracovníky. Vyšší věk není zárukou toho, že ten či onen právník bude skvělým soudcem, stejně však nesmí být a priori přijímán názor, že do justice smí pouze mladí. Podmínku vyššího věku nelze zkrátka absolutizovat!

7.1.3.1. Organizace, obsah a průběh odborné justiční zkoušky

Odbornou justiční zkoušku provádí pětičlenná zkušební komise, jejímž předsedou musí být soudce. Komise je usnášeníschopná za přítomnosti všech jejích členů a usnáší se nadpoloviční většinou hlasů. Odborná justiční zkouška je veřejná a skládá se ze dvou částí, písemné a ústní.

Náplní písemné části je vypracování jednoho rozhodnutí ve věci správního soudnictví, trestní a občanskoprávní nebo obchodní. Úkol, který čekatel zpracuje, si sám vylosuje a může používat sbírky právních a jiných předpisů, sbírky soudních nebo jiných rozhodnutí a časopiseckou nebo knižní právníckou literaturu. Doba trvání písemné části nesmí přesáhnout šesti hodin.

V ústní části se po zhodnocení písemné práce čekatele ověřují znalosti čekatele v oblasti: a) ústavního práva a organizace soudů a státního zastupitelství, b) občanského práva hmotného a procesního, c) pracovního práva a práva sociálního zabezpečení, d) rodinného práva, e) trestního práva hmotného a procesního, f) obchodního práva, g) správního soudnictví a správního práva hmotného a procesního, h) notářského řádu a exekučního řádu, i) jednacích řádů soudů a státních zastupitelství a z jejich vnitřních a kancelářských řádů. Dále se zjišťuje znalost práva Evropských společenství a Evropské unie a orientace v základních pramenech mezinárodního práva. Ministerstvo spravedlnosti vydává seznam právních předpisů, jejichž znalosti se u odborné justiční zkoušky vyžaduje s rozlišením předpisů, u nichž se vyžaduje podrobná znalost a předpisů, kde stačí znalost obecná. Doba trvání ústní části nesmí přesáhnout dvě hodiny. Výsledek odborné justiční zkoušky se hodnotí stupni „výtečně způsobilý“, „způsobilý“ a „nezpůsobilý“. U hodnocení „nezpůsobilý“ zkušební komise rozhodne o tom, zda a v jakém rozsahu musí justiční čekatel při opakování zkoušky opakovat i její písemnou část. Tato rozhodnutí zkušební komise jsou konečná.

O své dojmy a pocity z „justiček“ se podělil *T. Durdík*. *"Je to čtyřdenní maraton. V prvních třech dnech musí každý napsat jeden trestní, občanskoprávní a správní*

rozsudek. Čtvrtý den následuje ústní zkouška. Se státnicemi to nelze srovnat. Jde tu totiž o praxi, ne o teorii."⁹²

7.1.4. Ideální kandidát na funkci soudce

Neustále diskutovaným tématem je, jaké charakteristiky by měl být ideální soudcovský kandidát a kdo by to měl být. Předmětem kritiky je nízko stanovená věková hranice. Věk je relativní kategorie a nelze s dosažením určitého věku spojovat určité schopnosti, vlastnosti apod. Můžeme je nanejvýš presumovat. Ve většině evropských zemí není stanovená přesná věková hranice jako předpoklad funkce soudce.⁹³ Naopak u nás, na Slovensku a v Litvě je stanoveno 30 let, o rok méně je zapotřebí v Polsku a italskému soudci musí být nejméně 21 let.

S věkem souvisí (životní) zkušenosti. Říká se, že soudce by měl mít něco v životě za sebou, aby mohl porozumět např. opatrovnické agendě nebo rozvodu manželství. Ale snad se tím nechce říct, že člověk musí někoho napřed znásilnit, aby se pak stal kvalitním trestním soudcem. Nebo ano?! Jsou však agendy, které potřebují entuziasmus a elán mladého člověka, např. agenda hospodářské kriminality nebo exekuční.

V. Klaus a P. Rychetský si přejí, aby naši soudci se podobali těm anglosaským. Soudcem by se měli stávat starší a zkušenější advokáti, post soudce by měla být tou nejčestnější metou v právnické kariéře. P. Rychetský říká: „*Moje představa je, aby se soudy otevřely advokátům, státním zástupcům nebo právníkům z velkých firem.*“⁹⁴ Ano, ve Velké Británii tomu tak může být, ale u nás to nejde. Náš stát patří k evropské kontinentální právní kultuře s jinými principy a svou tradicí. U nás se nechodí do justice zbohatnout, jak by si mnozí přáli a tak nechtějí opustit svou prosperující advokátní kancelář a jít soudit. Že jsou rozhodující peníze, potvrzuje i P. Springer. „*O anglosaském modelu v Německu nikdo vážně neuvažuje. Nefungovalo by to. Soudy si vychovávají kariérní soudce podobně jako u vás, s tím rozdílem, že žádný věkový limit neexistuje. Dobří advokáti nemají o práci soudce zájem.*“⁹⁵ I když mohou být okamžiky, kdy advokáta justice zláká. Své zkušenosti má J. Sváček, na něhož se řada advokátů obrací se slovy: „*Nemám již sílu a věk na to, abych se neustále honil po*

⁹² Op. cit. jako v pozn. č. 2.

⁹³ Např. v Dánsku, Estonsku, Finsku, Francii, Irsku, Kypru, Lotyšsku, Maďarsku, Německu, Nizozemí, Portugalsku, Rakousku, Rumunsku, Španělsku, Švédsku a Velké Británii.

⁹⁴ Op. cit. jako v pozn. č. 2.

⁹⁵ Op. cit. jako v pozn. č. 2.

*soudech a sháněl klienty, a tak jsem si řekl, že by to u soudu nemuselo být špatné.*⁹⁶ A *J. Sváček* se ptá, zda „*je to ta pravá motivace a přístup k soudcovskému povolání*“⁹⁷. No, není. Je to motivace typicky česká! A smutné je, že takto jsou motivováni i někteří stávající soudci, kteří v justici vyrostli anebo využili porevolučního exodu soudců do advokacie, aby tím snad zakryli svoji neschopnost se o sebe postarat, když u soudu se o ně postará stát.

Sen o výkonu soudcovské funkce elitními advokáty nemůže být naplněn také z toho důvodu, že sami advokáti mají o soudcovské funkci mylné představy jako např. *J. Lžičar*.⁹⁸ Advokacie je komerční sféra a je ovládána jinými cíli, zvyky a pravidly než justice. Všichni vidí v justici silnou záruku osobní jistoty, aniž by se o ni soudce sám zasloužil. Soudce má mnohem větší odpovědnost než advokát a snadněji se může stát předmětem útoku. Advokát respektuje pouze přání klienta, soudce musí hledat spravedlnost.

7.2. Právní úprava v SRN

7.2.1. Způsobilost k soudcovskému úřadu

Aby někdo získal způsobilost stát se soudcem, musí ukončit právnické studium první státní zkouškou, která se skládá z univerzitní zkoušky a povinné státní odborné zkoušky, a přípravnou službu musí zakončit druhou státní zkouškou. Zákon stanoví obsahovou harmonizaci studia a přípravné služby. Způsobilým k výkonu funkce soudce bez dalšího je každý řádný univerzitní profesor práva. Kdo získá způsobilost k soudcovskému úřadu, může se stát soudcem ve Spolku nebo v každé spolkové zemi. Další podmínky stanoví § 9 DRiG. Soudcem se smí stát pouze Němec ve smyslu čl. 116 Základního zákona, který skýtá záruku, že vždy bude dbát základního svobodného a demokratického zřízení ve smyslu Základního zákona a jež disponuje náležitou společenskou kompetencí.

7.2.2. Studium

Standardní doba právnického studia jsou 4 roky, tato doba může být kratší, nikoliv však dvou let, pokud student dosáhl výsledků, které jej opravňují pro přijetí k univerzitní

⁹⁶ Jirsa, J. a kol. Klíč k soudní síni – příručka pro začínající soudce a advokáty. Praha: LexisNexis, 2006, s. 27

⁹⁷ Op. cit. jako v pozn. č. 4.

⁹⁸ "Mám pár bývalých kolegů, z kterých jsou výborní soudci. Chtěli prostě klidnější život. Nedovedete si představit, jak působí na psychiku, když sedíte v kanceláři a čekáte, jestli klient zavolá." Cit. jako v pozn. č. 2.

zkoušce. Ve skutečnosti většina studentů tuto fázi nestihne dříve jak za 5 let. Obsahem studia jsou povinné předměty jako civilní právo, trestní právo, veřejné právo, procesní právo včetně základů evropského práva, právních metod a filozofických, historických a společenskovedních základů. Kromě toho je třeba absolvovat cizojazyčný seminář nebo právnícky zaměřený jazykový kurs. Studijní plán pamatuje i na mimoprávní disciplíny, které je potřeba znát k výkonu právního povolání. Jde o obchodní management, vedení rozhovoru, rétoriku, mediaci, taktiku výslechu nebo komunikační schopnosti. V období mimo semestrální výuku se konají praxe v celkové délce alespoň třech měsíců.

Druhý stupeň studia – tzv. referendarium – trvá dva a půl roku. Tato část studia je zakončena druhou státní zkouškou a ze studenta se stává tzv. *Volljurist*, který je způsobilý vykonávat všechny právní profese. Obecně je tento dvoustupňový systém studia kritizován pro svoji zdlouhavost (cca 8 let), protože studentovi při skládání druhé státní zkoušky je průměrně 29 let a 10 měsíců.⁹⁹ Ale protože studium práv v Německu je náročné, což ukazuje délka studia, a protože při ucházení se o soudcovský úřad záleží na studijních výsledcích, soudci se mohou stát opravdu jen ti nejlepší z nejlepších. A navíc není potřeba stanovit minimální věkovou hranici pro jmenování soudcem.

Blíže stanoví zemské zákonodárství.

7.2.3. Přípravná služba

Přípravná služba trvá dva roky, která povinně probíhá u civilního soudu, trestního soudu nebo na státním zastupitelství, správního úřadu, advokáta a u jednoho nebo více oddělení, které si čekatel (*Referendar*) sám vybere. Přípravná služba se může konat v přiměřeném rozsahu u nadstátních, mezistátních a zahraničních výchovných zařízení nebo i na Německé vysoké škole pro správní studia v Speyeru. Zemské zákonodárství může stanovit, že příprava se může odehrávat namísto u civilního u soudu pracovního a namísto u správního úřadu u soudu správního, finančního, resp. sociálního.

Služba na jednom oddělení trvá minimálně tři měsíce, u advokáta minimálně 9 měsíců. Zemské zákonodárství může stanovit, že služba namísto u advokáta se může konat u notáře, podniku, svazu nebo u jiného vzdělávacího zařízení, u nichž je zaručena správná právně poradenská příprava, v trvání až třech měsíců. Oprávnění referendářů při výkonu služby u soudu stanoví § 10 GVG, podle něhož mohou referendáři pod

⁹⁹ Musil, J. Právníká povolání ve Spolkové republice Německo. *Bulletin advokacie*, 1990, č. 4, s. 98

dohledem soudce vyřizovat dožádání, vyslýchat účastníky řízení vyjma v trestních věcech, shromažďovat důkazy a vést ústní jednání. Referendáři nejsou oprávněni nařizovat nebo odnímat přísahu.

Tomu, kdo úspěšně zakončí přípravnou službu pro vysokou justiční službu nebo vysokou správní službu, může být na návrh započtena tato služba do celkové přípravy až v délce 18 měsíců, přitom na přípravnou službu nemůže být započteno více jak 6 měsíců.¹⁰⁰

Blíže stanoví zemské zákonodárství.

7.2.3.1. Přípravná služba v evropském kontextu

Podle § 112a odst. 1 DRiG může příslušník členského státu Evropské unie, jiného smluvního státu Dohody o EHP nebo Švýcarska, který získal univerzitní diplom v oblasti práva a získal jej ve shora uvedených státech a tam zahájí postgraduální studium pro povolání evropského advokáta podle § 1 Zákona o činnosti evropského advokáta v Německu, být připuštěn k přípravné službě, pokud jeho znalosti a schopnosti odpovídají znalostem a schopnostem, které má mít absolvent povinné státní odborné zkoušky. Jestliže uchazeč takové znalosti a schopnosti nemá, bude podroben zkoušce způsobilosti.

Zkouška způsobilosti je státní zkouškou skládanou v němčině, která se týká elementárních znalostí německého práva a kterou má být posouzena schopnost úspěšně absolvovat přípravnou službu. Zkoušenými předměty jsou civilní právo, trestní právo a veřejné právo, včetně práva procesního. Neúspěšně složenou zkoušku způsobilosti lze opakovat pouze jedenkrát.

Pokud je rozhodnuto o nostrifikaci, má toto rozhodnutí účinky složení první státní zkoušky.

7.2.4. Zkoušky

Státní a univerzitní zkoušky zohledňují soudní, správní a právně poradenskou praxi včetně dalších mimoprávních kvalifikací a cizojazyčných zkušeností. DRiG požaduje jednotnost požadavků na zkoušky a jejich hodnocení.

Obsah univerzitní zkoušky z tzv. stěžejních oborů (povinné předměty) a povinné státní odborné zkoušky se stanoví tak, aby studium mohlo být ukončeno po půlpátém studijním ročníku. Alespoň jednu část univerzitní zkoušky je třeba vykonat písemně.

¹⁰⁰ Tedy maximálně jeden rok lze započítat do doby obecné soudcovské služby.

Povinnou státní odbornou zkoušku je třeba vykonat písemně i ústně. Písemnou část druhé státní zkoušky je třeba vykonat nejdříve v 18. a nejpozději v 21. měsíci přípravy. Vysvědčení o první zkoušce prokazuje výsledky univerzitní zkoušky a povinné státní odborné zkoušky jakož i navíc celkovou známku, která zahrnuje výsledek povinné státní odborné zkoušky s váhou 70 % a výsledek univerzitní zkoušky s váhou 30 %. Skládání těchto zkoušek je propůjčeno spolkovým zemím.

Hodnocení zkoušek upravuje nařízení spolkového ministra spravedlnosti. Stupnici pro hodnocení jednotlivých výkonů znázorňuje tab. 2.

velmi dobrý	obzvláště vynikající výkon	16 – 18 bodů
dobrá	výrazně nadprůměrný výkon	13 – 15 bodů
plně uspokojivý	nadprůměrný výkon	10 – 12 bodů
uspokojivý	průměrný výkon	7 – 9 bodů
dostatečný	přes nedostatky ještě průměrný výkon	4 – 6 bodů
nedostatečný	s výraznými nedostatky vcelku již nepoužitelný výkon	1 – 3 body
nedostatečný	zcela nepoužitelný výkon	0 bodů

Tab. 2

Celková známka se stanoví podle shora uvedených pravidel a výsledek se upraví na dvě desetinná místa bez zaokrouhlování. V tab. 3 jsou přiřazeny celkové známky počtu dosažených bodů.

velmi dobrý	14,00 – 18,00 bodů
dobrá	11,50 – 13,99 bodů
plně uspokojivý	9,00 – 11,49 bodů
uspokojivý	6,50 – 8,99 bodů
dostatečný	4,00 – 6,49 bodů
nedostatečný ¹⁰¹	1,50 – 3,99 bodů
nedostatečný ¹⁰²	0 – 1,49 bodů

Tab. 3

Zemské zákonodárství může stanovit odlišné stupnice pro reprobace.

Při státní zkoušce se může zkoušející orgán při svém rozhodnutí odchýlit od aritmeticky zjištěné celkové známky, když to lépe vyznačuje stupeň výkonnosti kandidátů na základě celkového dojmu a odchýlení nemá vliv na složení zkoušky, přitom je třeba u druhé státní zkoušky zohlednit také práci v přípravné službě. Odchýlení nesmí přesáhnout jednu třetinu průměrného obsahu jednoho známkového stupně. Podíl ústního vykonání zkoušky na celkové známce nesmí překročit 40 %.

¹⁰¹ mangelhaft

¹⁰² ungenügend

Povinná státní odborná zkouška bez výsledku platí jako neprovedená zkouška. Povinná státní odborná zkouška může být jednou opakována. Procedurální a organizační záležitosti jako např. uplynutí ohlašovací lhůty, započtení doby zahraničního studia, onemocnění a dovolené na dobu trvání studia nebo následky přerušení zkoušky stanoví zemské zákonodárství, které také může předvídat opakování státních zkoušek ke zlepšení známky.

Blíže ke zkouškám stanoví zemské zákonodárství.

8. Vznik, výkon a zánik soudcovské funkce

8.1. Právní úprava v ČR

8.1.1. Výběr kandidátů na funkci soudce

Již několik let se organizují výběrová řízení na obsazení míst soudců, protože existuje nesoulad mezi počtem justičních čekatelů a „tabulkových míst“ soudců, proto je vhodné tato místa obsazovat výběrovou formou.¹⁰³ Vadou této praxe je, že neexistují žádná pravidla v podobě předpisu či instrukce pro takováto výběrová řízení. Také neexistují pravidla pro výběr kandidátů na funkci soudce z řad jiných právnických povolání, kteří složili zkoušku postavenou naroveň odborné justiční zkoušce, tudíž nebyli justičními čekateli, anebo v justici již pracovali. Podle informací P. Vrchy „s uchazeči z řad (jiné) právní praxe se realizují pohovory a u některých se psychologicko-diagnostické vyšetření vyžaduje, u jiných zase ne. Do skupiny uchazečů, u nichž se takové vyšetření nevyžaduje – jak jsem si ověřil na Ministerstvu spravedlnosti – náleží uchazeči, kteří dříve v justici nebo prokuratuře (např. před listopadem 1989) již jednou pracovali.“¹⁰⁴ Takové postupy jsou nespravedlivé, diskriminační a skýtá se v nich velký prostor pro ingerenci moci výkonné skrz orgány státní správy soudů. Ke stejně nerovnému zacházení dochází mezi justičními čekateli a asistenty soudců, resp. vyššími soudními úředníky. Asistentem soudce, resp. vyšším soudním úředníkem se uchazeč stane mnohem snáze než justičním čekatelem. Uchazeč o místo asistenta soudce, resp. vyššího soudního úředníka nemusí čekat na vyhlášení výběrového řízení pro obsazení míst justičních čekatelů, které se může vyhlásit i jednou za několik let, nemusí projít náročným výběrovým řízením podle vyhlášky č. 303/2002 Sb. a nemusí absolvovat přípravnou službu.

8.1.2. Jmenování

Soudce do jejich funkce jmenuje prezident republiky s kontrasignací předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády. Tato zdánlivě jednoduchá věta způsobila nemalé problémy, které byly nastíněny v kapitole 7.1.1.1.

Jeden z justičních čekatelů nejmenovaný do funkce soudce se obrátil na soud, a to podáním správní žaloby proti prezidentu republiky. Tato žaloba byla Městským soudem

¹⁰³ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČESKÉ REPUBLIKY. *Výběr kandidátů na funkci soudce a státního zástupce formou výběrového řízení* [online] © 20. 11. 2009. Dostupné z <<http://portal.justice.cz/justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5116&d=53154>>

¹⁰⁴ Vrcha, P. K výběru kandidátů na funkci soudce. *Právní rozhledy*, 2006, č. 23, s. 861

v Praze odmítnuta s odůvodněním, že jmenování soudcem není rozhodnutí o veřejném subjektivním právu uchazeče, není ani nezákonným zásahem (v případě nejmenování), protože na jmenování soudcem není právní nárok, tudíž nelze dovodit ani nečinnost prezidenta republiky, z čehož vyplývá, že není dána pravomoc správního soudnictví.¹⁰⁵ Žalobce proti tomuto usnesení podal kasační stížnost, na jejímž základě Nejvyšší správní soud napadené usnesení zrušil a vrátil věc k dalšímu řízení. Městský soud v Praze, vázán právním názorem Nejvyššího správního soudu, žalobě vyhověl a určil prezidentu republiky 6měsíční lhůtu k rozhodnutí o jmenování či nejmenování žalobce soudcem. Prezident republiky podal proti tomuto rozsudku kasační stížnost, kterou Nejvyšší správní soud zamítl, avšak prezident republiky svou povinnost uloženo rozsudkem dodnes nesplnil. Současná judikatura Nejvyššího správního tedy disponuje dvěma významnými judikáty – 4 Aps 3/2005-35, 4 Ans 9/2007-197 – které pomohou nalézt odpověď na otázky položené v kapitole 7.1.1.1.

První otázkou je, zda prezident republiky je správním orgánem. Správním orgánem je orgán moci výkonné, pokud vykonává působnost v oblasti veřejné správy (§ 1 odst. 1 SŘ), resp. orgán moci výkonné, pokud mu bylo svěřeno rozhodování o právech a povinnostech fyzických a právnických osob v oblasti veřejné správy [§ 4 odst. 1 písm. a) SŘS]. Prezident republiky je orgánem moci výkonné, jak vyplývá z hlavy třetí Ústavy, kde je upraveno postavení prezidenta republiky jako hlavy státu. Při jmenování soudcem se rozhoduje o právech a povinnostech konkrétní fyzické osoby. Jmenování do funkce soudce je rozhodování v oblasti veřejné správy, protože jde o úkon, který je výkonem veřejné správy, tak jak ji definuje správní věda.

Existuje právní nárok na jmenování do funkce soudce nebo je prezident republiky při jmenování soudců nadán diskreční pravomocí? Z Ústavy, ZSS ani z jiného zákona vyplývá právní nárok uchazeče o soudcovskou funkci na jmenování to této funkce. Naopak prezident republiky je může volně uvážít, koho jmenuje soudcem, při kontrole naplnění předpokladů pro výkon funkce soudce.¹⁰⁶ Ostatně neexistuje též právní nárok na přijetí do přípravné služby justičního čekatele, na navržení uchazeče Ministerstvem spravedlnosti na jmenování do funkce soudce ani na schválení vládou.

Pravomoci prezidenta republiky jsou dvojí povahy. Jednak jde o pravomoci ústavního

¹⁰⁵ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 16. 6. 2005 č. j. 5 Ca 148/2005 – 9.

¹⁰⁶ Půjde typicky o předpoklady „zkušeností a morálních vlastností kandidáta“ nebo „řádného výkonu funkce soudce“.

charakteru, které prezident republiky činí jako „ústavní činitel“ ve formě ústavního aktu, jednak o správní úkony prezidenta republiky jako správního úřadu *sui generis*. Pravomoc jmenovat soudce je svou povahou i správním úkonem, protože výkon této pravomoci je vázán zákonem a zasahuje do veřejných subjektivních práv konkrétních osob.

Lze tedy uzavřít, že rozhodnutí prezidenta republiky o jmenování soudcem je přezkoumatelné správním soudem, protože prezident republiky je správním orgánem, jmenovací akt má povahu správního úkonu, zamítavé rozhodnutí o jmenování soudcem musí být odůvodněno, při rozhodování o jmenování soudcem se rozhoduje o veřejných subjektivních právech fyzické osoby, neexistuje právní nárok na jmenování soudcem při splnění všech předpokladů, neodpovědnost prezidenta republiky ze své funkce neznamena absolutní exempci z jurisdikce, konkrétně správního soudnictví, prezident republiky je „schopen“ nečinnosti, protože i na něj se vztahují základní zásady činnosti správních orgánů.

S těmito závěry Nejvyššího správního soudu řada právníků polemizuje a z velké části nesouhlasí.

Názory V. Pavlíčka¹⁰⁷ jsou diametrálně odlišné. Zpočátku působil prezident republiky jako „*pouvoir neutre*“, ale záhy se objevily tendence k posilování jeho postavení. V. Pavlíček akcentuje úlohu prezidenta republiky jako hlavy státu a dává zapravdu Ústavnímu soudu, který zdůraznil prezidentovu samostatnou roli mimo moc výkonnou, vůči níž má autonomní postavení. Akty prezidenta republiky jsou akty ústavními, jejichž obsah a forma vyplývá z ústavních předpisů. Po vzoru parlamentních monarchií nazývá tyto ústavní akty prerogativy hlavy státu. Dále klasifikuje akty prezidenta republiky podle právní formy na rozhodnutí, kam řadí jmenování soudců, jiné právní akty¹⁰⁸ a politické akty¹⁰⁹.

Podle A. Gerlocha¹¹⁰ „nelze požadovat vynětí prezidenta České republiky ze soudní kontroly“, který argumentuje soudobou koncepcí lidských práv a v této souvislosti

¹⁰⁷ Pavlíček, V. Prerogativy nebo správní akty prezidenta republiky?. In Šimíček, V. (ed.) *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2008, s. 129 – 148

¹⁰⁸ Např. návrhy a akty jako procesní strany u soudu, návrh kandidáta na funkci Veřejného ochránce práv.

¹⁰⁹ Např. vystoupení na jednání mezinárodních organizací.

¹¹⁰ Gerloch, A. K problematice postavení prezidenta republiky v ústavním systému České republiky de constitutione lata a de constitutione ferenda. In Šimíček, V. (ed.) *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2008, s. 35 – 41

hovoří o judicializaci současného života. Protože justiční čekatelé nechtěli vysoudit svoji soudcovskou funkci, jen se domáhali rozhodnutí o jmenování soudcem, ať už pozitivní či negativní, tedy svých práv a svobod, lze uzavřít, že pravomoc soudů je na místě (čl. 4 Ústavy). Ve sporu, zda se tak má dít ve správním nebo ústavním soudnictví, se A. Gerloch vyslovuje pro Ústavní soud, protože prezidentova rozhodnutí je třeba považovat za zvláštní veřejnoprávní akty ústavní povahy.

Prezident republiky není součástí moci výkonné. To je názor K. Klímy¹¹¹ a jeho komentáře k Ústavě.

Správní teoretik V. Sládeček¹¹² shrnuje, že prezident republiky nemusí jmenovat navržené kandidáty soudci automaticky, že neexistuje subjektivní veřejné právo na jmenování do funkce soudce a že jmenování soudců prezidentem republiky je aktem ústavním než správním, tudíž jej nelze podrobit přezkumu správního soudnictví.

V. Šimíček¹¹³, soudce Nejvyššího správního soudu, konstatuje, že neodpovědnost prezidenta republiky prospívá jeho osobě, z níž nelze dovozovat absolutní nepřezkoumatelnost jeho aktů. Proto je přezkum ve správním soudnictví přípustný z důvodu ochrany veřejných subjektivních práv anebo lze věc řešit jako kompetenční konflikt. Nutnost kontroly prezidenta republiky ze strany soudní moci odůvodňuje zásadou primátu občana před státem.

Proces jmenování soudcem je podle M. Bartoň¹¹⁴ prezidentovým jednáním bez návrhu, s kontrasignací vlády. Vláda totiž jen předkládá seznam kandidátů, jejichž jmenování bude kontrasignováno, jelikož vláda ve svém usnesení „doporučuje předsedovi vlády, aby spolupodepsal rozhodnutí prezidenta republiky o jmenování kandidátů, uvedených v příloze tohoto usnesení, do funkcí soudců“. Vztah vlády a prezidenta republiky je v tomto případě ústavně politického charakteru a proto jej nelze považovat za správní

¹¹¹ Klíma, K. Prezident České republiky v komparativním pohledu (několik vybraných pohledů). In Šimíček, V. (ed.) *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2008, s. 16 – 23

¹¹² Sládeček, V. Prezident republiky a soudní moc: ustanovování soudců. In Šimíček, V. (ed.) *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2008, s. 110 – 119

¹¹³ Šimíček, V. Neodpovědnost prezidenta a soudní přezkoumatelnost některých aktů. In Šimíček, V. (ed.) *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2008, s. 158 – 168

¹¹⁴ Bartoň, M. Rozhodování prezidenta republiky na návrh a rozhodování s kontrasignací – několik poznámek k rozhodnutí NSS ve věci justičních čekatelů. In Šimíček, V. (ed.) *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2008, s. 120 – 125

řízení. V případě sporu těchto subjektů by šlo o spor blízcí se kompetenčnímu konfliktu.

V. Mikule¹¹⁵ se v zásadě ztotožňuje s rozhodnutími Nejvyššího správního soudu. Podle komentáře J. Vedrala¹¹⁶ ke správnímu řádu je výkon pravomocí prezidenta republiky výkonem moci vládní než moci výkonné a správní řád se na něj a na vládu nevztahuje.

Zcela jiného názoru je Z. Jankovský¹¹⁷. Podle jeho výkladu čl. 63 odst. 1 písm. i) Ústavy s ohledem na čl. 2 odst. 3 a čl. 63 odst. 4 Ústavy prezident republiky nemůže jmenování soudcem odepřít. Prezident nemá právo činit o jmenování soudců rozhodnutí a o jmenování soudcem se nevede žádné řízení, protože kandidát se neúčastní administrativy týkající se jeho jmenování. A protože jmenování soudcem je ceremoniální akt, prezident republiky je povinen jmenovat každého do funkce soudce, kdo mu byl navržen, protože tím vznikl uchazeči nárok na jmenování do funkce. Akty prezidenta republiky jsou přezkoumatelné ve správním soudnictví, protože systematika Ústava a § 4 odst. 1 písm. a) SŘS stanoví, že prezident republiky je orgán moci výkonné a ve prospěch soudního přezkumu hovoří čl. 36 odst. 2 Listiny. Neodpovědnost prezidenta republiky je třeba vnímat v rovině osobní, tudíž samotný prezidentský úřad stíhán odpovědností je. Proto má poškozený nárok na náhradu podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným postupem, ve znění pozdějších předpisů za zaviněné průtahy. Nakonec se Z. Jankovský domnívá, že žalobní petit nejmenovaného justičního čekatele neměl znít na povinnost učinit rozhodnutí v určené lhůtě, nýbrž na povinnost jmenovat jej do soudcovské funkce přímo.

J. Kudrna¹¹⁸ by na místě prezidenta republiky navržené justiční čekatele jmenoval, protože prezident kontroluje, zda vláda dodržuje zákonný postup a jsou naplněny předpoklady pro jmenování soudcem.

8.1.2.1. Slib soudce

Soudce po svém jmenování složí slib do rukou prezidenta republiky, který zní: „*Slibuji na svou čest a svědomí, že se budu řídit právním řádem České republiky, že jej budu*

¹¹⁵ Mikule, V. Prezident republiky jakožto správní orgán?. In Klíma, K., Jirásek, J. (eds.) *Pocta Jánů Gronsckému*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 164 – 174

¹¹⁶ Vedral, J. Správní řád: komentář. Praha: BOVA POLYGON, 2006, s. 24 – 26

¹¹⁷ Jankovský, Z. Ohlédnutí za soudními spory prezidenta České republiky s justičními čekateli. *Právní rozhledy*, 2006, č. 23, s. 866 – 871

¹¹⁸ Kudrna, J. Lidové noviny 16. 3. 2005

vykládat podle svého nejlepšího vědomí a svědomí a že v souladu s ním budu rozhodovat nezávisle, nestranně a spravedlivě.“, čímž se ujme své funkce, protože odmítnutí složení slibu nebo jeho složení s výhradou má za následek, že se na soudce hledí, jako by nebyl jmenován.

Znění tohoto slibu bylo údajně převzato z předchozí právní úpravy, ale není tomu tak. Původně soudci slibovali, že se budou řídit zákony, kdežto dnes celým právním řádem České republiky. To znamená, že jde mimo ústavní zákony, zákony, zákonná opatření Senátu a mezinárodní smlouvy podle čl. 10 Ústavy také o sekundární právní předpisy (nařízení vlády, vyhlášky ministerstev a jiných správních úřadů, obecně závazné vyhlášky zastupitelstev územních samosprávných celků a nařízení jejich rad). Naopak podle čl. 95 odst. 1 Ústavy je soudce při svém rozhodování vázán pouze zákonem a mezinárodní smlouvou podle čl. 10 Ústavy, přičemž je oprávněn posoudit soulad jiného právního předpisu se zákonem, resp. mezinárodní smlouvou, a případně ten který sekundární právní předpis, jímž slíbil se řídit, neaplikovat. Podle *M. Jansy* je třeba nové znění slibu vykládat tak, aby soudci důsledně využívali svá oprávnění svěřená jim čl. 95 odst. 1 a 2 Ústavy, protože „*soudci musejí posuzovat nejen právní skutečnosti, události a vztahy mezi účastníky řízení, ale též kvalitu právních předpisů a jejich vzájemný soulad*“¹¹⁹, s čímž nelze jinak než souhlasit.

8.1.3. Přidělení soudce

Poté, co soudce složí slib, jej ministr spravedlnosti přidělí k výkonu funkce k určitému okresnímu soudu, po soudcově předchozím souhlasu s tímto přidělením. Výjimečně lze soudce na základě jeho předchozího souhlasu přidělit ke krajskému nebo vrchnímu soudu, pokud vykonával právnickou činnost nejméně 8 let, resp. k Nejvyššímu soudu, pokud vykonával právnickou činnost nejméně 10 let. Druhou podmínku k tomuto výjimečnému přidělení je skutečnost, že soudcovy vysoké odborné znalosti dávají záruky řádného výkonu funkce u příslušného soudu.

Po přidělení soudce stanoví ministr spravedlnosti rovněž po předchozím souhlasu soudce den nástupu do funkce soudce, který musí být stanoven nejpozději do 3 měsíců od dne jmenování do funkce. Když soudce nedá souhlas k nástupu do funkce v této lhůtě, hledí se na něho jako by nebyl jmenován. Pokud soudce odvolá svůj předchozí souhlas s přidělení k určitému soudu, také se na něj hledí jako by nebyl jmenován.

¹¹⁹ Jansa, M. Řád či zákon? Nový slib v novém zákoně o soudech a soudcích. *Soudce*, 2002, č. 4, s. 11

K výkonu funkce soudce krajského soudu jako správního soudu může být přidělen soudce, který s tímto přidělením souhlasí a jenž vykonával v oboru ústavního, správního nebo finančního práva po dobu nejméně 5 let právní praxi nebo vědeckou, popř. pedagogickou činnost nebo odůvodňují-li to výsledky jeho přípravné služby a odborné justiční zkoušky. K výkonu funkce soudce Nejvyššího správního soudu může být přidělen soudce, který s tímto přidělením souhlasí a jenž vykonával v oboru ústavního, správního nebo finančního práva po dobu nejméně 10 let právní praxi nebo vědeckou, popř. pedagogickou činnost, a to po předchozím souhlasu předsedy Nejvyššího správního soudu.

8.1.3.1. Dočasné přidělení

Na časově omezené období – nejdéle na 3 roky – lze soudce v zájmu řádného výkonu soudnictví přidělit k jinému soudu nebo v zájmu využití jeho zkušeností k Ministerstvu spravedlnosti nebo Justiční akademii, a to se souhlasem takto přidělovaného soudce. Proceduru rozhodování o dočasném přidělení upravuje § 68 odst. 2 ZSS. Takto dočasně přidělený soudce má právo na zajištění přiměřeného ubytování a náhradu jízdních výdajů za podmínek stanovených zákonem.

Dnem 31. 12. 2009 pozbývá účinnosti § 69 ZSS, podle kterého lze soudce (pouze!) okresního soudu dočasně přidělit nejdéle na jeden rok k výkonu funkce soudce jiného okresního soudu, u kterého nelze zajistit řádný výkon soudnictví jinak, a to bez souhlasu (!) přidělovaného soudce. O přidělení rozhoduje ministr spravedlnosti, který je povinen přihlídnout také k osobním a rodinným poměrům soudce. Takto dočasně přidělený soudce má právo na zajištění přiměřeného ubytování a náhradu jízdních výdajů za podmínek stanovených zákonem. Na tomto místě lze vidět rozpor s Ústavou, konkrétně s principem neodvolatelnosti a nepřeložitelnosti soudce, na který v minulosti poukazoval *J. Vyklický*¹²⁰. Výjimky z tohoto principu mohou vyplývat pouze z kárné odpovědnosti, byť v čl. 82 odst. 2 Ústavy je slovo „zejména“. Tento demonstrativní výčet navrhoval vypustit už *O. Motejl* ve své reformě, která sice obsahovala ustanovení obdobné § 69 ZSS, ale vztahovalo se na všechny soudce.

Podle § 70a ZSS se za dočasné přidělení považuje přidělení soudce k orgánu nebo organizaci se sídlem mimo území České republiky, do mírové nebo záchranné operace nebo k humanitární pomoci mimo území České republiky, a to v zájmu využití

¹²⁰ Vyklický, J. Kolize zákona o soudech a soudcích s Ústavou, resp. ústavním pořádkem České republiky. *Soudce*, 2002, č. 4, s. 2 – 7

zkušeností na dobu nejvýše 5 let nebo jednoho funkčního období. Za dočasné přidělení (ke kárnému soudu) se též považuje výkon funkce soudce kárného senátu (§ 70b ZSS).

8.1.4. Pracovní vztah soudce

Pracovněprávní vztah soudce vzniká dnem nástupu do funkce soudce a zaniká dnem zániku funkce soudce. Pracovním řádem stanoví předseda soudu soudcům rozvržení pracovní doby, popř. pružnou pracovní dobu a její formu tak, aby byl zajištěn řádný výkon soudnictví. Soudcům lze v zájmu řádného výkonu soudnictví nařídit pracovní pohotovost v rozsahu 400 hodin ročně, při jejím nařízení dbá předseda soudu rovnoměrného zatížení všech soudců. Pracovněprávní vztah soudců se přiměřeně řídí zákoníkem práce a dalšími pracovněprávními předpisy.

Pracovní poměr soudců není ryze soukromoprávní povahy, protože je ovlivňován veřejnoprávními instituty, jako je např. jmenování prezidentem republiky nebo odvolání z funkce soudce v kárném řízení. Avšak Ústavní soud judikoval, že kárné řízení ukončující funkci státního zástupce nebo soudce je pracovněprávním aktem, stejně tak jako odvolání z funkce předsedy soudu, resp. vedoucího státního zástupce nebo jmenování do funkce soudce či státního zástupce.¹²¹ Tudíž spory týkající se těchto věcí rozhoduje senát okresního soudu [§ 7 odst. 1, § 9 odst. 1, § 36a odst. 1 písm. a) o. s. ř.]. Tedy prezident republiky při jmenování soudců nemá postavení ústavního orgánu nebo správního úřadu, ale je osobou jednající za stát, který má postavení právnické osoby jako zaměstnavatel. Tomuto pojetí jmenovací pravomoci prezidenta republiky oponuje Z. Koudelka s odůvodněním, že prezident republiky je nadán rozsáhlou materiální imunitou a proto „na něj nelze hledět jako na správní úřad, ať již realizuje veřejnou moc státu anebo za stát jedná v pracovněprávních vztazích, ale jako na čistě ústavní institut, jenž se jako hlava státu odlišuje od jiných státních orgánů.“¹²² Stejného názoru je i V. Pavlíček¹²³.

8.1.5. Překládání soudců

Soudce, který byl přidělen k výkonu funkce soudce ke konkrétnímu soudu, lze s jeho souhlasem nebo na jeho žádost přeložit k jinému soudu k výkonu soudcovské funkce. Požadavky na právnickou praxi soudce a další podmínky jsou stanoveny stejně jako při

¹²¹ Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 6. 4. 2006, sp. zn. I. ÚS 182/05.

¹²² Koudelka, Z. Pracovní poměr státních zástupců a soudců. *Soudce*, 2006, č. 9, s. 27

¹²³ Pavlíček, V. Jmenovací a odvolací pravomoci prezidenta republiky. In Loužek, M. (ed.) *Soudcovská praxe v ČR – fikce nebo realita? Sborník textů*. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2006, č. 52, s. 71 – 79

přidělování soudců k soudům vyššího stupně a zároveň se přihlíží k dosažené odborné úrovni překládaného soudce (§ 71 odst. 2 až 4 ZSS). K Nejvyššímu správnímu soudu lze přeložit soudce, který má právní praxi po dobu nejméně 10 let a který svými odbornými znalostmi a zkušenostmi dává záruky řádného výkonu této funkce.

Pokud zákon změní organizaci soudů nebo obvody soudů a nelze-li jinak zajistit řádný výkon soudnictví, lze soudce i bez jeho žádosti nebo souhlasu přeložit k výkonu funkce soudce k jinému soudu. Pokud zvláštní právní předpis, tedy nikoliv nutně zákon, nestanoví jinak, lze soudce přeložit buď pouze k soudu téhož stupně v rámci obvodu soudu o jeden stupeň vyššího anebo k soudu o jeden stupeň nižší v obvodu soudu, k němuž byl přidělen, a to nejpozději do 6 měsíců od nabytí účinnosti zákon, který zakládá důvod přeložení.¹²⁴ Dojde-li ke změně v organizaci správního soudnictví nebo ke změně obvodů soudů a nelze-li řádný výkon soudnictví zajistit jinak, lze soudce přiděleného nebo přeloženého k výkonu funkce ke krajskému soudu i bez jeho souhlasu nebo žádosti přeložit na jiný krajský soud nebo k Nejvyššímu správnímu soudu, jsou-li splněny podmínky k takovému přeložení. Obdobně lze soudce přiděleného nebo přeloženého k výkonu funkce k Nejvyššímu správnímu soudu přeložit na krajský soud. K soudům vyššího stupně lze přeložit za stejných podmínek, jako kdyby šlo o přidělení (délka právní praxe, odborná úroveň). Je zakázané opakované přeložení ze shora uvedených důvodů. ZSS pamatuje na finanční kompenzaci přeložení tohoto druhu.¹²⁵

O přeložení soudce rozhoduje ministr spravedlnosti po projednání s příslušnými předsedy soudů.¹²⁶ K přeložení soudce k Nejvyššímu nebo Nejvyššímu správnímu soudu je zapotřebí souhlasu předsedy tohoto soudu. Na řízení a rozhodnutí o přeložení se přiměřeně užije správního řádu, pokud ZSS nestanoví jinak (např. nelze se odvolat proti rozhodnutí ministra spravedlnosti o přeložení).

8.1.6. Nezpůsobilost k výkonu funkce soudce

Nezpůsobilý k výkonu soudcovské funkce je ten soudce, který: a) se nachází v nepříznivém zdravotním stavu, jež mu dlouhodobě nedovoluje vykonávat svou funkci, b) byl pravomocně odsouzen za trestný čin a takové odsouzení nebylo důvodem

¹²⁴ Pokud dojde ke zrušení vrchních soudů, tak soudci těchto soudů budou přeloženi ke krajským soudům v obvodu „svého“ vrchního soudu, protože přeložení k soudu téhož stupně nebude možné, a bude jim náležet dosavadní plat, který je zřejmě vyšší než ten, který by jim náležel u krajského soudu. Ti soudci, kteří budou splňovat podmínky k přeložení na Nejvyšší soud, budou moci být k němu přeloženi.

¹²⁵ § 72 odst. 4 ZSS.

¹²⁶ § 73 odst. 1 ZSS.

k zániku funkce soudce, jestliže čin, za který byl soudce odsouzen, svou povahou zpochybňuje důvěryhodnost jeho dalšího setrvání v soudcovské funkci, nebo c) byl v posledních 5 letech před podáním návrhu na zahájení řízení o způsobilosti soudce vykonávat svou funkci nejméně třikrát pravomocně uznán vinným kárným proviněním, jestliže tato skutečnost zpochybňuje důvěryhodnost jeho dalšího setrvání v soudcovské funkci. Nezpůsobilost k výkonu soudcovské se zjišťuje v řízení, které upravuje KárZ a jehož návrhovatelem může být ministr spravedlnosti nebo předseda soudu, ke kterému je dotyčný soudce přidělen nebo přeložen.

8.1.7. Zánik funkce

Důvody a okamžik zániku soudcovské funkce taxativně vypočítává § 94 ZSS. Jde o: a) uplynutí kalendářního roku, v němž soudce dosáhl věku 70 let, b) den právní moci rozhodnutí, kterým byl soudce shledán nezpůsobilým k výkonu soudcovské funkce, c) den právní moci rozhodnutí, kterým byl soudce odsouzen pro trestný čin spáchaný úmyslně nebo k nepodmíněnému trestu odnětí svobody pro trestný čin spáchaný z nedbalosti, d) den právní moci rozhodnutí, jímž bylo soudci uloženo kárné opatření odvolání z funkce soudce, e) den právní moci rozhodnutí, kterým byl soudce zbaven způsobilosti k právním úkonům nebo kterým byla tato způsobilost omezena, f) den, kdy soudce pozbyl státní občanství České republiky, g) smrt nebo o den právní moci rozhodnutí, kterým byl soudce prohlášen za mrtvého.

Soudce se také může své funkce vzdát. Soudce svoji rezignaci oznamuje prezidentu republiky a jeho funkce zanikne uplynutím 3 kalendářních měsíců následujících po měsíci, v němž bylo vzdání se funkce soudce doručeno prezidentu republiky.

Od zániku funkce soudce je třeba odlišovat dočasné zproštění výkonu funkce soudce, jehož obligatorní a fakultativní důvody a účinky tohoto zproštění stanoví § 99 a násl. ZSS.

8.2. Právní úprava v SRN

8.2.1. Předpoklady ke jmenování

Uchazeči o soudcovskou funkci se přihlásí zemskému ministerstvu spravedlnosti, to si vybere kandidáty podle výsledků druhé státní zkoušky a stanou se z nich soudci na zkoušku po dobu 3 až 5 let. Poté mohou být jmenováni soudci na doživotí, pokud se osvědčili, jinak soudnictví opustí. Jak už bylo řečeno (kap. 6.2.), existují čtyři formy soudcovského poměru, a to soudce na doživotí (*auf Lebenszeit*), na čas (*auf Zeit*), na

zkoušku (*auf Probe*) a na příkaz (*kraft Auftrags*).

Podle § 10 DRiG může být soudcem na doživotí jmenován pouze ten, kdo byl po nabytí soudcovské způsobilosti činný v soudcovské službě minimálně 3 roky. Do doby soudcovské služby lze započítat praxi úředníka vyšší služby nebo německé veřejné služby, resp. služby u mezistátního nebo nadstátního zařízení, které jsou srovnatelné s činnostmi v úřadu vyšší služby, habilitovaného učitele práva na německé vysoké škole, advokáta, resp. notáře nebo jejich čekatele. Takto lze započítat zpravidla nejvýše 2 roky. Jmenovat soudce na čas lze za podmínek stanovených ve zvláštním spolkovém zákoně a pro úkoly, které takový spolkový zákon stanoví (§ 11 DRiG). Soudcem na zkoušku (§ 12 DRiG) může být jmenován ten, kdo má se stát soudcem na doživotí nebo státním zástupcem. Soudcem na příkaz se může stát úředník, který jmenován doživotně nebo na čas a později má být činný jako soudce na doživotí (§ 14 odst. 1 DRiG). Soudce na příkaz si ponechává svůj dosavadní úřad a jeho práva a povinnosti ze služebního poměru tzv. „spí“ po dobu trvání soudcovského poměru na příkaz, vyjma povinností mlčenlivosti a zákazu přijímání darů.¹²⁷

Dále u soudu smí být činní čestní soudci (§ 44 a násl. DRiG) a to pouze na základě zákona a za zákonem stanovených podmínek. Při volbě, jmenování a povolávání těchto soudců je třeba dbát přiměřeného zastoupení mužů a žen.

8.2.2. Jmenování

Spolkové soudce jmenuje spolkový prezident, který však využil svého oprávnění jemu svěřeného čl. 60 ZZ, když § 1 odst. 1 BPräsErnAnO 2004 převádí právo jmenovat a odvolat všechny spolkové soudce platové skupiny R 1 a R 2 platového řádu R na nejvyšší spolkové úřady. Jde o soudce Spolkového disciplinárního soudu a Spolkového patentového soudu a předsedy senátu Spolkového disciplinárního soudu a vojenských služebních soudů. Tyto soudce jmenuje buď příslušný spolkový ministr, nebo spolkový ministr spravedlnosti. *„U nejvyšších spolkových soudů a zemských soudů (vždy u pro dané soudní odvětví) je ustavena soudci obsazena prezidentská rada, která před jmenováním musí postoupit písemně zdůvodněné stanovisko k osobním a odborným vlastnostem kandidátů. Usnesení není závazné, ale umožňuje však právo spolurozhodovat. Toto platí však pouze pro jmenování, nikoliv pro povýšení.“*¹²⁸

¹²⁷ § 15 odst. 1 DRiG.

¹²⁸ Maurer, H. Staatsrecht I, Grundlagen. Verfassungsorgane. Staatsfunktionen. 4. Aufl. München: C. H. Beck, 2005, S. 658

Jmenování zemských soudců upraví zemské právo. Buď jsou soudci povoláváni zemskou vládou, nebo příslušným zemským ministrem (zemským ministrem spravedlnosti), přičemž je většinou ještě požadováno spolupůsobení zemského výboru pro volbu soudců.¹²⁹

Soudce je jmenován vydáním listiny (§ 17 odst. DRiG). Takové jmenování je zapotřebí k a) založení soudcovského poměru, b) přeměně soudcovského poměru v jinou formu a c) propůjčení jiného úřadu s jiným konečným základním platem. Ve jmenovací listině musí být při založení soudcovského poměru obsažena slova „s povoláním do soudcovského poměru“ s dodatkem příslušné formy soudcovského poměru. Při jmenování na čas je třeba stanovit dobu trvání funkce. Při přeměně soudcovského poměru je třeba výslovně napsat dodatek příslušné formy soudcovského poměru a při propůjčení jiného úřadu je nutné v listině použít přesné úřední označení tohoto úřadu.

Soudce pak skládá přísahu¹³⁰ na veřejném zasedání soudu tohoto znění: „Přisáhám, že budu vykonávat soudcovský úřad věren Základnímu zákonu Spolkové republiky Německo a věren zákonu, soudit podle nejlepšího vědomí a svědomí bez zřetele na osobu a sloužit jen pravdě a spravedlnosti, k tomu mi dopomáhej Bůh.“ Přísaha může být vykonána beze slov „k tomu mi dopomáhej Bůh“. Přísaha zemských soudců může obsahovat závazek k zemské ústavě a může být vykonána namísto před soudem veřejně jiným způsobem.

Je třeba rozlišovat mezi neplatností jmenování (§ 18 DRiG) a jeho zrušením (§ 19 DRiG). Jmenování je neplatné, pokud jej provedl věcně nepřislušný úřad. Jmenování je rovněž neplatné, když jmenovaný v okamžiku jmenování nebyl Němcem podle čl. 116 ZZ nebo nebyl způsobilý k zastávání veřejné úřadu. Je vyloučeno, aby jmenování bylo retroaktivní a neplatnosti jmenování soudcem na doživotí nebo na čas se lze domáhat pouze po pravomocném rozhodnutí soudu o takové neplatnosti.

Jmenování se zruší, když a) jmenovaný neměl způsobilosti k soudcovskému úřadu, b) nenastane zákonem předepsaná součinnost s výborem pro volbu soudců a výbor odepřel dodatečné schválení, c) jmenování bylo zajištěno nátlakem, podvodným uvedením v omyl nebo podplácením, d) nebylo známo, že jmenovaný spáchal zločin nebo přečin,

¹²⁹ Např. ve Šlesvicku – Holštýnsku navrhuji kandidáty na soudce tzv. nominační výbory, které jsou ustaveny v rámci zemských parlamentů a jejich členy jsou též soudci. Návrhy na jmenování formálně akceptuje a následně provádí jmenování zemský ministr spravedlnosti.

¹³⁰ § 38 DRiG.

který by mohl být nevhodným povoláním do soudcovského poměru a byl by proto pravomocně odsouzen k trestu, e) nebylo známo, že jmenovaným je soudem zbavený služby nebo povolání anebo byl odsouzen ke ztrátě zaopatřovacích dávek. Jmenování soudce na doživotí nebo na čas může být zrušeno bez soudcova písemného souhlasu jen na základě pravomocného rozhodnutí soudu.

8.2.2.1. Výbor pro volbu soudců¹³¹

Spolkový výbor pro volbu soudců je orgán, který spolupůsobí s příslušnými spolkovými ministry při povolávání soudců nejvyšších spolkových soudních dvorů (čl. 95 odst. 2 ZZ). Výbor se skládá z členů, kteří tuto funkci zastávají z moci svého úřadu – virilisté a z členů volených. Virilními členy jsou zemští ministři, do jejichž resortu náleží nejvyšší soudní dvůr v rámci podřízenosti podle pořadu práva. Volení členové musí být volitelní do Spolkového sněmu a znát oblasti práva. Změní-li se počet virilních členů, musí se změnit obdobně i počet členů volených, jejichž zvolení je nezbytné. Členové jsou voleni Spolkovým sněmem podle zásad poměrného zastoupení (d` Hondt), přičemž každý nově zvolený Spolkový sněm provádí novou volbu.

Výbor svolává spolkový ministr spravedlnosti. Výboru předsedá příslušný spolkový ministr nebo jeho zástupce ve spolkové vládě a nemá hlasovací právo. Jednání výboru jsou neveřejná, o jejichž průběhu se pořizuje protokol.

Příslušný spolkový ministr a členové výboru mohou navrhnout, koho povolat jako spolkového soudce, jehož osobní spisy předloží příslušný spolkový ministr. K přípravě rozhodnutí výboru jsou ustanoveni dva členové výboru jako zpravodajové. Výbor prověří, zda navrhovaný disponuje věcnými a osobními předpoklady pro soudcovský úřad. Výbor rozhoduje tajným hlasováním většinou odevzdaných hlasů. Výbor je usnášeníschopný, když je přítomna jak většina virilistů, tak většina členů volených. Souhlasí-li příslušný spolkový ministr, navrhne jmenování zvoleného spolkovému prezidentovi.

8.2.2.2. Soudci a komunistický režim

Tak jako u nás byla potřeba vyrovnat se s komunistickou minulostí, proto postup pro povolávání soudců někdejší DDR do nového soudcovského poměru stanoví kapitola III věcná oblast A odstavec III bod č. 8 Dohody o sjednocení Německa, která obsahuje přechodná ustanovení k DRiG. Příslušný ministr spravedlnosti rozhoduje na základě

¹³¹ viz zákon o volbě soudců ve znění zveřejněném a opraveném ve Spolkové sbírce zákonů části III, č. 301-2, naposledy změněný čl. 2 odst. 3 zákona ze 17. listopadu 2005 (SSbZ. I str. 3178) – RiWG.

zkoušky a posudku místně příslušného výboru pro volbu soudců (BVerwG DVBl.¹³² 1996, 515). A podle § 44a odst. 1 bodu 2. nelze do úřadu čestného soudce povolat toho, kdo není způsobilý pro úřad čestného soudce kvůli činnosti spolupracovníka v placené funkci nebo důvěrného spolupracovníka Služby státní bezpečnosti tehdejší Německé demokratické republiky ve smyslu § 6 odst. 4 Stasi-Unterlagen-Gesetz nebo činnosti osob postavených naroveň těmto spolupracovníkům podle § 6 odst. 5 Stasi-Unterlagen-Gesetz.

8.2.3. Přidělování a překládání soudců

Soudci na doživotí a soudci na čas se přiděluje soudcovský úřad u určitého soudu. Může jim být přidělen soudcovský úřad další u jiného soudu, pokud to připouští zákon.¹³³ Lze tedy, aby soudce působil řádně, nikoliv jen např. na stáži, u více soudů.

Na základě čl. 97 odst. ZZ předvídá DRiG v § 30 odst. 1 čtyři důvody, ze kterých může být soudce přeložen do jiného úřadu nebo svého úřadu zbaven. Jde o a) řízení o soudcovské žalobě¹³⁴, b) soudní disciplinární řízení, c) zájem na výkonu soudnictví, d) změna soudní organizace. K odvrácení těžkého narušení výkonu soudnictví lze soudce na doživotí nebo na čas přeložit do jiného soudcovského úřadu se stejným základním platem, do prozatímní výslužby anebo do výslužby. Do 3 měsíců od nabytí účinnosti zákona, který mění zřízení soudů nebo jejich obvody, může být soudci na doživotí nebo na čas přidělen jiný soudcovský úřad. Pokud nelze soudce přeložit do úřadu se stejným základním platem, bude převeden do soudcovského úřadu s platem nižším. Není-li přidělena soudcovského úřadu možné, je soudce svého úřadu zbaven s tím, že může být kdykoliv povolán do úřadu zpět a to i s nižší základním platem. Při přeložení z důvodu změny soudní organizace náleží soudci jeho dosavadní základní plat včetně důchodových nebo neodvolatelných funkčních příplatků a nastoupí do dalšího stupně služebního věku své dosavadní platové třídy. Všechna přeložení s výjimkou přeložení z důvodu změny soudní organizace lze provést jen na základě pravomocného rozhodnutí soudu.

Soudce na doživotí nebo na čas lze přeložit bez jejich písemného souhlasu do výslužby

¹³² Německá správní sbírka.

¹³³ Např. § 22 odst. 2 GVG stanoví, že soudci okresního soudu může být přidělen další soudcovský úřad u jiného okresního soudu nebo u zemského soudu, resp. § 59 odst. 2 GVG stanoví, že soudci zemského soudu může být přidělen soudcovský úřad u okresního soudu nebo podle § 18 odst. 3 ArbGG lze předsedovi senátu pracovního soudu přidělit ještě další soudcovský úřad u jiného pracovního soudu.

¹³⁴ čl. 98 odst. 2 a 5 ZZ.

z důvodu (omezené) služební nezpůsobilosti jen na základě pravomocného rozhodnutí soudu (§ 34 DRiG). V případech stanovených v § 30 a 34 lze soudci zakázat výkon úředních záležitostí (dočasné zproštění výkonu funkce).

Soudce na zkoušku, resp. soudce na příkaz lze užít bez jeho souhlasu jen u soudu, úřadu soudní správy nebo státního zastupitelství (§ 13, 16 odst. 2 DRiG).

Institut delegace (§ 37 DRiG) je podobný českému dočasnému přidělení. Delegovat lze soudce na doživotí nebo na čas a pouze s jeho souhlasem. Delegace se vysloví na dobu určitou. Soudce na doživotí nebo čas smí být delegován také bez svého souhlasu na jiný soud téhož soudního odvětví za účelem zastupování nepřítomného soudce a to nejdéle na 3 měsíce během správního roku. Pokud u zemských a vrchní zemských soudů není možné zastupování soudce soudcem téhož soudu, nařídí zastupování zemská soudní správa na návrh prezidia soudu. Přidělení soudce na zkoušku nebo na příkaz k zastupování se vysloví na určitý čas a smí být odvoláno před uplynutím tohoto času (§ 70, 117 GVG).

DRiG explicitně řeší situaci, kdy soudce do Spolkového sněmu nebo zákonodárného sboru země (§ 36). Takovému soudci se na jeho žádost poskytne během posledních dvou měsíců přede dnem volby náležitá neplacená dovolená k přípravě své volby. Pokud se soudce stane členem zákonodárného sboru nebo je-li se svým souhlasem jmenován členem spolkové nebo zemské vlády, tak zaniká právo a povinnost vykonávat úřad soudce bez soudního rozhodnutí, tedy v důsledku nabytí jiné (inkompatibilní) funkce.

Pokud se soudce některého z nejvyšších soudních dvorů Spolku stane soudcem Spolkového ústavního soudu, tak jeho práva a povinnosti spojené s výkonem soudce soudního dvora tzv. spí.

8.2.4. Odchod do výslužby

Soudci na doživotí odchází na odpočinek (do výslužby) po dosažení stanovené věkové hranice (pravidelná věková hranice).¹³⁵ Zákon může stanovit zvláštní věkové hranice, při jejichž dosažení může být soudce dán na odpočinek na svůj návrh. Odchodem do výslužby však soudcovská funkce nezaniká.

Novela DRiG článkem 9 zákona z 5. února 2009 (SSbZ. I s. 160) posunula věkovou hranici na 67 let věku soudce. Soudci na doživotí odchází do výslužby koncem měsíce,

¹³⁵ Ústavní základ představuje čl. 97 odst. 2 ZZ.

ve kterém dovrší pro ně platnou věkovou hranici (§ 48 odst. 1 věta první DRiG). Novelou byla zavedena přechodná úprava pro některé soudce. Soudci na doživotí, kteří se narodili před 1. lednem 1947, věkové hranice pro odchod do výslužby s dovršením 65. roku věku. Pro soudce na doživotí narozené po 31. prosinci 1946 je pravidelná věková hranice zvýšena, jak je uvedeno v tab. 4.

rok narození	zvýšení o měsíce	věková hranice	
		let	měsíců
1947	1	65	1
1948	2	65	2
1949	3	65	3
1950	4	65	4
1951	5	65	5
1952	6	65	6
1953	7	65	7
1954	8	65	8
1955	9	65	9
1956	10	65	10
1957	11	65	11
1958	12	66	0
1959	14	66	2
1960	16	66	4
1961	18	66	6
1962	20	66	8
1963	22	66	10

Tab. 4

Soudci na doživotí odejdou do výslužby ke svému návrhu, když dovrší 63. rok věku.

Zvláštní úprava platí pro soudce na doživotí, kteří jsou těžce tělesně postižení ve smyslu sociálního zákonodárství.

8.2.5. Zánik funkce

Soudce (obecně) je třeba propustit z jeho úřadu když, a) přestane být němcem ve smyslu čl. 116 ZZ, b) nastoupí do veřejnoprávního služebního nebo úředního poměru k jinému nadřízenému úřadu¹³⁶, c) je jmenován vojákem z povolání nebo na čas (§ 21 odst. 1 DRiG). Soudce (obecně) musí být propuštěn ze svého úřadu, když a) odmítá složit soudcovskou přísahu, b) byl v době jmenování členem Spolkového sněmu nebo zákonodárského sboru země a nesložil svůj mandát během přiměřené lhůty stanovené nadřízeným služebním úřadem, c) byl povolán po dosažení důchodového věku, d)

¹³⁶ V tomto případě lze se souhlasem soudce nařídit další trvání soudcovského poměru vedle nového služebního nebo úředního poměru.

písemně požádá o své propuštění, e) dosáhne důchodové hranice nebo je služebně nezpůsobilý a soudcovský poměr nekončí odchodem do výslužby, f) má své trvalé bydliště nebo trvalý pobyt v zahraničí bez souhlasu nejvyššího služebního úřadu (§ 21 odst. 2 DRiG). Soudce na doživotí nebo na čas lze propustit bez jeho písemného souhlasu pouze na základě pravomocného soudního rozhodnutí. V případech podle § 21 odst. 1 DRiG lze propuštění vykonat až po nabytí právní moci rozhodnutí.

Obecným důvodem zániku soudcovského úřadu je pravomocný rozsudek německého soudu, kterým byl soudce (obecně) odsouzen a) pro úmyslný trestný čin k jednoletému a delšímu trestu odnětí svobody, b) k trestu odnětí svobody pro úmyslný trestný čin, který je trestný podle předpisů o zradě míru, velezradě, ohrožení demokratického právního státu nebo vlastizradě a ohrožení vnější bezpečnosti, c) k odejmutí způsobilosti obsazení veřejného úřadu, d) ke ztrátě základních práv způsobem podle čl. 18 ZZ.

Soudce na zkoušku lze propustit bez udání důvodu po uplynutí 6., 12. 18. nebo 24. měsíce od jeho jmenování. Soudce na zkoušku lze propustit po uplynutí třetího nebo čtvrtého roku od jeho jmenování, když není způsobilý pro soudcovský úřad nebo když Výbor pro volbu soudců odmítne jeho převzetí do soudcovského poměru na doživotí nebo na čas. V těchto případech se lhůty prodlužují o dobu neplacené dovolené a propouštěcí příkaz je třeba soudci oznámit alespoň 6 týdnů přede dnem propuštění. Dále lze soudce na zkoušku propustit v případě jeho jednání, která má u soudce na doživotí za následek disciplinární opatření, které se ukládá v soudním disciplinárním řízení.

Pro propuštění soudce na příkaz se užijí ustanovení pro propuštění soudce na zkoušku a dále § 16 DRiG, podle kterého je třeba soudce na příkaz jmenovat do dvou let po jeho jmenování na příkaz soudcem na doživotí nebo jej navrhnout Výboru pro volbu soudců k volbě. Pokud soudce na příkaz odepře jmenování na doživotí, zanikne jeho soudcovský poměr podle příkazu.

Čestného soudce lze odvolat po uplynutí doby jeho úřadu pouze za zákonem stanovených podmínek a proti jeho vůli jen rozhodnutím soudu. Dále musí být čestný soudce odvolán, když dodatečně vyjdou najevo skutečnosti předvídané v § 44a odst. 1 DRiG (spolupráce se Službou státní bezpečnosti).

9. Správa soudů – státní správa vs. soudcovská samospráva

Správu soudu lze definovat jako „zajištění řádného chodu soudnictví po stránce organizační, hospodářské, finanční, personální a administrativní“. Tato činnost soudu není výkonem soudnictví, nýbrž úkoly v rámci veřejné správy a na tom nemění nic skutečnost, že tento úsek veřejné správy je vykonáván soudy. Velice důležité je rozlišovat mezi správou a státní správou soudu.¹³⁷ Vymezení obsahu soudní správy je stejně obtížné jako vymezení obsahu veřejné správy samotné, přesto lze se o to pokusit s pomocí F. Zoulíka. V rámci organizování je nutné vytvořit organizační strukturu soudu a velké množství „konkrétních opatření od vydávání vzorových tiskopisů, přes stanovení a sledování počtu vyřizovaných případů, přes organizaci styku s veřejností a sdělovacími prostředky až po zajištění bezpečnosti soudních síní“¹³⁸. Z finanční oblasti jde o zajištění peněžních prostředků na zajištění chodu soudu a zajištění vazeb se státním rozpočtem. Hospodářská stránka správy soudu představuje zajištění a údržbu nemovitostí, zásobování materiálem potřebným k výkonu soudnictví a další. Ve sféře lidských zdrojů jde o výběr zaměstnanců, jejich vzdělávání atd. Nakonec k výkonu soudnictví je třeba realizovat nepřehledné množství administrativních úkolů jako např. evidence projednávaných věcí, příprava jednání a činnost související s jeho průběhem, výkaznictví, statistika a řada úkolů podle Instrukce Ministerstva spravedlnosti ze dne 3. prosince 2001, č. j. 505/2001-Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy, ve znění pozdějších změn a vyhlášky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní krajské soudy. Správa soudů nesmí však zasahovat do výkonu soudnictví – jeho materiálního jádra – a ovlivňovat rozhodovací činnost soudů. Orgány soudní správy jsou různého typu, od orgánů exekutivních až po soudy a jejich orgány. Z orgánů na vládní úrovni jde zpravidla o ministerstvo spravedlnosti (justice). Tradičně jsou orgány (státní) správy soudů jejich předsedové a místopředsedové. Za zvláštní správní orgány lze považovat např. zkušební komise při odborných justičních zkouškách¹³⁹ nebo orgány nadané kontrolní pravomocí.

Právem soudců je též podílet se na správě soudnictví. Podílí se tím, že předsedové soudů jsou jak soudci, tak orgány státní správy soudů a i soudní správy obecně. Dále se

¹³⁷ V českých podmínkách jsou tyto dvě věci neustále směřovány a co je vlastně správou soudu náš ZSS považuje za státní správu soudu. Rozdíl mezi těmito dvěma činnostmi je naznačen v kap. 9.1.5.

¹³⁸ Zoulík, F. Soudy a soudnictví. Praha: C. H. BECK, 1995, s. 217

¹³⁹ U nás může jít např. o Poradní sbor pro výchovu čekatelů.

v zahraničních právních řádech konstituovaly samosprávné soudní orgány, jejichž kolébkou je Francie¹⁴⁰. Nejde však o zájmovou samosprávu jak je tomu např. u advokátů nebo notářů. Naopak v oblasti soudnictví působí profesní organizace jako dobrovolná sdružení soudců, které však žádnou správu nevykonávají.

Širším pojmem je justiční správa, tudíž soudní správa je její součástí. Justiční správou rozumíme správu justice, do níž zahrnujeme kromě soudnictví také státní zastupitelství, vězeňství, správu samotného Ministerstva spravedlnosti a v našich podmínkách i Rejstřík trestů, Justiční akademii, probaci a mediace.

9.1. Česká právní úprava

9.1.1. Státní správa soudu

ZSS vymezuje státní správu soudů jako vytváření podmínek k řádnému výkonu soudnictví, zejména po stránce personální, organizační, hospodářské, finanční a výchovné a dohlížení na řádné plnění úkolů svěřených soudům. Ústředním orgánem státní správy soudů je Ministerstvo spravedlnosti. Dalšími orgány státní správy soudů jsou předsedové a místopředsedové soudů. ZSS stanoví případy a podmínky, kdy se na výkonu státní správy soudů podílí předsedové senátů, ostatní soudci a zaměstnanci příslušného soudu.

Státní správu Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu vykonává Ministerstvo spravedlnosti prostřednictvím předsedů těchto soudů. Státní správu ostatních soudů vykonává Ministerstvo spravedlnosti buď přímo anebo prostřednictvím předsedy konkrétního, státní správu okresního soudu může vykonávat i prostřednictvím předsedy krajského soudu. Místopředsedové soudu vykonávají státní správu soudu v rozsahu stanoveném předsedou soudu. Předseda soudu může pověřit výkonem státní správy soudu s jejich souhlasem i předsedy senátů a ostatní soudce příslušného soudu.

Předseda Nejvyššího soudu, Nejvyššího správního soudu a předsedové vrchních soudů

a) zajišťují chod soudu po stránce personální a organizační, zejména tím, že zajišťují řádné obsazení soudu soudci, asistenty soudců, odbornými a dalšími zaměstnanci a vyřizují personální věci soudců, b) dbají o odbornost soudců a vytváří podmínky pro její zvyšování, c) pečují o zvyšování odborné úrovně asistentů soudců a ostatních zaměstnanců soudu, d) dohlíží na řádný chod soudních kanceláří, e) zajišťují poskytování informací soudem podle zvláštního právního předpisu, f) kontrolují činnost

¹⁴⁰ čl. 64, 65 Ústavy republiky Francie a společenství ze 4. října 1958

ředitele správy soudu, g) zajišťují bezpečnost soudu a úkoly krizového řízení, h) plní další úkoly stanovené ZSS nebo zvláštními právními předpisy.

Předsedové krajských soudů a předsedové okresních soudů a) zajišťují chod soudu po stránce personální a organizační; za tím účelem zejména stanoví počty přisedících tohoto soudu, zajišťují řádné obsazení soudu vyššími soudními úředníky, soudními tajemníky a dalšími zaměstnanci a vyřizují personální věci soudců, b) dbají o odbornost soudců a vytváří podmínky pro její zvyšování, c) pečují o zvyšování odborné úrovně vyšších soudních úředníků, soudních tajemníků, soudních vykonavatelů a ostatních zaměstnanců působících u soudu (ve svém obvodu), d) řídí a kontrolují přípravnou službu justičních čekatelů v obvodu svého soudu a její výkon, e) pečují o odbornou přípravu přisedících svého soudu k výkonu jejich funkce a organizují, f) dohlíží na řádný chod soudních kanceláří, g) zajišťují poskytování informací soudem podle zvláštního právního předpisu, h) kontrolují činnost ředitele správy soudu, i) zajišťují bezpečnost soudu a úkoly krizového řízení, j) plní další úkoly stanovené ZSS nebo zvláštními právními předpisy.

Předsedové krajských soudů dále a) rozepisují prostředky státního rozpočtu, stanovené správcem kapitoly státního rozpočtu, pro hospodaření krajského soudu a pro hospodaření okresních soudů v jeho obvodu minimálně v rozsahu členění závazných ukazatelů daných zákonem o státním rozpočtu nebo správcem kapitoly státního rozpočtu, b) plní pro účely rozpočtových opatření a vystavování limitů podle rozpočtových pravidel vůči okresním soudům ve svém obvodu funkci správce kapitoly státního rozpočtu, c) řídí a kontrolují výkon státní správy okresních soudů prováděný jejich předsedy, d) zajišťují výběr justičních čekatelů a s vybranými uchazeči uzavírají pracovní smlouvu, e) koordinují odbornou přípravu přisedících okresních soudů k výkonu jejich funkce, f) dohlíží na vedení seznamu znalců a tlumočnicků.

Všichni předsedové soudů a) dbají o důstojnost jednání a dodržování zásad soudcovské etiky, b) dbají o zabránění vzniku průtahů v soudních řízeních, c) provádí проверки soudních spisů, d) dohlíží na úroveň soudního jednání, e) vyřizují stížnosti.

9.1.2. Funkcionáři soudu

Předsedové a místopředsedové soudů jsou orgány státní správy soudů, kteří plní i další úkoly. Dalšími soudními funkcionáři jsou předsedové kolegií Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu a předsedové senátů.

Nejvyšší soud má svého předsedu a místopředsedy, dále předsedy kolegií a předsedy senátů. Předsedu a místopředsedy jmenuje prezident republiky z řad soudců. Funkční období je desetileté. Předsedy kolegií a předsedy senátů Nejvyššího a Nejvyššího správního soudu jmenuje předseda toho kterého soudu z řad soudců toho kterého soudu. Předsedu vrchního soudu a předsedu krajského soudu jmenuje prezident republiky z řad soudců na návrh ministra spravedlnosti. Místopředsedy vrchního soudu jmenuje ministr spravedlnosti z řad soudců na návrh předsedy vrchního soudu, místopředsedy krajského soudu jmenuje ministr spravedlnosti z řad soudců na návrh předsedy krajského soudu. Funkční období trvá 7 let. Předsedy senátů vrchního soudu, resp. krajského soudu jmenuje předseda vrchního soudu, resp. krajského soudu z řad soudců toho kterého soudu.

Předsedu okresního soudu jmenuje ministr spravedlnosti z řad soudců na návrh předsedy krajského soudu. Funkční období je rovněž sedmileté. Předsedy senátů jmenuje předseda krajského soudu, do jehož obvodu patří okresní soud, z řad soudců toho kterého okresního soudu.

Úprava časově omezených mandátů byla zavedena novelou ZSS č. 314/2008 Sb. a vzhledem ke způsobu a průběhu legislativního procesu¹⁴¹ není jasné, jakými myšlenkami byl zákonodárce veden. Novela obsahuje i přechodná ustanovení, podle kterých do 7 let od účinnosti novely (od 1. 10. 2008) dojde k obměně všech předsedů a místopředsedů okresních, krajských a vrchních soudů. Funkce současné předsedkyně a místopředsedovi Nejvyššího soudu zanikne do 5 let od účinnosti novely, současnému předsedovi a místopředsedovi Nejvyššího správního soudu do 10 let od účinnosti novely. Proč ten rozdíl? Důvodová zpráva neexistuje a všechny okolnosti nahrávají důvodům politickým!

Předsedu a místopředsedu soudu lze jmenovat do funkce opakovaně, pokud je kárně¹⁴² a trestně¹⁴³ bezúhonný. Funkce předsedy, resp. místopředsedy soudu zaniká: a) odvoláním z funkce rozhodnutím kárného soudu, b) zánikem funkce soudce, c) vzdáním se funkce, d) uplynutím funkčního období. Zánik funkce soudního funkcionáře nepůsobí zánik funkce soudce.

¹⁴¹ viz kap. 3.3.1.

¹⁴² Nebyl odsouzen za kárné provinění, které spáchal během výkonu své funkce.

¹⁴³ Po dobu výkonu své funkce nebyl odsouzen za trestný čin a takové odsouzení nemělo za následek zánik funkce soudce.

Tento právní stav je výsledkem novely ZSS č. 314/2008 Sb., která reagovala na posléze rozebrané nálezy Ústavního soudu, za jejíž důvodovou zprávu lze považovat úvahu J. Jirsy: „*Funkcionářům buď omezíme mandát, nebo je budeme odvolávat v kárném řízení. Když už je budeme odvolávat v kárném řízení, nemohou o tom rozhodovat soudci, ale i laici. Když už mají být takto odvoláváni funkcionáři, tak proč by to nešlo i u ‚obyčejných‘ soudců? Kárné řízení zpřísníme. Funkcionáře stejně potom omezíme.*“¹⁴⁴

9.1.2.1. ... před Ústavním soudem

V roce 2006 bylo Ústavnímu soudu předloženo několik návrhů týkající se soudních funkcionářů. Dne 30. 1. 2006 byla předsedkyně Nejvyššího soudu odvolána z funkce. Nato podala proti tomuto rozhodnutí správní žalobu a ústavní stížnost – II. ÚS 53/06 s níž podala návrh na zrušení § 106 odst. 1 ZSS – Pl. ÚS 18/06. Posléze byl JUDr. Bureš přidělen k Nejvyššímu soudu (dne 15. 2. 2006). Toto přidělení JUDr. Bureše k Nejvyššímu soudu napadla předsedkyně Nejvyššího soudu u Ústavního soudu podáním ze dne 9. 3. 2006 – Pl. ÚS 17/06. A konečně předsedkyně Nejvyššího soudu napadla jmenování JUDr. Bureše místopředsdou Nejvyššího soudu – Pl. ÚS 87/06.

9.1.2.1.1. II. ÚS 53/06

Předsedkyně Nejvyššího soudu napadla ústavní stížností rozhodnutí prezidenta republiky, jímž byla odvolána ze své funkce, požádala o odklad vykonatelnosti tohoto rozhodnutí¹⁴⁵ a dále navrhla zrušení § 106 odst. 1 ZSS, podle kterého byla odvolána ze své funkce¹⁴⁶. Rozhodnutí prezidenta republiky postrádalo jakékoliv odůvodnění, pouze vyhovovalo návrhu ministra spravedlnosti. Stěžovatelka argumentovala, že rozhodnutí je protiústavní, neboť výkonná moc prostřednictvím prezidenta republiky zasahuje do moci soudní a tím byl porušen princip dělby moci. Stěžovatelka „si přála“ být odvolána v kárném řízení.

Ústavní soud rozhodnutí prezidenta republiky zrušil poté, co řízení o ústavní stížnosti přerušil a vyčkal rozhodnutí pléna o návrhu na zrušení ust. § 106 odst. 1 ZSS, a řídil se následujícími úvahami. Ústavní soud se ústavní stížností zabýval, přestože ve věci byla podána i správní žaloba, protože „*nejistota ohledně existence správní žaloby jako*

¹⁴⁴ Jirsa, J. O nás, bez nás, s námi, proti nám, či pro nás? (čtvrtletní bilanční komentář). *Soudce*, 2008, č. 3, s. 5

¹⁴⁵ Návrhu bylo vyhověno.

¹⁴⁶ § 106 odst. 1 ZSS byl zrušen nálezem Ústavního soudu Pl. ÚS 18/06.

prostředku k ochraně práva stěžovatelky nemůže být k její tíži. V době podání ústavní stížnosti nebyla vyřešena otázka pravomoci soudů ve správním soudnictví ohledně možného přezkumu rozhodnutí prezidenta republiky o odvolání z funkce předsedkyně Nejvyššího soudu, tedy otázka výkladu jednoduchého práva, konkrétně § 4 odst. 1 písm. a) soudního řádu správního.¹⁴⁷ Protože mezi prezidentem republiky a předsedou soudu není vztah nadřízenosti a podřízenosti, nelze aplikovat princip „ten, kdo jmenuje, odvolává“ a předsedu soudu lze odvolat pouze na základě soudního rozhodnutí v kárném řízení. Funkci předsedy soudu je třeba považovat za kariérní postup soudce. Ústavní soud shledal porušení čl. 21 odst. 4 Listiny, který „se nevztahuje pouze na přístup k veřejné funkci ve smyslu vzniku funkce, ale zahrnuje i právo na její nerušený výkon včetně práva na ochranu před protiprávním zbavením této funkce“ a proto „musí být subjekt vykonávající funkci nadán rovněž ochranou před libovůlí státu, která by mu mohla bránit ve výkonu veřejné funkce“.¹⁴⁸

9.1.2.1.2. Pl. ÚS 18/06

Pod shora uvedenou spisovou značkou Ústavní soud rozhodoval o zrušení ust. § 106 odst. 1 ZSS. Ústavní soud toto ustanovení zrušil z následujících důvodů. Zprvce „nelze aplikovat princip ‚kdo jmenuje, odvolává‘ na vztahy v rámci soudní správy“ a za druhé „není možné ani konstruovat dvojakost právního postavení předsedy soudu jako úředníka státní správy na straně jedné a soudce na straně druhé“.¹⁴⁹ Způsob odvolávání soudních funkcionářů je nutno poměřovat s principem neodvolatelnosti soudce vyjádřeného v čl. 82 odst. 2 Ústavy, jelikož soudní funkcionář, tedy i předsedkyně Nejvyššího soudu, je v první řadě také soudcem a soudcovská nezávislost se vztahuje i na tuto správní funkci, jež je odvozena od funkce soudcovské.

9.1.2.1.3. Pl. ÚS 17/06

V době, kdy byla předsedkyně Nejvyššího soudu „odvolána z funkce“ byl k tomuto soudu přidělen jako soudce JUDr. Bureš. Soudce k Nejvyššímu soudu přiděluje ministr spravedlnosti se souhlasem předsedy Nejvyššího soudu. V době, kdy byl Nejvyšší soud bez předsedy, tento souhlas dal jeho místopředseda. S ohledem na shora uvedené však předsedkyně Nejvyššího soudu ze své funkce odvolána nebyla, tudíž ona měla dát souhlas k přidělení JUDr. Bureše, jenže se tak nestalo. Proto Ústavní soud rozhodnutí

¹⁴⁷ II. ÚS 53/06.

¹⁴⁸ Op. cit. jako v pozn. 11.

¹⁴⁹ Pl. ÚS 18/06.

ministra spravedlnosti o přidělení JUDr. Bureše k Nejvyššímu soudu zrušil, protože byl porušen čl. 2 odst. 3 Ústavy, resp. čl. 2 odst. 2 Listiny, který stanoví, že státní moc lze uplatňovat v případech, mezích a způsoby, které stanoví zákon. Zde došlo k porušení ustanovení zákona o způsobu uplatnění státní moci (procedurální stránky).

9.1.2.1.4. Pl. ÚS 87/06

Poté, co byl JUDr. Bureš „přidělen“ k Nejvyššímu soudu, byl jmenován jeho (druhým) místopředsedou. JUDr. Bureš však nestal soudcem Nejvyššího soudu, proto nemohl být jmenován jeho místopředsedou a z tohoto důvodu se předsedkyně Nejvyššího soudu domáhala zrušení jmenování JUDr. Bureše místopředsedou Nejvyššího soudu. Ústavní soud dospěl k závěru, že „*prezident republiky je státním orgánem příslušným k vydání rozhodnutí o jmenování místopředsedy Nejvyššího soudu z řad soudců přidělených k Nejvyššímu soudu platným rozhodnutím ministra spravedlnosti, po předchozím souhlasu předsedy Nejvyššího soudu*“¹⁵⁰. To však není pravda. Předsedou nebo místopředsedou Nejvyššího soudu se může stát kterýkoliv soudce. Prezident republiky totiž jmenuje předsedu a místopředsedu Nejvyššího soudu z řad soudců. Nikoliv z řad soudců Nejvyššího soudu. Ano, formálně ten soudce, který má být jmenován takovýmto funkcionářem, musí být přidělen k Nejvyššímu soudu (po předchozím souhlasu jeho předsedy), ale okruh kandidátů na předsedu nebo místopředsedu Nejvyššího soudu nelze omezovat pouze na soudce Nejvyššího soudu.

Dále v této věci vznikl spor o počet místopředsedů Nejvyššího soudu. Čl. 62 písm. f) Ústavy hovoří o plurálu, naopak § 15 a 102 ZSS mluví o jednom místopředsedovi. Zde nelze použít interpretační pravidlo *lex superior derogat inferiori*, protože čl. 91 odst. 2 Ústavy říká, že organizaci soudů stanoví zákon a ten stanovil, že Nejvyšší soud má jednoho místopředsedu. Zákonodárce udělal ve věci „jasno“ tím, že novela ZSS č. 314/2008 Sb. použila plurál, aniž by stanovila přesný počet místopředsedů. Tudíž *ad absurdum* každý soudce Nejvyššího soudu, vyjma jeho předsedy může klidně být i místopředsedou Nejvyššího soudu.

9.1.3. Ředitel správy soudu

Funkce ředitele správy soudu byla zavedena novelou ZSS č. 192/2003 Sb. Dříve se tato funkce jmenovala vedoucí soudní správy a zaměstnanec, který ji vykonával, neměl takové pravomoci a pochopitelně odpovědnost jako současný ředitel správy soudu.

¹⁵⁰ Pl. ÚS 87/06.

Ředitele správy soudu jmenuje a odvolává předseda soudu a jde o funkci, která je vykonávána pracovním poměrem. Podle § 122a odst. 1 ZSS ředitel správy soudu zajišťuje provoz soudu a některé další činnosti související s výkonem státní správy soudů, přičemž odpovědnost předsedy soudu není dotčena, proto si může vyhradit úkoly, o kterých rozhoduje přímo sám. Ředitel správy soudu a) zajišťuje provoz soudu po stránce hospodářské, materiální a finanční, b) vyřizuje personální věci zaměstnanců působících u soudu s výjimkou soudců, c) zajišťuje řádný chod soudních kanceláří, d) plní další úkoly související s výkonem státní správy soudu podle pokynů předsedy soudu.

9.1.4. Soudcovská rada

U všech soudů se zřizuje soudcovská rada, která je poradním orgánem předsedy soudu. U okresního soudu s méně než 11 soudci plní funkci soudcovské rady shromáždění všech soudců. Soudcovské rady jsou pětičlenné, u soudu s méně než 30 soudci pouze tříčlenné. Členem soudcovské rady nesmí být předseda soudu, místopředseda soudu a předseda kolegia. Soudcovskou radu, resp. shromáždění všech soudců svolává, určuje program jednání a její jednání řídí předseda soudcovské rady, resp. předseda okresního soudu. Zasedání soudcovské rady, resp. shromáždění všech soudců jsou neveřejná. Jednání soudcovské rady se může zúčastnit předseda a místopředseda soudu. Ti mohou také činit návrhy a vyjadřovat se k projednávaným otázkám. Předseda soudcovské rady je povinen radu svolat, požádá-li o to předseda soudu, místopředseda soudu nebo její člen. Předseda okresního soudu je povinen svolat shromáždění všech soudců, pokud o to požádá alespoň třetina soudců toho kterého soudu. Soudcovská rada, resp. shromáždění všech soudců je usnášeníschopné za přítomnosti nadpoloviční většiny všech svých členů a k přijetí usnesení je zapotřebí nadpoloviční většiny přítomných.

Do pravomoci soudcovských rad patří: a) vyjádření ke kandidátům na jmenování předsedou a místopředsedou soudu (vyjma soudcovské rady Nejvyššího a Nejvyššího správního soudu), b) vyjádření ke kandidátům na jmenování soudce předsedou senátu nebo předsedou kolegia, c) vyjádření k přidělování a překládání soudců, d) projednávání návrhu rozvrhu práce soudu a jeho změn, e) vyjádření se k zásadním otázkám správy soudu, f) další úkoly stanovené zákonem nebo zvláštními právními předpisy. V návrhu na projednání věci soudcovskou radou se určí lhůta k projednání nikoliv kratší 5 dní.

Pokud se v dané lhůtě soudcovská rada nevyjádří, má se za to, že s návrhem vyslovila souhlas.

Funkční období soudcovské rady je pětileté. Členy soudcovské rady a 3 jejich náhradníky volí shromáždění soudců, které svolá předseda soudu nejpozději měsíc před koncem funkčního období soudcovské rady. Pasivní volební právo má soudce přidělený nebo přeložený k příslušnému soudu, je kárně a trestně bezúhonný a souhlasí se svým zvolením. Předsedu soudcovské rady zvolí její členové na svém prvním zasedání z řad svých členů. Kdykoliv lze zvolit jiného předsedu, novou volbou je dosavadní předseda odvolán. Při zániku členství v soudcovské radě nastupuje na uvolněné místo zvolený náhradník.

Pojetí soudcovských rad, tak jak je uvedeno shora, je spíše parodií na samosprávu českého soudnictví. Se samosprávou jako takovou nemají soudcovské rady nic společného. Ani název „soudcovská rada“ nevzbuzuje dojem samosprávy. Soudcovské rady nemají žádnou (spolu)rozhodovací pravomoc. Mohou jen konzultovat, radit, doporučovat a zejména se vyjadřovat. Předseda soudu si může nadále dělat, co chce a soudcovskou radu snadno obcházet.¹⁵¹ A pokud má jít o samosprávu soudnictví, musí být vytvořen zastřešující orgán, který bude spravovat celé soudnictví jako takové a vhodným doplňkem mohou být samosprávné nebo správní orgány jednotlivých soudů složené ze soudců se skutečnými pravomocemi.

9.1.5. Navrhovaný model samosprávy českého soudnictví

O reformě správy soudnictví se mluví více jak 10 let. První vlašťovkou byla tzv. Motejlova reforma soudnictví, která doznala i paragrafovaného znění, ale schválena nebyla. Tato úprava navrhovala dvojkolejný model správy soudnictví, kdy na první koleji by působil předseda soudu a byl by prosebníkem u koleje druhé – správního útvaru soudu. Tento model kritizovali i soudci sami, protože předseda soudu a následně i soud by byli závislí na orgánu státní správy soudu a mohlo by docházet k ovlivňování nezávislého soudnictví ze strany exekutivy.

Dále světlo světa spatřil Burešův návrh, se kterým se můžeme seznámit ve stávajícím ZSS. Současná koncepce správy soudů byla několikrát posuzována Ústavním soudem a pokaždé si Ústavní soud neodpustil myšlenku *de lege (constitutione) ferenda*, že soudní moc nezastřešuje žádný vrcholný orgán, který by byl partnerem Ministerstva

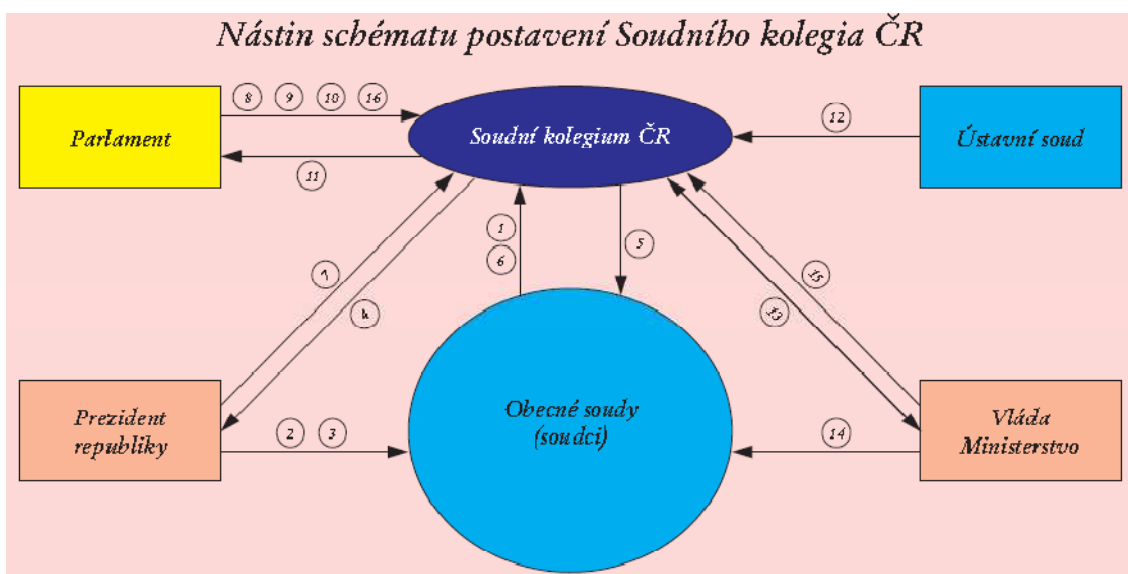
¹⁵¹ Viz fikce souhlasu v případě, že se soudcovská rada nevyjádří ve stanovené minimálně 5denní lhůtě.

spravedlnosti a orgánů reprezentující ostatní složky státní moci.

Na půdě odborné veřejnosti v minulosti vzniklo několik návrhů, jak by mělo být spravováno české soudnictví. S myšlenkou Soudního kolegia České republiky (SK ČR) přišlo Kolegium předsedů krajských soudů.¹⁵² Dalším a současně aktuálním je návrh JUDr. Putny, na kterém spolupracuje i Soudcovská unie České republiky, na vytvoření Nejvyšší rady soudnictví.¹⁵³

9.1.5.1. Soudní kolegium České republiky

Krátce o SK ČR. SK ČR by bylo ústředním orgánem správy soudnictví. Polovinu členů SK ČR by volili všichni soudci ve volebních obvodech, druhou polovinu by jmenovali vždy po jednom prezident republiky, Poslanecká sněmovna, Senát, Ústavní soud a vláda. Předsedu SK ČR by volilo toto kolegium z řad členů volených soudci. Mandát člena SK ČR by byl sedmiletý. SK ČR by byl orgán rozhodující ve sboru nadpoloviční většinou hlasů, v případě rovnosti hlasů by rozhodoval hlas předsedy SK ČR.

1. Všichni soudci volí polovinu členů SK ČR.
2. Prezident republiky jmenuje soudce na návrh SK ČR.
3. Prezident republiky jmenuje předsedu a místopředsedu NS ČR a NSS ČR.
4. SK ČR navrhuje prezidentovi republiky jmenování soudců.
5. SK ČR jmenuje předsedy a místopředsedy soudů a výjimkou předsedů a místopředsedů NS, NSS.

¹⁵² Sváček, J. Navrhujeme nový model soudní správy. *Soudce*, 2006, č. 9, s. 2 – 6

¹⁵³ Putna, M., Černý, P. Nový model správy justice. *Soudce*, 2008, č. 7 – 8, s. 6 – 12

6. Předsedové soudů sdělují SK ČR informace k výpočtu nákladového soudního standardu.
7. Prezident republiky jmenuje jednoho člena SK ČR.
8. Parlament stanoví zákonem pravidla činnosti SK ČR.
9. Parlament stanoví podle auditované zprávy SK ČR nákladový soudní standard.
10. Poslanecká sněmovna a Senát volí po jednom členu SK ČR.
11. SK ČR předkládá každoroční auditovaný podklad pro výpočet nákladového soudního standardu.
12. Ústavní soud volí jednoho člena SK ČR.
13. Vláda jmenuje na návrh ministra jednoho člena SK ČR.
14. Vláda rozhoduje o investicích pro soudnictví.
15. Ministerstvo zajišťuje kontakt soudnictví s ostatními složkami justice.
16. Poslanecká sněmovna stanoví rozpočet soudnictví podle nákladového soudního standardu.¹⁵⁴

Je potřeba vysvětlit tzv. nákladový soudní standard. Zákonem by se ocenilo pracovní místo soudce (v absolutní hodnotě a zvyšovalo by se o inflaci). Do tohoto ocenění by nespadal jen soudcův plat a požitky, ale také náklady administrativy (soudních funkcionářů, úředníků a pomocného aparátu), režie, cena, nájemné, odpisy sídla soudu, cestovné, poštovné a další platby. A v rámci zavádění tzv. minitymů, by ocenily náklady na činnost tohoto minitymu. Jak? Stát řeší X kauz. Soudce a jeho tým je schopen vyřešit Y kauz. A na jednoho soudce připadá Z Kč jako nákladový standard na soudce.

$$\frac{X}{Y} \cdot Z = \text{peněžní prostředky na výkon soudnictví}$$

Počet soudců a dalšího aparátu je odvozován od počtu napadlých věcí soudu a jistým výkonovým standardem soudce, který je Ministerstvem spravedlnosti stanoven na 28 skončených občanskoprávních věcí měsíčně, pro ostatní agendy se používá tzv. přepočítávací koeficient. Soudcovská unie a Kolegium předsedů krajských soudů si stanovily samy výkonové standardy, které nejsou závazné, resp. vynutitelné.

9.1.5.2. Nejvyšší rada soudnictví – aktuální návrh

Soudcovská unie při pracích na novém modelu správy soudnictví vycházela z judikatury

¹⁵⁴ Sváček, J. Navrhujeme nový model soudní správy. *Soudce*, 2006, č. 9, s. 5

Ústavního soudu a tezí akademické veřejnosti. Je třeba vycházet z toho, že soudce má být objektem, nikoliv subjektem správy soudnictví a už vůbec ne státní správy soudnictví a proto je zapotřebí, aby se soudci spravovali sami, tudíž je vyloučené, aby ve vrcholném orgánu soudní moci zasedali zástupci ostatní složek státní moci. Je zapotřebí též rozlišit správu soudů od státní správy soudů a tyto sféry od sebe oddělit. Tím však není upřen výkon kontroly soudnictví ve vztahu k finančním prostředkům ze strany ostatních složek státní moci. Jak by samospráva soudnictví měla vypadat?

Správa soudů by byla rozdělena na dvě větve, a to správu soudnictví a státní správu soudů. Obecně správa soudů by byla vymezena jako vytváření podmínek soudům k řádnému výkonu soudnictví zejména po stránce personální, organizační, hospodářské, finanční, výchovné a vzdělávací a dohlížení na řádné plnění úkolů, které byly soudům svěřeny. Orgány správy soudnictví by byli Nejvyšší rada soudnictví (NRS) a předsedové a místopředsedové soudů. Orgány státní správy soudů by byly Ministerstvo spravedlnosti a správní útvary soudů.

9.1.5.2.1. Novela Ústavy

K zavedení samosprávy soudnictví je zapotřebí nejdříve novelizovat Ústavu. Soudní moc by byla tvořena soudy a soudci. Byla by zřízena NRS jako vrcholný orgán soudní moci, který by soudní moc řídil, kontroloval a zajišťoval její nestrannost a nezávislost. NRS by byla devítičlenná, složená z předsedy, dvou místopředsedů a šesti členů. Virilními členy NRS by měli být předseda Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu, kteří by byli zároveň místopředsedy NRS, a 7 členů by bylo voleno. Předseda NRS by byl zvolen členy NRS na prvním zasedání NRS, a pokud by předsedou NRS byl zvolen předseda Nejvyššího nebo Nejvyššího správního soudu, byl by na nejbližším zasedání zvolen místopředseda NRS. Funkční období NRS by bylo šestileté a členové NRS by skládali slib do rukou prezidenta republiky. NRS by zejména a) vykonávala výlučnou personální působnost ve vztahu k výběru, kariérnímu postupu, kontrole, postavení a přeložení mimo činnou službu soudců, organizovala volby členů NRS, b) dohlížela na činnost soudů způsobem a v rozsahu stanoveném zvláštním zákonem, c) vyjadřovala se k nákladovému standardu na soudce, d) předkládala návrh rozpočtu soudnictví Poslanecké sněmovně, rozhodovala o přidělení rozpočtových prostředků a kontrolovala jejich použití, e) vždy nejpozději k 31. 5. podávala zprávu Senátu o stavu soudní moci a činnosti NRS v předchozím roce, f) řídila činnost Úřadu NRS, g)

vykonávala další působnosti stanovenou zákonem. Organizační strukturu, pravomoc a volby NRS by upravoval zvláštní zákon nebo ZSS.

9.1.5.2.2. Nejvyšší rada soudnictví jako orgán správy soudnictví

NRS by vykonávala správu soudnictví s působností pro všechny soudy soustavy obecných soudů. Sídlem by bylo Brno. Všichni soudci by volili 7 členů a 4 jejich náhradníky. Zvolen by mohl být soudce starší 40 let, který by byl kárně bezúhonný a vykonával soudcovskou funkci alespoň 5 let. Člen NRS by byl vázán povinností mlčenlivosti, které by mohl být zproštěn za zákonem stanovených podmínek. Členu NRS, vyjma předsedů Nejvyššího a Nejvyššího správního soudu, by náležel plat jako soudci Nejvyššího soudu namísto jeho platu dosavadního. Zasedání NRS by svolával a řídil její předseda, scházela by se podle potřeby, nejméně však jednou za měsíc. NRS by byla usnášeníschopná za přítomnosti alespoň 6 jejích členů, přitom musí být přítomen alespoň její předseda nebo jeden z místopředsedů. K přijetí usnesení by bylo zapotřebí souhlasu nadpoloviční většiny členů NRS, pokud by nebylo stanoveno jinak, např. k přijetí usnesení k výběru kandidáta do funkce předsedy Nejvyššího nebo Nejvyššího správního soudu a k odvolání z těchto funkcí by bylo třeba alespoň šesti hlasů. K zajištění svého fungování by NRS přijala jednací řád a pravidla pro provádění výběrových řízení.

NRS by mimo úkolů stanovených v Ústavě měla následující pravomoci a) výběr justičních čekatelů včetně stanovení obsahového a věcného plánu jejich odborné přípravy, provádění odborné justiční zkoušky, b) rozhodování o započtení jiné právní praxe a o uznání jiné odborné zkoušky, c) výběr kandidátů na funkci soudce a jejich předkládání prezidentu republiky ke jmenování, d) rozhodování o přidělování soudců a jejich (dočasném) překládání, e) předkládání kandidátů z řad soudců prezidentu republiky ke jmenování do funkce předsedy a místopředsedy Nejvyššího, resp. Nejvyššího správního soudu, f) jmenování a odvolávání předsedů a místopředsedů soudů, předsedů kolegií a předsedů senátů Nejvyššího, resp. Nejvyššího správního soudu, g) provádění výběrových řízení v zákonem stanovených případech, h) přijímání kariérního řádu, i) určování počtu soudců, j) přijímání opatření, byla-li by ohrožena nebo narušena nezávislost a nestrannost výkonu funkce soudce nebo přísedícího nebo nezávislé a nestranné rozhodování v soudním řízení, k) pověření člena k NRS k podání návrhu na zahájení kárného řízení nebo řízení o způsobilosti soudce vykonávat svou

funkci, pokud by získala poznatky, které by odůvodňovaly podání takového návrhu, l) podávání návrhů a doporučení Ministerstvu spravedlnosti věcech jeho působnosti, m) schvalování vzdělávacího plánu Justiční akademie v části týkající se vzdělávání soudců, n) stanovení nákladového standardu soudce po vyjádření Ministerstva spravedlnosti, o) vyjadřování k počtu odborných a dalších zaměstnanců soudu, p) organizování voleb členů NRS, q) podávání návrhů Ústavnímu soudu podle čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy, r) provádění prověrek soudních spisů a úrovně soudního jednání, s) vyřizování stížností na postupy soudů.

Činnost NRS by zajišťoval Úřad NRS v čele s ředitelem, kterého by jmenovala NRS z řad soudců na 7 let. Tento úřad by zajišťoval činnost NRS po stránce administrativní a odborně poradenské.

O pravomocech předsedů a místopředsedů soudu návrh nehovoří, ale lze předpokládat, že by vykonávaly úkoly uvedené shora pod písm. r) a s).

9.1.5.2.3. Státní správa soudů – Ministerstvo spravedlnosti

Státní správu soudů by vykonávalo Ministerstvo spravedlnosti jako ústřední orgán státní správy soudů a správní útvary jednotlivých soudů, přičemž státní správa okresních soudů by mohla být vykonávána i prostřednictvím správních útvarů krajských soudů.

Ministerstvo spravedlnosti by a) zajišťovalo chod soudů po organizační stránce a stanovovalo počty odborných a dalších zaměstnanců soudů, b) předkládalo NRS ke schválení plán pro zajištění chodu soudů po stránce finanční a hospodářské a nejméně jednou za 3 měsíce by podávalo zprávu o jeho realizaci, c) se vyjadřovalo k návrhu rozpočtu soudnictví, d) plnilo úkoly vyplývající z práva hospodaření s majetkem státu a provádělo revize hospodářské činnosti soudů, e) organizovalo, řídilo a kontrolovalo výkon státní správy soudů prováděný správními útvary soudů, f) se podílelo na zajištění odborné přípravy justičních čekatelů a dalším vzdělávání soudců v rozsahu stanoveném NRS, g) organizovalo a řídilo další odbornou přípravu zaměstnanců soudů, h) sledovalo chod práce soudních kanceláří, i) organizovalo, řídilo a zajišťovalo výkon znalecké a tlumočnické činnosti, j) rozhodovalo o odvolání proti rozhodnutím správních útvarů odvolacích a okresních soudů o odmítnutí žádosti o poskytnutí informací podle zvláštního zákona, k) organizovalo zajištění bezpečnosti soudů, l) plnilo další úkoly stanovené zvláštním právním předpisem, m) bylo oprávněno k podávání návrhů a doporučení NRS ve věcech její působnosti.

O pravomocech správních útvarů soudů návrh nehovoří, ale lze předpokládat, že by vykonávaly úkoly uvedené shora pod písm. d), h), k) ev. l).

9.1.5.2.4. Volby členů NRS

Volby do NRS by byly písemné, přímé a dvoukolové. Každý soudce by mohl navrhnout kandidáty z řad soudců a volit. Zvolen by mohl být každý soudce starší 40 let, který by byl kárně bezúhonný a vykonával funkci soudce déle jak 5 let.

V první kole by mohl každý soudce navrhnout jednoho jakéhokoliv kandidáta splňujícího předpoklady zvolení. Do druhého kola volby by postoupilo maximálně 14 kandidátů, kteří by splňovali podmínky zvolení, získali nejvíce hlasů a s volbou souhlasili. V druhém kole by byl každý soudce oprávněn zvolit přesně sedm kandidátů z těch, kteří by postoupili do druhého kola. Zvoleno by bylo 7 kandidátů, kteří by získali nejvyšší počet hlasů a 4 náhradníci, kteří by získali následně nejvyšší počet hlasů. Při rovnosti hlasů by rozhodl los. Oznámení, kterým NRS by vyhlášovala termín konání voleb, by muselo být doručeno soudům alespoň 3 týdny přede dnem konání. Každé kolo voleb by trvalo 3 pracovní dny. Hlasovací obálka by se odevzdávala předsedovi soudu, který by zajistil její předání NRS a ta by po sečtení hlasů vyhlásila výsledky.

9.1.5.2.5. Poslední návrh Soudcovské unie České republiky

Dne 27. 3. 2008 projednávala Republiková soudcovská rada Soudcovské unie České republiky téma samosprávy soudnictví.¹⁵⁵ Oproti shora uvedenému návrhu byly navrženy tyto změny. Protože v současných (roz. jaro 2008) politických podmínkách nelze dosáhnout toho, aby NRS byla výlučně soudcovský orgán, počítá se se zastoupením prezidenta republiky, Poslanecké sněmovny, Senátu a Ministerstva spravedlnosti a půjde tedy o orgán státní správy soudů. Tím se vše vrátí do starých kolejí a žádná změna nenastane! Volby budou organizovány podle soudních krajů a členové NRS budou odvolatelní rozhodnutím Ústavního soudu. NRS by prováděla odborné justiční zkoušky tak, že by jmenovala zkušební komise. Dále by jmenovala členy kárného senátu, schvalovala a nikoliv jmenovala soudní funkcionáře, vydávala vyhlášky a směrnice, určovala počty soudců na jednotlivých soudech – nikoliv celkově, schvalovala jednacích řády soudů, byla připomínkovým místem v rámci tzv.

¹⁵⁵ SOUDCOVSKÁ UNIE ČESKÉ REPUBLIKY. Zápis z jednání Republikové soudcovské rady SU ČR konané dne 27. 3. 2008 [online] © 10. 1. 2010. Dostupné z <http://www.soudci.cz/akt_detail.php?id=353>

připomínkového řízení při zpracovávání návrhů zákonů a byla garantem hodnocení soudců všech stupňů – asi se chystá opět něco jako hodnocení odborné způsobilosti soudců. Pokud by měl být přijat takovýto návrh, je lepší na samosprávu soudnictví zapomenout. V jakém stavu jsou úvahy dnes, se neví, jen je známo, že červnu minulého roku vznikly analytické materiály na půdě Nejvyššího správního soudu.

9.2. Německá právní úprava

U všech soudů se vytváří prezidium, které představuje vedení soudu. Dále u spolkových soudů se utváří dva typy soudcovských těles, a to soudcovské rady (*Richterräte*) a prezidentské rady (*Präsidialräte*). Soudcovské rady jsou činné ve věcech všeobecného a sociálního charakteru, prezidentské rady se podílí na jmenování soudců. Protějškem českého ředitele správy soudu je zde ředitel soudu, který řídí soud pouze po stránce ekonomické.

9.2.1. Prezidium soudu

Každý soud má své prezidium. Prezidium se skládá z prezidenta soudu nebo dozor vykonávajícího soudce jako předsedy a volených členů. Pokud je předseda prezidia omezen ve výkonu své funkce, na jeho místo nastupuje jeho stálý zástupce. Pokud není ani toho, nastoupí služebně nejstarší soudce, při rovnosti služebního stáří rozhoduje stáří podle věku. Počet volených členů prezidia je závislý na počtu soudců daného soudu. U soudu s alespoň 80 soudci se vytváří prezidium s 10 volenými členy, s alespoň 40 soudci s 8 volenými členy, s alespoň 20 soudci s 6 volenými členy, s alespoň 8 soudci s 4 volenými členy a u ostatních soudů jsou voleni všichni volitelní soudci. Volit členy prezidia může každý soudce na doživotí a na čas a i soudce na zkoušku a na příkaz, jež vykonává svou funkci alespoň 3 měsíce. Volitelným je každý soudce na doživotí a na čas. Oprávněn volit a volitelný však není soudce, který byl vyslán k jinému soudu na více jak 3 měsíce nebo je déle jak 3 měsíce na dovolené. Volby jsou přímé a tajné, zvolen je ten, kdo získal většinu hlasů, při rovnosti hlasů rozhoduje los. Členové jsou voleni na dobu čtyř let s tím, že každé 2 roky je obměněna jedna polovina členů, při první obměně rozhodne los. Volební proceduru upravuje volební řád pro prezidia soudů z 19. září 1972 (SSbZ. I str. 1821) naposledy změněný čl. 209 odst. 2 zákona z 19. dubna 2006 (SSbZ. I str. 866). O případném porušení zákona při volbách rozhoduje senát příslušného vrchního zemského soudu, pokud jde o Spolkový soudní dvůr, tak senát tohoto dvora.

Prezidium je usnášeníschopné za přítomnosti alespoň poloviny volených členů a rozhoduje většinou hlasů. Pokud je rozhodnutí prezidia vydáno v rozporu s právem, lze jej napadnout písemným odůvodněním. Poté musí být napadené rozhodnutí neprodleně předloženo prezidiu ke konečnému rozhodnutí. Napadané rozhodnutí zůstává v platnosti, pokud prezidium nerozhodne jinak.

Prezidium soudu určuje obsazení rozhodovacích kolegií (*Spruchkörper*), stanoví vyšetřující soudce, určuje pravidla zastupování a rozděluje úkoly. Předsednictví rozhodovacích kolegií při zemských a vrchních zemských soudech i při Spolkovém soudním dvoru vykonávají prezident soudu a předsedové senátů.

9.2.2. Soudcovské rady

Soudcovská rada se skládá buď z 5 volených soudců (u Spolkového soudního dvora a Spolkového patentového soudu) nebo z 3 volených soudců (u Spolkového správního, finančního, pracovního a sociálního soudu a u vojenských služebních soudů). Členem soudcovské rady nemůže být prezident soudu a jeho stálý zástupce. Členové soudcovské rady a stejný počet jejich náhradníků jsou voleni v tajných a přímých volbách na 4 roky. K volbě svolá prezident soudu shromáždění soudců, kterému předsedá věkem nejstarší soudce, a to rozhodne o volební proceduře.

Soudcovská rada se schází alespoň jedenkrát měsíčně. Její zasedání nejsou veřejná. Soudcovská rada určuje mimo jiné počátek a konec pracovní doby a doby odpočinku a rozvržení pracovní doby na jednotlivé dny v týdnu, čas, místo a způsob výplaty mezd, platu apod., plán dovolených a další. Dále rozhoduje o zavádění nových pracovních metod, zajišťuje další vzdělávání zaměstnanců, podílí se na provádění odborných zkoušek atd. Významnou oblastí, kde má soudcovská rada pravomoci, je tvorba rozvrhu práce.

Jednání a přijímání rozhodnutí soudcovské rady upravuje jednací řád. Výdaje spojené s činnostmi soudcovské rady jdou k tíži rozpočtu soudu. Členství v soudcovské radě je čestným úřadem.

9.2.3. Prezidentské rady

Prezidentská rada se zřizuje u každého nejvyššího soudního dvora Spolku s tím, že prezidentská rada u Spolkového správního soudu plní funkci i prezidentské rady u vojenských služebních soudů. Prezidentská rada Spolkového soudního dvora a prezidentská rada Spolkového patentového soudu se skládají z prezidenta soudu jako

předsedajícího, jeho stálého zástupce, dvou členů volených prezidiem soudu ze svého středu a dalších třech členů. U ostatních nejvyšších soudních dvorů Spolku je složení následující: prezident soudu jako předsedající, jeho stálý zástupce, jeden člen volený prezidiem soudu ze svého středu a další dva členové. Do prezidentské rady Spolkového správního soudu, pokud jedná ve věcech vojenského služebního soudu, tak namísto členů volených Spolkovým správním soudem nastupují členové volení příslušným vojenským služebním soudem. Pokud není jmenován do prezidentské rady stálý zástupce prezidenta soudu, tak na jeho místo nastupuje služebně nejstarší předseda senátu, při rovnosti služebního stáří rozhoduje stáří podle věku. Funkční období je čtyřleté.

Prezidentská rada podává stanovisko ke jmenování, resp. volbě soudce spolkového soudu. Stanovisko podává rovněž při překládání soudce do soudcovského úřadu jiného soudního odvětví. Prezidentská rada vydá své písemné a odůvodněné stanovisko do dvou měsíců ode dne podání žádosti nejvyššího služebního úřadu o toto stanovisko. Soudce smí být jmenován až po vydání stanoviska a uplynutí dvouměsíční lhůty. Pro prezidentské rady platí shora uvedené v kap. 9.2.2. odstavci třetím obdobně.

9.2.4. Úvahy o samosprávě

V SRN obdobně jako u nás a také v Rakousku sílí tlak zevnitř soudnictví na vytvoření samosprávných struktur, protože v SRN „jsou soudy (...) hierarchicky podřízeny ministerstvu spravedlnosti rozhodujícím např. o jmenování a služebním postupu soudců či přidělování finančních prostředků“ a proto v tamní justici „sílí dojem, že soudcovská nezávislost je ohrožena, redukují se místa uvnitř justice, soudci pocítují nepřiměřený tlak na vyřizování věcí.“¹⁵⁶ Německý soudcovský svaz přišel s ideou vytvořit orgány dvojího typu, které by spravovaly německou justici.

Prvním orgánem je Shromáždění soudců, které by se skládalo ze stejného počtu soudců za svoji územní oblast volených soudci příslušného soudního odvětví a stejného počtu členů volených parlamentem. Předsedou shromáždění by byl předseda parlamentu nebo ministr spravedlnosti. Shromáždění soudců by se vytvořilo v každé spolkové zemi na úrovni Spolku. Shromáždění soudců by přijímalo a zaměstnávalo soudce, jmenovalo soudce na doživotí a překládalo soudce do soudcovského úřadu s vyšším základním platem. O vypisování obsazení míst by rozhodovala Justiční správní rada. Předseda

¹⁵⁶ Jurečková, J., Stehlik Vodrážková, H. K úvahám o samosprávě justice. *Soudce*, 2007, č. 4, s. 8

Shromáždění soudců by vykonával služební dohled nad členy Justiční správní rady. Justiční správní rada bude orgán administrativního a profesionálního typu, který převezme kompetence od ministerstva spravedlnosti. Její členy by volilo Shromáždění soudců z řad prezidentů vrchních zemských soudů a generálních státních zástupců. Členem bez hlasovacího práva by byl i generální sekretář, který by vedl úřad Justiční správní rady. Justiční správní rada by byla činná zejména v oblasti financování soudnictví. Justiční správní rada by předložila rozpočet justice ministru spravedlnosti. Pokud by došlo ke shodě, byl by návrh zapracován do návrhu státního rozpočtu, pokud nikoliv, rozhodl by parlament, kde by se Justiční správní rada mohla k jednání o rozpočtu vyjadřovat. Finanční prostředky by pak byly distribuovány jednotlivým soudům. Dále by Justiční správní rada podávala návrhy na jmenování soudců a jejich služební postup a vykovávala by služební dozor. Na úrovni Spolku by byla zřízena Konference justičních správních rad.

10. Organizační a personální aspekty výkonu soudnictví

10.1. České soudnictví

10.1.1. Rozvrh práce

Soudy se člení na soudní oddělení, která se vytváří podle jednotlivých senátů, resp. samosoudců. U Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu se soudní oddělení zřizují v rámci kolegií. Administrativní a jiné kancelářské práce vykonává soudní kancelář. Pro celý soud vykonávají úkoly společné útvary, např. personální, ekonomický, účtárna, podatelna, údržba apod.

Rozvrh práce je základní organizační dokument soudu, který také napomáhá realizovat institut zákonného soudce (čl. 38 odst. 1 Listiny). Rozvrh práce vydává na období kalendářního roku předseda soudu po projednání se soudcovskou radou. Zde soudcovská rada nemá žádná oprávnění a rozvrh práce je zpravidla libovůlí předsedy soudu. V průběhu roku lze provádět změny rozvrhu práce, vyžaduje-li to potřeba nového rozdělení práce u soudu. Nový rozvrh práce nebo jeho změna nesmí působit nazpět, to neplatí pro věci, ve kterých ještě nebyl proveden žádný úkon, anebo jedná-li se o zřízení nového soudního oddělení nebo o jeho zrušení.

Při tvorbě rozvrhu práce je třeba dodržet požadavky zvláštní právních předpisů na specializaci soudní oddělení¹⁵⁷ a dbát rovnoměrného zatížení jednotlivých soudních oddělení. Jednotliví soudci se vždy zabývají jednou agendou, resp. agendami společně souvisejícími. Obsahem rozvrhu práce je a) jmenovitý seznam senátů, samosoudců, přisedících, asistentů soudců, vyšších soudních úředníků, soudních tajemníků a soudních vykonavatelů po jednotlivých soudních odděleních, b) způsob rozdělení věcí mezi jednotlivá oddělení, c) stanovení pravidel pro zastupování jednotlivých soudních osob, d) zařazení justičních čekatelů do soudních oddělení v souladu s plánem jejich odborné přípravy. Rozvrh práce musí být přístupný u soudu k nahlédnutí a je možno si z něj pořizovat opisy a výpisy a rovněž je třeba rozvrh práce zpřístupnit způsobem umožňujícím dálkový přístup.¹⁵⁸

Podrobnosti pro okresní, krajské a vrchní soudy stanoví právní předpis uvedený v pozn. č. 1, pro Nejvyšší soud a Nejvyšší správní soud jednacím řády těchto soudů.

10.1.2. Vyšší soudní úředníci

¹⁵⁷ § 2 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵⁸ Pokud je rozvrh práce k dispozici na internetových stránkách soudu, často není aktuální.

Než bude pojednáno o samotných vyšších soudních úřednících, je třeba se podívat na ústavní limity výkonu soudní moci jinými osobami než soudci. Výkon soudní moci vyššími soudními úředníky lze považovat za věc hraničící se souladem s ústavním pořádkem. Pokud má být soudní moc plnohodnotnou a rovnocennou složkou státní moci, je zapotřebí aby „*veškerá rozhodovací činnost soudů vedena dvěma základními premisami: (1) rozhodování sporů je záležitostí nezávislých a nestranných soudů a (2) za nezávislé a nestranné soudy vykonávají soudní moc nezávislí a nestranní soudci*“¹⁵⁹. Čl. 94 odst. 2 Ústavy lze vykládat extenzivně tak, že vyjma přisedících, na které toto ustanovení primárně dopadá, se mohou na výkonu soudnictví podílet i vyšší soudní úředníci. Tito však nejsou nadáni ani materiální ani personální nezávislostí. Z tohoto důvodu se jeví jako vhodné vymezit *de constitutione ferenda* obsah (materiální jádro) soudnictví a soudní moci, které požívají institucionální a personální nezávislosti, tzn. vydávání rozhodnutí, která souvisí s věcí samou a právem, jehož se může domoci každý, aby tím zároveň mohla být definována oblast rozhodnutí, které mají pro věc samou marginální význam včetně procesních rozhodnutí, u nichž není třeba oné nezávislosti. Výkon soudní moci nesoudci naráží na kautely stanovené v čl. 36 odst. 1 Listiny (právo na ochranu nezávislým a nestranným soudem) a čl. 38 odst. 1 Listiny (právo na zákonného soudce). P. Mlsna v této souvislosti formuluje ústavní limit, že „*konečné rozhodnutí ve věci musí vydat zákonný soudce, jenž je k tomuto rozhodnutí oprávněn na základě zákona a který toto rozhodnutí vydává v rámci výkonu nezávislého a nestranného soudnictví, u kterého se může každý domáhat svého práva*“¹⁶⁰. Proto je nutné, aby vyšší soudní úředník byl ke konkrétní rozhodovací činnosti pověřen soudcem a poté tak bude stanoveno rozvrhem práce.

Institut vyššího soudního úředníka byl do našeho právního řádu recipován z Německa v roce 1994.¹⁶¹ Vyšší soudní úředník vykonává samostatně úkoly v občanském, trestním a správním soudním řízení a v jiné činnosti soudu na základě pověření předsedy senátu anebo bez takového pověření. Vyšší soudní úředník se zařazuje rozvrhem práce do soudního oddělení. Vyšší soudní úředník je povinen předložit jemu náležející věc předsedovi senátu, když se jedná o věc právně nebo skutkově složitou nebo je-li třeba

¹⁵⁹ Mlsna, P. Ústavní limity přenosu výkonu soudní moci na jiné subjekty. In Jirásková, V. (ed.) *Interpretace Ústavy České republiky a Ústavy Slovenské republiky, Evropeizace ústavních systémů*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2007, s. 89

¹⁶⁰ Op. cit. jako v pozn. č. 3, s. 96.

¹⁶¹ Obecně o funkci vyššího soudního úředníka viz kap. 10.2.2.

provést úkon, ke kterému není vyšší soudní úředník oprávněn. Naopak předseda senátu může věc vyššímu soudnímu úředníkovi odejmout, jde-li o věc právně nebo skutkově složitou, ve věcech obchodního rejstříku se odejme věc pouze tehdy, když je třeba rozhodnout o zápisu. Proti rozhodnutí vyššího soudního úředníka lze podat opravný prostředek za stejných podmínek, jakoby rozhodoval předseda senátu. Nejdříve se však věc předloží předsedovi senátu, který může použít autoremeduru. Jeho rozhodnutí se považuje za prvostupňové rozhodnutí a lze je napadnout odvoláním.

Taxativní pozitivní výčet úkonů vyššího soudního úředníka obsahují § 10 a 14 zákona č. 121/2008 Sb. – ZVSÚ. V občanském soudním řízení jde o úkony ve věcech např. řízení o vydání platebního rozkazu, v některých dědických řízeních, v řízeních péče soudu o nezletilé, v nichž není třeba nařídít jednání, v řízeních o úschovách, v řízeních umožnění listin, v některých řízeních o výkonu rozhodnutí, v některých řízeních o nařízení exekuce, v insolvenčním řízení – některé úkony, smírčím řízení, řízení týkajících se rejstříků vedených soudy bez nařízení jednání a další. Dále jde o úkony jako je např. sepisování podání soudu včetně návrhů, vyřizování dožádání, vyjma věci styku s cizinou, mimo Slovenska, odstraňování vad podání a odmítání podání pro neodstranění vad, rozhodování ve věcech soudních poplatků, některá rozhodnutí o nákladech řízení, rozhodování o svědečném, znalečném a tlumočném, vyznačování doložky právní moci a vykonatelnosti na soudní rozhodnutí, úkony soudu první stupně před předložením odvolání včetně odmítání opožděně podaného odvolání a před předložením dovolání a další. V souvislosti s občanským, trestním a správním soudním řízením jde např. o vydávání úředních potvrzení, vyhotovování statistických listů, vydávání úředních opisů, výpisů nebo potvrzení z rejstříků vedených soudy a další.

Taxativní negativní výčet úkonů vyššího soudního úředníka obsahují § 11 a 12 ZVSÚ. V občanském soudním řízení jde o úkony jako např. vedení jednání ve věci samé, rozhodování ve věci samé formou rozsudku, rozhodování o předběžném opatření, některá rozhodnutí a další. V trestním řízení jde o úkony jako např. rozhodování a provádění úkonů při jednání v hlavním líčení, veřejném a neveřejném zasedání, vydávání trestního příkazu, příkazu k zatčení, příkazu k domovní prohlídce a dalších, rozhodnutí ve věcech právního styku s cizinou, úkonů soudce v přípravném řízení a další.

ZVSÚ neřeší situaci, kdy vyšší soudní úředník provede úkon mimo svou pravomoc. To může působit potíže např. v opravném řízení, kde bude zjištěno, že předchozí řízení je stíženo vadou. *P. Mlsna* v této souvislosti poukazuje na řešení v § 8 RPfLG.¹⁶²

10.1.3. Asistenti soudce a soudní tajemníci

Po soudcích Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu a pochopitelně i Ústavního soudu se svých asistentů dočkali soudci ostatních soudů. Vize toho, že každý soudce bude mít (alespoň) svého asistenta, je však hudba vzdálené budoucnosti. Navíc, místo aby se asistenty stávali mladí absolventi právnické fakulty, kteří se jednou chtějí stát soudci, rozvinul se takový nešvar, že zejména na soudech vyšších stupňů se z bývalých soudců, v drtivé většině starších 70 let, stávají asistenti.

Asistentem soudce se může stát trestně bezúhonný občan České republiky, který vystudoval vysokou školu v magisterském studiu v oblasti práva na vysoké škole v České republice. Asistenta soudce jmenuje předseda soudu na návrh soudce, o jehož asistenta jde a odvolává i bez návrhu. Funkce asistenta soudce se považuje za zrušenou, dojde-li k zániku funkce jeho soudce. Asistent soudce může vykonávat jednotlivé úkony na základě pověření soudce, pokud tak stanoví rozvrh práce nebo zvláštní zákon. Půjde o ZVSÚ, protože asistenti soudců mají obdobné postavení jako vyšší soudní úředníci, a procesní předpisy.

Do 31. prosince 2013 je možné, aby úkony soudu prováděli soudní tajemníci, kteří mají stejná oprávnění jako vyšší soudní úředníci podle jednacího řádu pro okresní, krajské a vrchní soudy. Soudní tajemníci jsou vlastně vyšší soudní úředníci bez předepsaného vzdělání.

10.1.4. Minitýmy

V posledních málo letech se začalo diskutovat a o zefektivnění využití personálních zdrojů v justici, protože penzum úkolů soudnictví narůstá a nelze navyšovat počty soudců a dalších zaměstnanců donekonečna, protože financování soudnictví je napojeno na státní rozpočet přes rozpočtovou kapitolu Ministerstva spravedlnosti, tudíž se jedná o limitující faktor. Počet soudců a dalšího aparátu je odvozován od počtu napadlých

¹⁶² Jsou stanoveny čtyři právní domněnky: a) jestliže soudce provedl úkon, jehož výkonem pověřil vyššího soudního úředníka, platnost takového úkonu není dotčena, b) jestliže vyšší soudní úředník provedl úkon, jehož výkonem jej může soudce na základě zákona pověřit, avšak tak neučinil, platnost takové úkonu není dotčena, c) platnost úkonu vyššího soudního úředníka není dotčena v případě, že jej měl podle zákona přeložit soudci, avšak on tak neučinil, d) neplatný je takový úkon vyššího soudního úředníka, kterým jej soudce nepověřil a ani jej nelze takovým úkonem pověřit.

věcí soudu a jistým výkonovým standardem soudce, který je Ministerstvem spravedlnosti stanoven na 28 občanskoprávních skončených věcí měsíčně, pro ostatní agendy se používá tzv. přepočítávací koeficient. Problém je též ve vázanosti peněžních prostředků na rozpočtová pravidla a rozpočtovou skladbu tzn. např., že nelze ušetřené peníze na platy soudců použít na odměny ostatních personálu a naopak. Proto je třeba hledat rezervy uvnitř systému.

Řešení lze hledat v přenastavení pracovních procesů, protože postupy používané u soudu jsou zastaralé a zkosnatělé a organizace soudní práce je na stejné úrovni jako za Rakouska – Uherska. Soudce by byl vedoucím svého týmu, který by s ním tvořili další spolupracovníci,¹⁶³ jenž lze definovat jako „*pružně a operativně fungující útvar, ve kterém jsou zvýrazněny přímé vztahy mezi soudcem a jeho podpůrným personálem, spolupracovníky tohoto týmu*“¹⁶⁴. Dnes je model takový, že na oněch 28 občanskoprávních věcí připadá jeden soudce, jedna zapisovatelka, ¼ vedoucí kanceláře a příslušný poměr úvazku vyššího soudního úředníka, který závisí na druhu agendy¹⁶⁵. Když bude stanoven výkonový standard takové skupiny, lze vyčíslit náklady na činnost této skupiny a snadno se dobereme potřebného objemu financí na výkon soudnictví.¹⁶⁶

Z empirických studií bylo zjištěno, že civilní řízení se v dnešním modelu soudní práce skládá z 34 kroků. Vedoucí kanceláře z toho vezme spis do ruky 19x, soudce 7x a zapisovatelka 6x! A tak tomu je pouze tehdy, pokud věc nabude právní moci v řízení před soudem prvního stupně a daří se bezproblémově doručovat soudní písemnosti, jinak se vracíme na krok č. 8 a vše jde znovu dokola. V trestním řízení spis změní „svého majitele“ 15x. Vedoucí kanceláře jej má 7x, soudce 3x a protokolující úřednice také 3x.

Pokud se zavedou týmy ve složení soudce + asistent, resp. vyšší soudní úředník + rejstříková vedoucí (administrativní pracovnice) a zároveň budou zřízeny informační centrum a vyšší podací oddělení, lze dosáhnout následujících efektivních změn. Každý bude zaznamenávat své úkony do elektronického rejstříku, dotazy bude zodpovídat, právní moci bude vyznačovat a nahlížení do spisů bude poskytovat informační centrum

¹⁶³ A podle J. Vyklíckého je soudcovým právem si své kolegy vybrat.

¹⁶⁴ Jirsa, J. a kol. Klíč k soudní síni – příručka pro začínající soudce a advokáty. Praha: LexisNexis, 2006, s. 240

¹⁶⁵ U vedlejších agend (D, E, EC, L, Nc, Sd, U apod.) se kalkuluje s převažující činností vyššího soudního úředníka a soudce vykonává pouze dohled.

¹⁶⁶ Na tomto principu spočívá tzv. nákladový standard na soudce.

a nově napadlé spisy bude zpracovávat vyšší podací oddělení a rejstříková vedoucí bude mít více času a bude moci zastat zapisovatelské práce. Z málo kvalifikované zapisovatelky se stane univerzální odborná administrativní pracovnice, odpadne i pohyb spisu mezi vedoucí kanceláře a zapisovatelkou a na takto uspořené jedno funkční místo může nastoupit odporný pracovník – asistent soudce, který bude vykonávat procesní a jednoduché úkony namísto soudce.

Porovnání tradičního způsobu oběhu spisu s organizací práce v týmu

Role	Tradiční způsob oběhu spisu	Práce se spisem v týmu
	Oběh spisu – vyjádřeno číslem	
Zápisové oddělení	1	1
Soudce	7	3
VSÚ či asistent	1	4
Vedoucí kanceláře	19	0
Zapisovatelka	6	0
Rejstříková vedoucí	0	8
Celkem	34	16

Tab. 5¹⁶⁷

Porovnání tradičního způsobu oběhu spisu s organizací práce v týmu

Role	Tradiční způsob oběhu spisu	Práce se spisem v týmu
	Oběh spisu – vyjádřeno číslem	
Zápisové oddělení	1	1
Soudce	3	2
VSÚ	1	1
Vedoucí kanceláře	7	0
Protokolující úřednice	3	0
Rejstříková vedoucí	0	4
Celkem	15	8

Tab. 6¹⁶⁸

Podle studie vypracované společností IDS Sheer lze přidáním soudci jedné pracovní síly (VSÚ) dosáhnout 34 skončených občanskoprávních věcí měsíčně, u vedlejších agend

¹⁶⁷ Dörfl, L., Zlepšení využívání personálních zdrojů na soudce při zabezpečování výkonu soudnictví v dnešních podmínkách. *Soudce*, 2008, č. 2, s. 14

¹⁶⁸ op. cit. jako v pozn. č. 13, s. 16

lze odhadovat cca 36 skončených věcí. „Přidáním odborného pracovníka do týmu k soudci získáme tedy úsporu soudcovské práce, která se v závislosti na druhu agendy bude pohybovat kolem 20 až 25 % soudcovského času.“¹⁶⁹ Projekt „Minitýmy“ však nelze implementovat na všechny soudy podle jednotného vzoru, nýbrž předseda soudu by měl využít své manažerské schopnosti a pokud je nemá, tak by měl svoji funkci sám (dobrovolně) opustit, a reorganizaci pracovních procesů ušít na míru svému soudu.

10.2. Německé soudnictví

Soudci v SRN mají po ruce jako odborný personál pouze vyšší soudní úředníky (*Rechtspfleger*). Naopak disponují dostatkem zapisovatelek, protože jsou náležitě finančně ohodnoceny. Každý soudce má svoji samostatnou kancelář¹⁷⁰ a vybavení výpočetní technikou je srovnatelné s naším.

10.2.1. Rozvrh práce

Rozvrh práce určuje rozdělení soudní agendy mezi jednotlivé soudce a další soudní osoby. Na jeho tvorbě se podílejí soudci sami. Na rozdíl od nás, zde prezidium soudu má při sestavování rozvrhu práce výlučnou rozhodovací pravomoc. Prezident soudu disponuje právem veta vůči přidělení věcí jeho osobě. Toto privilegium je odůvodňováno skutečností, že mimo souzení vykonává správní činnosti. Prezident soudu a předseda prezidia soudu jsou partneři v oblasti řízení soudu a tím nevznikají nenávisť a různé tenze mezi vedením soudu a jeho soudci. Zvykem v SRN je, že soudci mají tzv. dělenou agendu. Tzn., že soudce věnuje např. trestní a opatrovnické agendě s převahou jedné z nich. To napomáhá realizaci modelu tzv. univerzálního soudce.

10.2.2. Vyšší soudní úředníci

Tento institut byl poprvé zakotven v právním řádu SRN. V roce 1920 byly zákonem svěřeny tzv. *Greffierum* pravomoci soudců v oblasti vedení pozemkových knih. Později se vžilo označení *Rechtspfleger*. Během druhé světové války se jejich počet významně rozšířil z důvodu nedostatku soudců. V západním Německu byl v roce 1957 vydán zákon o vyšších soudních úřednících, který byl nahrazen novým zákonem¹⁷¹ v roce 1970, jež rozšířil pravomoci vyšších soudních úředníků. V NDR byla tato funkce zrušena a nahrazena funkcí tajemníka, resp. tajemníka greffiera. Po znovusjednocení Německa byla tato funkce opět všude zavedena.

¹⁶⁹ op. cit. jako v pozn. č. 13, s. 11

¹⁷⁰ V České republice tomu tak vždy není.

¹⁷¹ Rechtspflegergesetz vom 5. November 1969 (BGBl. I S. 2065).

Přenesení soudních pravomocí ze soudců na vyšší soudní úředníky má své ústavní limity a limity vyplývající ze vzdělání. Podle *Z. Kupcové*¹⁷² jde o čl. 92 ZZ. V jeho textu však blíže o podílení se na výkonu soudní moci i jinými osobami, tak jak je tomu u nás¹⁷³, neobsahuje. Je zapotřebí podotknout, že vyšší soudní úředník je nezávislý pouze materiálně, nikoliv i personálně. Aby nebylo přenesení soudní pravomoci na vyšší soudní úředníky považováno za protiústavní, tato delegace úkonů je prováděna z vůle soudců samotných. A vzdělání vyššího soudního úředníka trvá cca 3 – 3 ½ roku, soudce nejméně 7 let.

Vyšší soudní úředník má autonomní postavení a je vázán pouze zákonem. Soudce není oprávněn instruovat vyššího soudního úředníka ohledně rozhodování věcí. Soudce dbá pouze toho, aby vyšší soudní úředník postupoval v souladu s právními předpisy. Proti rozhodnutí vyššího soudního úředníka lze podat opravný prostředek – opozici.

Soudci je vyhrazeno rozhodovat namísto vyššího soudního úředníka věci úpadku a soudního vyrovnání. Obráceně může vyšší soudní úředník předložit soudci k rozhodnutí věci, které jsou složité, v nichž se má aplikovat cizí právní řád a věci, které souvisí s věcmi, jež řeší soudce. V procesní oblasti je vyšší soudní úředník oprávněn k výslechu svědků, znalců a dalších, není však příslušný k přijetí nebo nařízení přísahy. Vyšší soudní úředník nesmí též ukládat některé tresty odnětí svobody.

Existují dva okruhy oprávnění vyšších soudních úředníků, a to kompletní a částečné. U kompletní pravomoci platí presumpce pravomoci vyššího soudního úředníka. § 3 RPfIG uvádí pravomoc ve věcech a) záležitostí ve věcech sdružení, b) procedury týkající se výpovědi pod přísahou, c) úvěrů týkající se pronájmu pozemků, d) rejstříku majetkových poměrů manželů, e) souvisejících s ověřováním včetně vydávání prohlášení, f) týkajících se nezvěstných osob, g) pozemkových knih, námořního rejstříku, loděnic a rejstříku zástavního práva k letadlům, h) soudního prodeje nemovitostí, i) procedury distribuce, které probíhají mimo soudní prodej, j) týkajících se příkazu k platbě, k) určování jednání, l) výživného na dítě podaných na návrh. Pravomoci přenesené z části se týkají věcí a) úpadku a soudního vyrovnání, b) obchodního rejstříku, c) opatrovnictví, poručnictví a adopce, d) dědických, e) trestního řízení vykonávacího.

¹⁷² Kupcová, Z. Postavenie vyššieho súdneho úradníka v Belgicku a Nemecku. *Justická revue*, 1995, č. 1 – 2, s. 78

¹⁷³ Čl. 94 odst. 2 Ústavy.

11. Hmotné zabezpečení soudců

Stát jako garant výkonu soudní moci zajišťuje nezávislost soudců také jejich materiálním zabezpečením. Platy soudců jsou výrazným nástrojem k naplnění tohoto ústavního postulátu. Do hmotného zabezpečení se neřadí pouze platové poměry, ale i např. důchodové, nemocenské, resp. úrazové pojištění a další instituty. Hmotné zabezpečení soudců se v obou zemích výrazně liší.

11.1. Platy českých soudců

Platové poměry soudců upravuje zákon č. 236/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu, ve znění pozdějších předpisů. Podle tohoto zákona soudcům náleží plat, náhrady výdajů, naturální plnění a odchodné.

Plat soudce se určí jako součin platového koeficientu podle vykonávané funkce a platové základny. Platovou základnou pro daný rok se rozumí trojnásobek průměrné nominální měsíční mzdy fyzických osob v nepodnikatelské sféře dosažené podle zveřejněných údajů Českého statistického úřadu za předminulý kalendářní rok a její výši sděluje Ministerstvo práce a sociálních věcí svým sdělením ve Sbírce zákonů. Podle Čl. XLVIII zákona č. 261/2007 Sb. se pro období 1. ledna 2008 až 31. prosince 2010 použije platová základna pro rok 2007, která podle sdělení Ministerstva práce a sociálních věcí č. 582/2006 Sb. činí 56.847,- Kč měsíčně. V souvislosti s novelou č. 418/2009 Sb. platová základna pro rok 2010 klesá o 4 % na 53.573,- Kč.

Platové koeficienty pro jednotlivé skupiny soudců znázorňuje tab. 7 a 8.

rozsah rozhodné doby	soudce okresního soudu	soudce krajského soudu	soudce vrchního soudu
do ukončení 5. roku	0,88	0,96	1,05
od počátku 6. roku	1,01	1,09	1,17
od počátku 9. roku	1,14	1,26	1,33
od počátku 12. roku	1,22	1,35	1,47
od počátku 15. roku	1,30	1,44	1,60
od počátku 18. roku	1,35	1,53	1,68
od počátku 21. roku	1,39	1,56	1,72
od počátku 24. roku	1,43	1,59	1,75
od počátku 27. roku	1,46	1,64	1,80

od počátku 30. roku	1,51	1,67	1,84
---------------------	------	------	------

Tab. 7 Platové koeficienty podle délky rozhodné doby

O následující koeficienty se platový koeficient v případě, že soudce zastává některou z funkcí.

funkce	platový koeficient	funkce	platový koeficient
místopředseda okresního soudu s max. 14 senáty	0,09	samosoudce krajského soudu	0,07
místopředseda okresního soudu s 15 až 30 senáty	0,11	předseda senátu krajského soudu	0,09
místopředseda okresního soudu s 31 až 45 senáty	0,13	místopředseda krajského soudu	0,18
místopředseda okresního soudu s více než 45 senáty	0,15	předseda krajského soudu	0,40
předseda okresního soudu s max. 14 senáty	0,22	předseda senátu vrchního soudu	0,12
předseda okresního soudu s 15 až 30 senáty	0,25	předseda kolegia vrchního soudu	0,18
předseda okresního soudu s 31 až 45 senáty	0,28	místopředseda vrchního soudu	0,26
předseda okresního soudu s více než 45 senáty	0,31	předseda vrchního soudu	0,50

Tab. 8 Platové koeficienty pro soudní funkcionáře

Soudce Nejvyššího soudu, resp. Nejvyššího správního soudu má nárok na plat ve výši 1,84 násobku platové základny, předseda soudu ve výši 2,50 násobku platové základny

a místopředseda soudu ve výši 2,27 násobku platové základny. Předsedovi senátu se koeficient zvyšuje o 0,15 a předsedovi kolegia o 0,23.

Do rozhodné doby započítávané pro účely stanovení platového koeficientu náleží doby výkonu funkce justičního čekatele, soudce a jiné právní praxe po získání vysokoškolského právního vzdělání. Do této rozhodné doby se započítává doba výkonu základní, resp. náhradní vojenské služby nebo civilní služby, mateřské a rodičovské dovolené nebo péče o dítě z jiných sociálních důvodů nejdéle 6 let a doby jiné omluvené nepřítomnosti kratší 3 měsíců v kalendářním roce. Zvlášť je upraveno odměňování práce soudců přesčas a v noci.

Všem soudcům náleží náhrada výdajů na reprezentaci a odbornou literaturu ve výši 5,5 % platové základny a v plné výši se nahrazují výdaje na dopravu veřejnými hromadnými dopravními prostředky, s výjimkou letecké dopravy, při tuzemských cestách spojených s výkonem funkce a na stravování a ubytování při těchto cestách, na dopravu při zahraničních cestách spojených s výkonem funkce včetně výdajů na stravování a ubytování. Předsedům Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu patří náhrada výdajů na reprezentaci a na dopravu veřejnými hromadnými dopravními prostředky, s výjimkou letecké dopravy, při tuzemských cestách spojených s výkonem funkce a na stravování a ubytování při těchto cestách ve výši 51 % platové základny a místopředsedům těchto soudů ve výši 30 % platové základny. V plné výši se těmto soudním funkcionářům hradí výdaje na leteckou dopravu a ubytování při tuzemských cestách spojených s výkonem funkce, na dopravu při zahraničních cestách spojených s výkonem funkce včetně výdajů na ubytování a výdaje na stravování při zahraničních cestách se proplácí ve výši dvojnásobku částky vyměřené podle právního předpisu upravujícího cestovní náhrady.

Předsedům Nejvyššího soudu, Nejvyššího správního soudu a vrchního soudu a místopředsedům Nejvyššího soudu, Nejvyššího správního soudu náleží naturální plnění podle toho, jako funkci zastávají. Jde o a) užívání služebního vozidla s řidičem i bez něho k výkonu funkce nebo v souvislosti s ním a k osobní dispozici, b) užívání služebního vozidla s řidičem i bez něho k výkonu funkce nebo v souvislosti s ním a k umožnění styku s rodinou, c) užívání přiměřeně vybaveného bytu, d) zřízení a užívání jedné účastnické telefonní stanice.

Odchodné se poskytne soudci, který ukončil výkon své funkce a zároveň nenabyl v době 3 měsíců od skončení výkonu soudcovské funkce jinou funkci odměňovanou podle shora uvedeného zákona. Výše odchodného se vypočte jako násobek posledního platu a počtu celých ukončených let ve funkci, nejvíce však 4 let. Záměrně se zde nemluví o zániku funkce soudce, protože soudce, který zemřel, resp. byl prohlášen za mrtvého, nárok na odchodné nemá.

11.1.1. Platové restrikce a judikatura Ústavního soudu

V minulých letech se soudci se setkali se zásahy do svých platových poměrů. Jednalo se např. o stanovení podmínek pro získání nároku na tzv. další plat (13. a 14. plat), zmrazení platů anebo v poslední době dokonce snížení platů. Pochopitelně tyto zásahy zákonodárce vyvolaly nevoli soudců a předmětné novely zákona č. 236/1995 Sb. byly napadány před Ústavním soudem, tudíž je k dispozici bohatá judikatura k tomuto tématu.

Zákonem č. 287/1997 Sb. byl soudcům odebrán další plat za druhé pololetí roku 1997. Návrh na zrušení tohoto zákona byl zamítnut s odůvodněním, že „soudci se nenacházejí v jakémsi ‘právním a ekonomickém vakuu’, které by je zcela izolovalo od okolní hospodářské a sociální reality. Nelze tedy kategoricky tvrdit, že soudci mají apriorní právo na takové materiální zabezpečení, které nemůže být legislativní formou žádným způsobem a za žádných okolností změněno.“¹⁷⁴ Další judikát, který se týkal výše dalšího platu¹⁷⁵, praví, že „ústavní postavení soudců na straně jedné a představitelů moci zákonodárné a výkonné, zvláště pak státní správy, na straně druhé se vzhledem k principu dělby moci a principu nezávislosti soudců odlišuje, z čehož plyne i rozdílný dispoziční prostor pro zákonodárce k platovým restrikcím vůči soudcům ve srovnání s dispozičním prostorem k takovýmto restrikcím v jiných oblastech veřejné sféry“¹⁷⁶.

Zásah do platových poměrů soudců, lze chápat jako zásah do podstatných náležitostí demokratického právního státu, jejichž součástí je i nezávislost soudnictví a soudců samotných, která je mimo jiné zajišťována materiální zabezpečením soudců. Ústavní soud však dodává, že „lze-li za zcela výjimečných okolností akcentovat princip rovnosti v oblasti restrikcí v odměňování státních zaměstnanců, ústavních činitelů a soudců před principem komplexně chápané nezávislosti soudců, neplatí tato relace obou principů

¹⁷⁴ Pl. ÚS 18/99

¹⁷⁵ 427/2003 Sb.

¹⁷⁶ Pl. ÚS 43/04

obecně jako jednou pro vždy a za všech okolností daná. Naopak, platové poměry soudců v širokém smyslu mají být stabilní nesnižovatelnou veličinou, nikoli pohyblivým faktorem, s nímž kalkuluje to či ono vládní uskupení např. proto, že se mu zdají platy soudců příliš vysoké ve srovnání s platy státních zaměstnanců nebo ve srovnání s jinou profesní skupinou.¹⁷⁷ Naopak podle nálezu Ústavního soudu Pl. ÚS 55/05, který reagoval na zmrazení platů soudců pro roky 2003 a 2004, nelze krátkodobé zastavení růstu platů považovat za zásah do soudcovské nezávislosti.

Zákon 418/2009 Sb. snižuje platy všech představitelů státní moci pro rok 2010 na úroveň 96% výše platů pro rok 2009. S ohledem na shora uvedené vývody Ústavního soudu lze predikovat, že Ústavní soud, pokud bude rozhodovat o návrhu na zrušení předmětného zákona, jej zruší.

11.2. Zabezpečení německých soudců

Platy soudců upravuje spolkový platový zákon ve znění vyhlášení z 19. června 2009 (SSbZ. I str. 1434) naposledy změněný čl. 4 zákona z 29. července 2009 (SSbZ. I 2424) – BBesG. Soudci jsou zařazeni do platového řádu R a dále jsou podle zastávané soudcovské funkce rozděleni do 10 skupin. V rámci skupin R 1 a R 2 platí osmistupňová diferenciacce. Do jednotlivých stupňů se soudci zařazují podle počtu „odsloužených“ let (*Erfahrungszeit*), jak ukazuje tab. 9.

stupeň	počet let	stupeň	počet let
1	do ukončení 2. roku	5	od počátku 13. roku
2	od počátku 3. roku	6	od počátku 17. roku
3	od počátku 6. roku	7	od počátku 21. roku
4	od počátku 9. roku	8	od počátku 25. roku

Tab. 9 Zařazení do platového stupně

V příloze III BBesG jsou soudci rozděleni do platových skupin takto:

platová skupina	soudcovské funkce
R 1	soudce okresního, pracovního, spolkového disciplinárního, zemského, sociálního a správního soudu

¹⁷⁷ Pl. ÚS 9/05

R 2	soudce okresního soudu jako další dozor vykonávající soudce ¹⁷⁸ , soudce okresního soudu jako stálý zástupce ředitele ¹⁷⁹ , soudce pracovního soudu jako další dozor vykonávající soudce ⁵ , soudce pracovního soudu jako stálý zástupce ředitele ⁶ , soudce Spolkového patentového soudu, soudce finančního, zemského sociálního, vrchního zemského, vrchního správního soudu, soudce sociálního soudu jako další dozor vykonávající soudce, soudce sociálního soudu jako stálý zástupce ředitele, předseda senátu Spolkového disciplinárního soudu, zemského, vojenského služebního a správního soudu, viceprezident okresního ¹⁸⁰ , pracovního ⁷ , Spolkového disciplinárního soudu ⁷ , zemského ⁷ , sociálního ⁷ , vojenského služebního ⁷ a správního ⁷ soudu
R 3	předseda senátu Spolkového patentového soudu, finančního, zemského pracovního, zemského sociálního, vrchního zemského a vrchního správního soudu, prezident okresního ¹⁸¹ , pracovního ⁸ , Spolkového disciplinárního soudu, zemského ⁸ , sociálního ⁸ , vojenského služebního a správního ⁸ soudu, viceprezident okresního ¹⁸² , finančního ¹⁸³ , zemského pracovního ¹⁰ , zemského sociálního ¹⁰ , zemského ⁹ , vrchního zemského ¹⁰ , vrchního správního ¹⁰ a správního ⁹ soudu
R 4	prezident okresního ¹⁸⁴ , pracovního ¹⁸⁵ , zemského ¹¹ , sociálního ¹² a správního ¹¹ soudu, viceprezident Spolkového patentového soudu, zemského pracovního ¹⁸⁶ , zemského sociálního, vrchního zemského, vrchního správního soudu
R 5	prezident okresního ¹⁸⁷ , finančního ¹⁸⁸ , zemského pracovního ¹⁵ , zemského sociálního ¹⁵ , zemského ¹⁴ , vrchního zemského ¹⁵ , vrchního správního ¹⁵ a správního ¹⁴ soudu

¹⁷⁸ u soudu s 15 a více soudcovskými místy, při 22 a vždy po dalších 7 soudcovských místech může být další dozor vykonávající soudce vyjmut ze skupiny R 2 do vyšší

¹⁷⁹ u soudu s 8 a více soudcovskými místy

¹⁸⁰ jako stálý zástupce prezidenta soudu ze skupiny R 3 nebo R 4 dostane příplatek podle přílohy IX BBesG

¹⁸¹ u soudu s nejvýše 40 soudcovskými místy

¹⁸² jako stálý zástupce prezidenta soudu s 81 a více soudcovskými místy

¹⁸³ jako stálý zástupce prezidenta soudu ze skupiny R 6 dostane příplatek podle přílohy IX BBesG

¹⁸⁴ u soudu s 41 až 80 soudcovskými místy

¹⁸⁵ u soudu s 41 a více soudcovskými místy

¹⁸⁶ jako stálý zástupce prezidenta soudu ze skupiny R 8

¹⁸⁷ u soudu s 81 až 150 soudcovskými místy

¹⁸⁸ u soudu s nejvýše 25 soudcovskými místy ve svém obvodu

R 6	soudce Spolkového pracovního, Spolkového sociálního a Spolkového správního soudu, Spolkového finančního a Spolkového soudního dvora, prezident okresního ¹⁸⁹ , finančního ¹⁹⁰ , zemského pracovního ¹⁹¹ , zemského sociálního ¹⁸ , zemského ¹⁶ , vrchního zemského ¹⁸ a vrchního správního ¹⁸ soudu
R 7	---
R 8	předseda senátu Spolkového pracovního, Spolkového sociálního a Spolkového správního soudu, Spolkového finančního a Spolkového soudního dvora, prezident Spolkového patentového soudu, zemského pracovního ¹⁹² , zemského sociálního ¹⁹ , vrchního zemského ¹⁹ a vrchního správního ¹⁹ soudu, viceprezident Spolkového pracovního ¹⁹ , Spolkového sociálního a Spolkového správního soudu, Spolkového finančního a Spolkového soudního dvora
R 9	---
R 10	prezident Spolkového pracovního, Spolkového sociálního a Spolkového správního soudu, Spolkového finančního a Spolkového soudního dvora

Tab. 10 Rozdělení soudců do platových skupin

Příloha IV BBesG stanoví výši měsíčního základního platu v € takto:

skupina/stupeň	1	2	3	4	5	6	7	8
R 1	3.416	3.745	4.075	4.367	4.658	4.950	5.240	5.534
R 2	4.151	4.364	4.576	4.866	5.158	5.449	5.741	6.033
R 3	6.635							
R 4	7.021							
R 5	7.464							
R 6	7.885							
R 7	8.291							
R 8	8.716							
R 9	9.243							
R 10	11.348							

Tab. 11 Výše základního měsíčního platu

¹⁸⁹ u soudu se 151 a více soudcovskými místy

¹⁹⁰ u soudu s 26 a více soudcovskými místy ve svém obvodu

¹⁹¹ u soudu s 26 až 100 soudcovských míst ve svém obvodu

¹⁹² u soudu se 101 a více soudcovskými místy ve svém obvodu

Soudcům nejvyšších spolkových soudních dvorů náleží funkční příplatek podle přílohy IX BBesG. Země mohou stanovit svoji úpravu ohledně funkčního příplatku soudců nejvyšších zemských soudů. Soudcům zemských soudů a referentům okresních soudů v rámci tzv. fakultativního soudnictví v Bádensku – Wüttenbersku náleží rovněž funkční příplatek podle přílohy IX BBesG. Výše tohoto příplatku se pohybuje od 190,60 do 381,14 €.

Podle BBesG může soudce dosáhnout nároku na rodinný příplatek (*Familienzuschlag*). Tento příplatek se poskytuje provdaným soudkyním, ženatým soudcům, ovdovělým soudcům a soudkyním, rozvedeným soudcům a soudkyním, kteří jsou povinni platit výživné a soudcům a soudkyním, kteří mají obdobným partnerský vztah, resp. mají v péči nezaopatřené dítě. Výše příplatku činí 114,38 €. Ve zvýšené míře (212,21 €) se příplatek poskytuje soudcům, resp. soudkyním, kteří pobírají přídavek na dítě (*Kindergeld*). Dále za určitých podmínek se soudcům poskytuje zahraniční příplatek (*Auslandzuschlag*).

System nemocenské pojištění se vztahuje na soudce ve stejném rozsahu jako na ostatní zaměstnance odměňovaných z veřejných rozpočtů – Beamte. Nemocenské pojištění platí společně soudci a stát, přičemž na soudce připadá cca 5 % jejich platu a dále se účastní „dobrovolně povinného“ připojištění, jehož výše činí cca 900 € za rok. Stát hradí polovinu nákladů na léčení a soudci zbytek s tím, že na základě „dobrovolně povinného“ připojištění pak jsou proplaceny zdravotní pojišťovnou jimi vynaložené peněžní prostředky. V případě nemoci se plat soudcům nekrátí. Po delší době, praxe hovoří o cca 5 letech, lze soudce přeložit do výslužby ze zdravotních důvodů.

12. Odbornost a vzdělávání v soudnictví

12.1. Vzdělávání v ČR

Soudci je uložena zákonem povinnost pečovat o svou odbornou úroveň, za kterou nese odpovědnost. Svou odbornou úroveň si soudci zajišťují soustavným vzděláváním formou samostudia a vzdělávacích akcí, které organizují Justiční akademie, soudy a vysoké školy. O zrušeném institutu posuzování odborné způsobilosti soudce viz kap. 3.1.

12.1.1. Justiční akademie

ZSS zřídil Justiční akademii se sídlem v Kroměříži¹⁹³ jako organizační složku státu, na jejíž činnost dohlíží Ministerstvo spravedlnosti. Úkolem Justiční akademie je příprava a zabezpečení výchovně vzdělávacích akcí v rámci přípravy justičních (a právních čekatelů) a celoživotního vzdělávání soudců a dalších pracovníků justice. Justiční akademie je při tom povinna úzké součinnosti se soudy, příp. státními zastupitelstvími. Jejimi orgány jsou Rada a ředitel. Podle § 130 odst. 2 ZSS Rada řídí po odborné stránce výchovnou a vzdělávací činnost. Rada je složena ze dvou zástupců Nejvyššího soudu, dvou zástupců Nejvyššího správního soudu, dvou zástupců Nejvyššího státního zastupitelství, ti jsou jmenováni a odvoláváni předsedou, resp. nejvyšším státním zástupcem, z předsedy, místopředsedy a dalších 7 členů, které jmenuje a odvolává ministr spravedlnosti z řad soudců, státních zástupců, advokátů, notářů, soudních exekutorů, pedagogů právnických fakult vysokých škol nebo jiných odborníků. Podmínkou pro obsazení Rady je, aby většinu členů tvořili soudci a státní zástupci.¹⁹⁴ Ředitel, kterého jmenuje a odvolává ministr spravedlnosti po projednání s Radou, zajišťuje chod Justiční akademie po stránce personální, pedagogické, organizační, materiální a finanční a jedná jejím jménem (§ 130 odst. 3 ZSS). Vnitřní organizaci Justiční akademie a podrobnosti o její činnosti upravuje statut vydávaný ministrem spravedlnosti po projednání s Radou.

Justiční akademie a) organizuje a provádí adaptační kurzy, semináře a přednášky pro justiční čekatele a podílí se na výběru osob, které se ucházejí o přijetí do pracovního poměru justičního čekatele, b) připravuje a provádí vzdělávací akce zaměřené na

¹⁹³ Regionální učebny jsou umístěny v Brně, Českých Budějovicích, Hradci Králové, Litoměřicích, Olomouci, Ostravě, Plzni a Praze.

¹⁹⁴ JUSTIČNÍ AKADEMIE. Členové rady Justiční akademie [online] © 9. 12. 2009. Dostupné z <<http://portal.justice.cz/justice2/Soud/soud.aspx?j=17&o=7&k=4990&d=281804>>

zvyšování odborné úrovně soudců a státních zástupců, c) zajišťuje odborné vzdělávání dalších osob a plní další úkoly stanovené zvláštním právním předpisem nebo Ministerstvem spravedlnosti (§ 132 ZSS). Vzdělávání zajišťují lektoři, které ustanovuje a odvolává Rada, a ostatní pedagogičtí zaměstnanci. Lektoři jsou vybíráni z řad soudců, státních zástupců, advokátů, notářů, soudních exekutorů, akademických pracovníků vysokých škol a dalších významných odborníků.

Justiční akademie může provozovat vlastní hospodářskou činnost.

Justiční akademie vzdělává „nabídkovou formou“. Na jeden rok dopředu se zveřejní program vzdělávání a cílové skupiny se dobrovolně (vyjma justičních čekatelů) přihlásí na konkrétní akci prostřednictvím elektronického přihlašovacího systému¹⁹⁵.

12.1.2. Celoživotní vzdělávání soudců

Vzdělávání soudců je rozčleněno do třech tematických skupin, a to civilní soudnictví, trestní soudnictví a správní soudnictví a vždy se jedná o aktuální problematiku. Z oblasti dalšího vzdělávání se jedná o kurzy psychologie výslechu dětí a dospělých, problematiky kriminality mládeže, Pro soudce jsou také určeny kurzy zaměřené na odborné vzdělávání v cizích jazycích.

12.1.3. Studium vyšších soudních úředníků

Donedávna Justiční akademie organizovala studium vyšších soudních úředníků. Podle nové právní úpravy se na vyšší soudní úředníky klade požadavek vysokoškolského vzdělání minimálně v bakalářském studijním programu, přesněji řečeno toto vzdělání nahrazuje studium vyšších soudních úředníků. Justiční akademie přestala toto vzdělání organizovat a místo toho Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci akreditovala bakalářský studijní program s názvem „Vyšší justiční úředník“.¹⁹⁶

12.1.4. Vzdělávání soudního odborného personálu

12.1.4.1. Justiční čekatelé

Justiční čekatelé se v rámci přípravné služby učí osvojovat si pracovní postupy a návyky soudcovské práce. Po odborné stránce jsou vedeni školitelem a než jdou k odborné justiční zkoušce, jsou po každém roce přípravné služby „přezkušování“ Poradním sborem pro výchovu čekatelů při krajském soudu.

Mimo tohoto vzdělávání jsou justiční čekatelé zapojeni do vzdělávacích akcí Justiční akademie. Prvním takovým kurzem, kterým justiční čekatel musí projít, je tzv.

¹⁹⁵ <http://www.asja.cz>

¹⁹⁶ Výuka se však odbývá v reálu Justiční akademie v Kroměříži.

adaptační kurz. Pak následují semináře z oblasti občanského, rodinného, obchodního, pracovního, trestního a správního práva a aplikované psychologie. Ke konci přípravné služby justiční čekatelé absolvují simulované civilní jednání, hlavní líčení a veřejné zasedání a na závěr se podrobí trojdílnému závěrečnému soustředění.

12.1.4.2. Ostatní zaměstnanci soudu

Pro asistenty soudce, vyšší soudní úředníky a soudní tajemníky jsou pořádány kurzy zaměřené na problematiku, kterou se dotyční zabývají. Jde např. o kurzy pro personál zabývající se agendou obchodního rejstříku, rozkazní agendou, agendou výkonu rozhodnutí, soudních úschov nebo mladistvých pachatelů. Další skupina kurzů je zaměřena na aktuální téma. Pro asistenty soudce jsou také pořádány adaptační kurzy.

Z oblasti dalšího vzdělávání se jedná o kurzy výpočetní techniky, ASPI, komunikace s médii pro tiskové mluvčí, základů psychologie, osobnosti v zátěži, etiky v právu, výcviku asertivity a relaxačních technik, výcviku v autoprezentaci a rétorice, krizové komunikace apod. Lze také navštěvovat kurzy zaměřené na odborné vzdělávání v cizích jazycích.

Dále se pořádají kurzy pro ředitele soudní správy, personalisty, dozorčí úřednice, vedoucí kanceláří, informatiky apod.

12.2. Vzdělávání v SRN

Vzdělávání soudů a odborného soudního aparátu probíhá odděleně a nezávisle na sobě. V SRN existuje osm škol (*Fachhochschule*), které se zabývají studiem a vzděláváním vyšších soudních úředníků (*Rechtspfleger*). Jejich vzdělávání je organizováno spolkovými zeměmi a jedna škola je příslušná zpravidla pro více zemí. *Norddeutsche Fachhochschule für Rechtspflege* v Hildesheimu je určena pro země Šlesvicko – Holštýnsko, Dolní Sasko, Hamburg a Brémy, *Fachhochschule für öffentliche Verwaltung und Rechtspflege* v Güstrow pro Meklenbursko – Přední Pomořany, *Fachhochschule für Verwaltung und Rechtspflege* v Berlíně pro Berlín, Braniborsko a Sasko – Anhaltsko, *Studienzentrum der Finanzverwaltung und Justiz* v Rotenburgu nad Fuldou pro Hesensko a Duryňsko, *Fachhochschule für Rechtspflege* v Bad Münstereifelu pro Severní Porýní – Vestfálsko, *Fachhochschule Schwetzingen* ve Schwetzigenu pro Bádensko – Wünnenbersko, Porýní – Falcko a Sársko, *Fachhochschule für öffentliche Verwaltung und Rechtspflege in Bayern* ve Starnbergu pro Bavorsko a konečně *Fachhochschule der sächsischen Verwaltung* v Míšni pro

Sasko.

12.2.1. Fachhochschule Schwetzingen (FHSch)¹⁹⁷

FHSch je interní vysokou odbornou školou spolkové země Bádensko – Wüttenbersko, která je příslušná i pro Porýní – Falcko a Sársko, kde po tříletém studijním cyklu se z absolventů stanou diplomovaní vyšší soudní úředníci. Na této škole může studovat jen ten, kdo byl přijat příslušným služebním úřadem do přípravné služby. Na škole se mohou vzdělávat i hostující posluchači.

FHSch byla otevřena 14. července 1953 jako škola pro vyšší soudní úředníky (*Rechtspflegerschule*). Její studenty dostávali zaopatřování příspěvek ve výši 50,- DM, od roku 1957 ve výši 100 DM. V prvním studijním roce bylo přijato 62 úředníků z Bádenska – Wüttenberska a 60 úředníků z Hesenska. Tehdejší podíl žen činil cca 8 %¹⁹⁸. V roce 1954 bylo studium prodlouženo na 9 měsíců a v roce 1960 na jedenáct. Od roku 1971 je zařazen po přezkoušení dvouapůlměsíční závěreční kurz a o rok později byla zavedena společná písemná zkouška. V roce 1977 bylo studium reformováno. Pořádaly se dva studijní běhy (11 a 7 měsíců), mezi něž bylo vloženo 16měsíční odborně praktické vzdělání u svých domovských soudů. S rokem 1979 je spojeno převedení Školy pro vyšší soudní úředníky (*Rechtspflegerschule*) na FHSch podle zákona o vysokých odborných školách a zároveň byla zavedena jednotná závěrečná zkouška pro všechny studenty. Od 1. září 1994 je studium zreformováno po vzoru studia na vysoké škole. Na škole vyučují 16 kmenových vyučujících a 17 pověřených učitelů (externistů).

Studium, při kterém je propojena teorie s praxí¹⁹⁹, trvá 3 roky, které jsou rozděleny na 21měsíční odborné studium ve FHSch a 15měsíční studijní praxi u nejrůznějších justičních orgánů a úřadů. Při přijetí uchazeče do přípravné služby, je student zároveň povolán do služebního poměru na odvolání (*Beamtenverhältnis auf Widerruf*)²⁰⁰ a používá titul vyššího soudního úředníka – čekatele (*Rechtspflegeranwärter*). Studium je ukončeno zkouškou vyššího soudního úředníka a absolventům se uděluje vysokoškolský akademický titul „diplomovaný vyšší soudní úředník“ [„*Diplom Rechtspfleger (FH)*“]. Platové zařazení čekatelů se řídí ustanovením BBesG a měsíční plat činí cca 870 €

¹⁹⁷ <http://www.fh-schwetzingen.de>

¹⁹⁸ Dnes více jak 50 %.

¹⁹⁹ A opravdu tomu tak je, nejde pouze o floskuli.

²⁰⁰ Obdoba institutu soudce na čas.

brutto, ze kterého jsou sráženy pouze zákonně daně.

První úsek odborného studia trvá 12 měsíců, tedy od září do července prvního studijního roku včetně srpna jako měsíce dovolené, a zahrnuje 1.000 vyučovacích hodin á 45 minut. V tomto dílu studia jsou studentům předávány základní právní znalosti na přednáškách, seminářích a v rámci praktických úkolů, projektů a exkurzí. Druhý úsek odborného studia trvá 9 měsíců, a to od října do června třetího studijního roku a obsahuje 776 vyučovacích hodin á 45 minut. V tomto dílu studia jsou prohlubovány teoretické znalosti, který je doplněn zpracováváním získaných praktických zkušeností a v rámci jednoho zvoleného semináře musí student vypracovat písemnou práci. Přednášky obecně se konají ve skupinách o 20 – 25 studentech a seminární skupiny jsou 10 až 15členné. Docházka je všeobecně povinná vyjma volitelných předmětů.

Účelem studijní praxe je aplikaci nabytých znalostí v praxi. První praxe se odehrává na okresním soudu (v Bádensku – Wüttenbersku i u notáře nebo katastrálního úřadu) a trvá od srpna prvního studijního roku do září třetího studijního roku, tedy po prvním úseku odborného studia. Druhá praxe probíhá u státního zastupitelství v červenci a srpnu třetího studijního roku.

Po složení závěrečných zkoušek jsou čekatelé povoláni na místo soudního inspektora, pokud je volné, ve služebním poměru na zkoušku. Po uplynutí zkušební doby je soudní inspektor zařazen do platové třídy A 9 a po dovršení 27. roku života jej lze ustanovit do služebního poměru na doživotí. V kariérním žebříčku lze dosáhnout pozice soudního inspektora v platové třídě A 10, vyššího soudního úředníka (*Justizamtmann*) v platové třídě A 11, soudního rady (*Justizamtsrat*) v platové třídě A 12 a vrchního soudního rady (*Justizoberamtsrat*) v platové třídě A 13. Zvláště schopní úředníci mají dobré vyhlídky na zařazení do vyšší služby. Ještě je možné doplnit si vzdělání v oblasti trestního práva formou dalšího studia a stát se úředním zástupcem (*Amtsanwalt*), který je oprávněn vystupovat jako zástupce obžaloby státního zastupitelství u okresního soudu. Úřední zástupce může dosáhnout povýšení na vrchního úředního zástupce (*Oberamtsanwalt*).

13. Odpovědnost soudce

Soudce je ze své funkce odpovědný ve třech rovinách. Zaprvé podléhá disciplinární pravomoci kárného soudu, který zjišťuje odpovědnost soudce za porušení svých povinností při výkonu soudcovské funkce. Zadruhé soudce může být speciálním subjektem trestného činu a zařetí mezi soudcem a státem může vzniknout regresní vztah v rámci odpovědnosti státu za škodu při výkonu veřejné moci.

13.1. Právní úprava v ČR

13.1.1. Kárná odpovědnost

ZSS definuje dva druhy kárného provinění, za které jsou soudci odpovědni. Kárné provinění soudce a kárné provinění soudního funkcionáře. Podle § 87 odst. 1 „*kárným proviněním soudce je zaviněné porušení povinností soudce, jakož i zaviněné chování nebo jednání, jímž soudce narušuje důstojnost soudcovské funkce nebo ohrožuje důvěru v nezávislé, nestranné, odborné a spravedlivé rozhodování soudů*“. Kárným proviněním soudního funkcionáře – předsedy soudu, místopředsedy soudu, předsedy kolegia Nejvyššího nebo Nejvyššího správního soudu je zaviněné porušení povinností spojených s výkonem jejich funkce.

Za kárné provinění soudce lze uložit tato kárná opatření: a) důtka, b) snížení platu až o 30 % nejdéle na 1 rok a při opětovném kárném provinění spáchaném před zahlazením předchozího kárného opatření až na 2 roky, c) odvolání z funkce předsedy senátu, d) odvolání z funkce soudce. Za kárné provinění soudního funkcionáře lze uložit tato kárná opatření: a) důtku, b) odnětí zvýšení platového koeficientu za výkon funkce soudního funkcionáře nejdéle na 1 rok a při opětovném kárném provinění spáchaném před zahlazením předchozího kárného opatření až na 2 roky, c) snížení platu až o 30 % nejdéle na 1 rok a při opětovném kárném provinění spáchaném před zahlazením předchozího kárného opatření až na 2 roky d) odvolání z funkce soudního funkcionáře. Zákon dovoluje upuštění od uložení kárného opatření, když projednání kárného provinění splnilo svůj účel. Při souběhu kárných opatření se ukládá kárné opatření podle zásady absorpční (§ 88 odst. 4). Drobné nedostatky v práci nebo poklesky v chování může orgán státní správy soudů, který je zároveň kárným žalobcem, může vyřešit výtkou, pokud je tato dostačující.

Kárná odpovědnost zaniká uplynutím 3 let od spáchání kárného provinění, pokud nebyl podán návrh na zahájení kárného řízení.

13.1.1.1. Kárné řízení

Procesním předpisem upravujícím kárné řízení je KárZ. Podle tohoto zákona se posuzuje kárná odpovědnost soudců a soudních funkcionářů, také státních zástupců a nově i soudních exekutorů a způsobilost soudce, resp. státního zástupce k výkonu své funkce.

Kárným soudem je Nejvyšší správní soud, u kterého jsou ustaveny tři kárné senáty (dva pro soudce a soudní exekutory a jeden pro státní zástupce). Kárný senát pro řízení ve věcech soudců (dále jen „kárný senát“) se skládá z předsedy senátu, jeho zástupce, soudce a třech přísedících. Předsedou senátu je soudce Nejvyššího správního soudu, jeho zástupcem je soudce Nejvyššího soudu. Naopak tomu je, pokud je kárně obviněným soudce rozhodující ve věcech správního soudnictví. Dalším členem – soudcem je soudce vrchního, krajského nebo okresního soudu. Mezi přísedícími musí být jeden státní zástupce, jeden advokát a jedna osoba vykonávající jiné právnické povolání.

Předseda Nejvyššího správního soudu vede seznam soudců Nejvyššího správního soudu, seznam soudců Nejvyššího soudu, seznam soudců vrchních krajských a okresních soudů a seznam přísedících. Soudce navrhuje předseda toho kterého soudu po projednání se soudcovskou radou toho kterého soudu. Předsedové Nejvyššího a Nejvyššího správního soudu navrhují tolik členů, kolik je senátů. Předseda vrchního soudu navrhuje 5 soudců, předseda krajského soudu 3 soudce a předseda okresního soudu navrhuje soudce jednoho. Státní zástupce navrhuje nejvyšší státní zástupce, advokáty zapsané v České advokátní komoře její předseda a děkani právnických fakult navrhují přísedící z řad jiných právnických profesí tak, že každý navrhovatel předloží desetičlenný seznam.

Soudcem kárného senátu může být soudce, který vykonává soudcovskou funkci alespoň 3 roky a je bezúhonný, trestně i kárně. Soudcem kárného senátu se nemůže stát předseda nebo místopředseda soudu. Přísedícím kárného senátu, pokud se nejedná o státního zástupce, může být český státní občan, který a) dosáhl věku nejméně 30 let, b) má způsobilost k právním úkonům, c) má ukončené vysokoškolské vzdělání v magisterském programu v oblasti práva, d) je kárně a trestně bezúhonný, e) má zkušenosti a morální vlastnosti dávající záruku, že bude svou funkci řádně zastávat, f) splňuje předpoklady stanovené lustračním zákonem. Přísedící kárného senátu skládá

tento slib do rukou předsedy Nejvyššího správního soudu: „Slibuji na svou čest a svědomí, že se budu řídit právním řádem České republiky, že jej budu vykládat podle svého nejlepšího vědomí a svědomí a že v souladu s ním budu rozhodovat nezávisle, nestranně a spravedlivě.“ Odmítnutí složení slibu nebo jeho složení s výhradou má za následek, že se na přisedícího hledí jako by nebyl vylosován. Přisedící má nárok na odměnu ve výši jedné jednadvacetiny platu soudce Nejvyššího správního soudu za jeden den jednání. Má též nárok na náhradu účelně vynaložených hotových výdajů souvisejících s výkonem své funkce.

Funkce soudce a přisedícího kárného senátu a jejich náhradníků zaniká: a) uplynutím funkčního období senátu, do kterého byl určen, b) přestane-li disponovat způsobilostí ke jmenování členem (náhradníkem) kárného senátu, c) brání-li mu zdravotní stav nebo jiné důvody vykonávat svou funkci po dobu delší jednoho roku, d) uplynutím kalendářního měsíce po měsíci, v němž bylo doručeno předsedovi kárného soudu oznámení o rezignaci, e) jestliže je soudce přeložen k výkonu funkce k jinému soudu. Zánik funkce soudce kárného senátu nepůsobí zánik funkce soudce. Na návrh předsedy kárného senátu odvolá předseda Nejvyššího správního soudu přisedícího, který závažným způsobem porušil své povinnosti.

Obsazení kárného senátu a jejich náhradníky určí losem předseda Nejvyššího správního soudu. Funkční období kárného senátu je pětileté. Jestliže kárný senát provedl úkony v kárném řízení zahájeném před uplynutím svého funkčního období, toto řízení dokončí. Kárný senát rozhoduje většinou hlasů všech svých členů. V případě rovnosti hlasů při rozhodování o vině kárně obviněného, senát vydá zprošťující rozhodnutí.

Kárné řízení se zahajuje na návrh. Kárným žalobcem může být: a) prezident republiky proti kterémukoliv soudci a kterémukoliv předsedovi nebo místopředsedovi jakéhokoliv soudu, vyjma soudů okresních, b) ministr spravedlnosti proti kterémukoliv soudci, předsedovi nebo místopředsedovi soudu a kterémukoliv předsedovi kolegia, c) předseda Nejvyššího soudu proti kterémukoliv soudci a předsedovi kolegia tohoto soudu a dále proti soudci obecného soudu nižšího stupně, d) předseda Nejvyššího správního soudu proti kterémukoliv soudci a předsedovi kolegia tohoto soudu a soudci správního soudu nižšího stupně, proti předsedovi krajského soudu a místopředsedovi krajského soudu pro správní úsek, e) předseda vrchního soudu proti kterémukoliv soudci příslušného vrchního soudu a dále proti soudci soudu nižšího stupně, f) předseda krajského soudu

proti kterémukoliv soudci příslušného krajského soudu a proti soudci okresního soudu, g) předseda okresního soudu proti soudci příslušného okresního soudu a proti soudci jiného okresního soudu, h) Veřejný ochránce práv proti kterémukoliv předsedovi nebo místopředsedovi soudu, i) předseda soudu proti místopředsedovi tohoto soudu a předsedovi nebo místopředsedovi soudu nižšího stupně ve svém obvodu.

Návrh na zahájení kárného řízení musí být podán v subjektivní lhůtě 6 měsíců a v objektivní lhůtě 3 let. Účastníky kárného řízení jsou kárný žalobce (navrhovatel) a kárně obviněný. Ústní jednání je veřejné a odvolání proti rozhodnutí v kárném řízení není přípustné. Kárně obviněný může podat návrh na obnovu řízení proti rozhodnutí uznávající jeho vinu. Kárné odsouzení se zahradí po uplynutí 5 let od právní moci rozhodnutí ukládající kárné opatření. Pokud nebylo v této době ještě vykonáno, zahlazení nastane dnem vykonání kárného opatření.

Na kárné řízení se subsidiárně použije ustanovení trestního řádu.

13.1.2. Trestní a přestupková odpovědnost

Protože podle § 127 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku má soudce status úřední osoby, je způsobilý spáchat trestný čin zneužití pravomoci úřední osoby (§ 329), maření úkolu úřední osoby z nedbalosti (§ 330), přijetí úplatku (§ 331). V souvislosti s úplatkářstvím je teoreticky možné spáchání trestného činu podplácení (§ 332) nebo nepřímého úplatkářství (§ 333) soudcem. Spáchání trestného činu soudcem může mít vliv na jeho funkci (viz kap. 8.1.7.). Pro činy spáchané při výkonu soudcovské funkce nebo v souvislosti s ní lze soudce trestně stíhat nebo jej vzít do vazby pouze se souhlasem prezidenta republiky.

Soudy a soudci jsou také trestním právem chráněni. Jde o trestné činy násilí proti orgánu veřejné moci (§ 323), vyhrožování s cílem působit na orgán veřejné moci (§ 324), násilí proti úřední osobě (§ 325), vyhrožování s cílem působit na úřední osobu (§ 326), zasahování do nezávislosti soudu (§ 335) a pohrdání soudem (§ 336).

Podle § 9a zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů mohly být přestupky soudců projednávány na jejich žádost nikoliv v přestupkovém řízení, nýbrž v řízení kárném. Toto ustanovení bylo zrušeno zákonem č. 314/2008 Sb.

13.1.3. Odpovědnost za škodu

Stát odpovídá za škodu, kterou způsobily státní orgány, tedy i soudy, v občanském, trestním nebo správním soudním řízení, resp. nesprávným úředním postupem. Soudní

moc vykonávají soudy, které jsou obsazeny soudci.

Podle § 17 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným postupem, ve znění pozdějších předpisů *„nahradil-li stát škodu, ke které došlo při činnosti státního orgánu nebo poskytl-li ze stejného důvodu zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu, může požadovat regresní úhradu od těch, kteří se podíleli na vydání nezákonného rozhodnutí nebo na nesprávném úředním postupu, pokud byli k vydání rozhodnutí nebo k úřednímu postupu oprávněni.“*. Stát může na soudci požadovat regresní úhradu, pouze pokud byla vina soudce zjištěna v kárném nebo trestním řízení.

Je-li uplatněn nárok na regresní úhradu vůči soudci, uplatní se ohledně rozsahu náhrady škody ust. § 257 odst. 2 a 3 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů. Nárok na regresní úhradu vylučuje nárok na náhradu škody podle obecných předpisů a promlčí se uplynutím jednoho roku ode dne, kdy byla zaplacena náhrada škody. Vztah z odpovědnosti soudce za škodu se řídí občanským zákoníkem subsidiárně.

13.2. Právní úprava v SRN

13.2.1. Disciplinární odpovědnost

Disciplinární odpovědnost je formulována obecně tak, že soudci jsou odpovědni za své jednání. *„Stížnost na chování soudce se podává jeho služebně nadřízenému soudci, který stížnost prošetří a může stížnost odmítnout, vyřídit varováním, výtkou nebo předat k projednávání kárnému senátu.“*²⁰¹ Je nutné rozlišovat disciplinární odpovědnost soudců ve službě Spolku a ve službě zemí.

Je zřízen Spolkový služební soud jako zvláštní senát Spolkového soudního dvora, který je obsazen předsedou senátu a dvěma stálými přísedícími, jež jsou členi Spolkového soudního dvora, a dvěma nestálými přísedícími, kteří jsou soudci na čas toho soudního odvětví, v němž je činný disciplinárně stíhaný soudce. Členem takového senátu nemůže být prezident soudu, resp. jeho stálý zástupce. Funkční období členů Služebního soudu je pět správních let. Spolkový služební soud rozhoduje mimo disciplinárních věcí soudců ve službě Spolku také o odvolání proti rozsudkům služebních soudů zemí a dále ve věcech přeložení v zájmu výkonu soudnictví (§ 31 DRiG), neplatnosti a zrušení jmenování soudcem na doživotí nebo na čas (§ 18 a 19 DRiG), propuštění nebo

²⁰¹ Kavěna, M., Vyklický, R. Úprava kárného řízení soudců v některých zemích Evropské unie, Spojených států a v Kanadě. *Soudce*, 2005, č. 1, s. 32

přeložení do výslužby kvůli služební nezpůsobilosti soudce na doživotí nebo na čas (§ 21 odst. 2 bod 5. DRiG), napadení opatření z důvodu změny v soudní organizaci (§ 32 DRiG), napadení delegace soudce (§ 37 odst. 3 DRiG), napadení povolání k vedlejší činnosti (§ 42 DRiG) a dalších.

Disciplinárním opatření může být pouze důtka. Soudci některého z nejvyšších soudních dvorů Spolku lze uložit důtku, peněžní pokutu nebo jej propustit ze služby.

Služební soudy se zřizují také ve spolkových zemích. Služební soudy jsou obsazeny jedním předsedajícím a vždy polovinou stálých a nestálých přísedících. Nestálými přísedícími jsou soudci toho soudního odvětví, v němž je činný disciplinárně stíhaný soudce. Členové služebních soudů jsou určováni prezidiem soudu, u kterého se služební soud zřizuje. Členem nesmí být prezident soudu, resp. jeho stálý zástupce. Zemské právo může stanovit, že čestní soudci z řad advokátů působí jako stálí přísedící.

Pravomoc zemských služebních soudů je obdobná jako Spolkového služebního soudu (§ 78 a 62 DRiG). Zákon požaduje, aby řízení před Služebním soudem bylo nejméně dvouinstanční. Zemské právo může stanovit, že v disciplinárních věcech se lze odvolat ke Spolkovému služebnímu soudu. Takové odvolání je pak přípustné pouze tehdy, když právní spor má zásadní význam nebo rozsudek se odchyluje od judikatury Spolkového služebního soudu a spočívá na tomto odlišení.

Disciplinárními opatřeními podle § 48 zemského zákona o soudcích Severního Porýní – Westfálska jsou varování, výtka, peněžní trest, přeřazení do nižší platové skupiny, propuštění, zkrácení důchodu a odebrání důchodu.²⁰²

Pro disciplinární řízení se užije přiměřeně spolkového disciplinárního zákona a je vždy neveřejné.

Základní zákon ještě stanoví v čl. 98 odst. 2 tzv. kvalifikovanou odpovědnost soudců Spolku. Pokud se spolkový soudce při výkonu svého úřadu proviní anebo mimo něj proti zásadám Základního zákona nebo proti ústavnímu zřízení země, může Spolkový ústavní soud na návrh Spolkového sněmu dvoutřetinovou většinou rozhodnout o přeložení soudce do jiného úřadu nebo na odpočinek. Při úmyslném provinění lze soudce propustit ze soudcovského poměru.

13.2.2. Trestní a přestupková odpovědnost

²⁰² Pokud se disciplinárně proviní soudce na zkoušku a pokud je to provinění takového rázu, že by u soudce na doživotí následovalo uložení disciplinární opatření, lze soudce na zkoušku propustit ze soudcovského poměru (§ 22 odst. 3. DRiG).

Soudci jsou veřejnými činiteli podle § 11 odst. 1 bodu 2. písm. a) StGB. Soudcem se rozumí ten, kdo je soudcem z povolání nebo čestným soudcem podle německého práva (§ 11 odst. 1 bodu 3.). Soudci mohou být speciálním subjektem těchto trestných činů: sexuální zneužívání při zneužití úředního postavení (§ 174b odst. 1), přijímání výhod (§ 331) (*Vorteilsannahme*), přijímání úplatků (§ 332) (*Bestechlichkeit*), zvláště těžké případy přijímání úplatků a podplácení (§ 335), opomenutí služebního úkonu (§ 336), odměnění rozhodce (§ 337) (*Schiedsrichtervergütung*), překrucování práva (§ 339), donucování k výpovědi (§ 343), pronásledování (perzekuce) nevinného (§ 344), výkon rozhodnutí proti nevinnému (§ 345), falešné osvědčení v úřadě (§ 348) (*Falschbeurkundung im Amt*), vymáhání poplatků (§ 352) (*Gebührenüberhebung*), vymáhání dávek, krácení výkonů (§ 353) (*Abgabenüberhebung, Leistungskürzung*), porušení služebního tajemství a zvláštní povinnosti mlčenlivosti (§353b), porušení daňového tajemství (§ 355 odst. 1), svedení podřízeného k trestnému činu (§ 357).

Dále existují trestné činy, jejichž skutková podstata je kvalifikována s ohledem na to, že pachatelem je soudce jakožto veřejný činitel. Jde o trestný čin porušení slovního tajemství (§ 201 odst. 3), porušení soukromého tajemství (§ 203 odst. 2), útisku (§ 240 odst. 4), maření trestu v úřadě (§ 258a odst. 1)²⁰³, podvodu (§ 263 odst. 3), dotačního podvodu (§ 264 odst. 2), padělání listin (§ 267 odst. 3 a 4), ublížení na zdraví v úřadě (§ 340). Spáchání trestného činu soudcem má vliv na jeho úřad (viz kap. 8.2.5.).

Německé soudy a jejich soudci jsou také chráněni trestním právem. § 333 StGB upravuje trestný čin poskytování výhod a § 334 trestný čin podplácení. § 90a odst. 3 trestný čin hanobení státu a jeho symbolů ve spojení s § 92 odst. 2 bodem 5. StGB.

Přestupky soudců se projednávají standardně podle zákona o přestupcích ve znění vyhlášení z 19. února 1987 (SSbZ. I str. 602) naposledy změněného čl. 2 zákona z 29. července 2009 (SSbZ. I str. 2353).

²⁰³ Zvláštní skutková podstata k trestnému činu maření trestu podle § 258.

14. Další práva, povinnosti a omezení

14.1. Česká právní úprava

14.1.1. Inkompatibilita funkcí

Ústava stanoví, že s funkcí soudce není slučitelná funkce poslance, senátora, prezidenta republika a jakákoliv funkce ve veřejné správě, tj. předseda vlády, ministr, člen zastupitelstva obce nebo kraje a další. ZSS stanoví výjimku pro funkci předsedy, resp. místopředsedy soudu. Za současného stavu jde o funkci ve veřejné správě, jde o orgány státní správy soudů a povaha této funkce je dosud sporná. Další zákony stanoví, že s funkcí soudce je neslučitelná funkce prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu, Veřejného ochránce práv, člena Rady pro rozhlasové a televizní vysílání a člena Rady Ústavu pro studium totalitní režimů. Soudce nesmí působit jako rozhodce nebo mediátor právního sporu, zástupce účastníka soudního řízení, zmocněnec poškozeného nebo zúčastněné osoby v soudním nebo jiném řízení, vyjma případu zákonného zastoupení a zastupování účastníka řízení, v němž je účastníkem i on sám.

14.1.2. Práva, povinnosti, omezení

Soudci mají právo na zajištění své nezávislosti a nikdo nesmí narušovat nebo ohrožovat tuto nezávislost a nestrannost. Soudce je při rozhodování vázán pouze zákonem a je povinen jej vykládat podle svého nejlepšího vědomí a svědomí, tak jak slíbil.

Listina dává zákonodárci možnost omezit soudcům právo na podnikání a jinou hospodářskou činnost. Soudce nesmí v období ode dne nástupu do své funkce a jejího zániku, vyjma výkonu funkce soudce a soudního funkcionáře a činností vyplývajících z jeho dočasného přidělení k Ministerstvu spravedlnosti nebo Justiční akademii, zastávat jinou placenou funkci a vykonávat jinou placenou činnost s výjimkou správy vlastního majetku a činnosti vědecké, pedagogické, literární, publicistické a umělecké a činnosti v poradních orgánech Ministerstva spravedlnosti, vlády a v orgánech komor Parlamentu, a to za podmínky, že taková činnost nenarušuje důstojnost soudcovské funkce nebo neohrožuje důvěru v nezávislost a nestrannost soudnictví.

Listina dále umožňuje omezit soudcům právo na zakládání politických stran a hnutí a sdružování se v nich. Zákonodárce této možnosti nevyužil, pouze stanovil, že soudce je povinen při výkonu svých politických práv a i mimo výkon své funkce se chovat tak, aby neohrozil a nenarušil důvěru v nezávislé, nestranné a spravedlivé rozhodování soudu a důstojnost své funkce.

Soudce k zajištění nezávislosti a nestrannosti výkonu své funkce přispívá dodržováním povinnosti prosazovat a obhajovat nezávislost soudnictví a jeho dobrou pověst, chovat se tak, aby nezavdal příčinu ke snížení důvěry v soudnictví, důstojnosti soudcovské funkce a k důvodným pochybnostem o své nestrannosti; odmítnout zásah, nátlak, vliv, přání nebo žádost, jež by mohly ohrozit nezávislost soudnictví; nenechat se ovlivnit zájmy politických stran, veřejným míněním a sdělovacími prostředky a vystupovat nezaujatě a nediskriminačně ke stranám nebo účastníkům řízení. Soudce je povinen se k ostatním chovat uctivě a vyvarovat se jakýchkoliv sympatií, náklonnosti nebo negativních postojů.

Soudce při rozhodovací činnosti musí všem dát prostor k uplatnění jejich práv a dbát o srozumitelnost svých rozhodnutí a jejich pečlivé odůvodnění. Soudce je vázán povinností mlčenlivosti o všem, co se v souvislosti s výkonem své funkce dozvěděl, ledaže by byl této povinnosti zproštěn oprávněnou osobou.

Soudce napomáhá svými znalostmi a zkušenostmi odborné přípravě a vzdělávání ostatních právnických profesí, pokud s tím souhlasí.

14.2. Německá právní úprava

Soudce nesmí být členem Spolkového sněmu, spolkovým prezidentem, spolkovým kancléřem, spolkovým ministrem, vojákem z povolání nebo na čas a nesmí zastávat jiný (veřejný) služební úřad. Soudce je podroben služebnímu dozoru, který nesmí narušovat jeho nezávislost. Součástí služebního dozoru jsou též oprávnění, kterými lze vytknout výkon úředních záležitostí způsobem, jež odporuje právním předpisům, a kterými je třeba soudce vést k řádnému, svědomitému a neodkladnému vyřizování úředních záležitostí. Soudce se může bránit opatřením služebního dozoru u Služebního soudu, pokud má za to, že je tak zasahováno do jeho nezávislosti.

Soudce si musí ve svém úřadu i mimo něj a také při uplatňování politických práv počínat tak, aby neohrozil důvěru ve svou nezávislost. Soudce nesmí podávat ani mimoslužební právní posudky ani udělovat právní rady za úplatu. Výjimka za splnění stanovených podmínek platí pro univerzitní profesory práva nebo politických věd. Soudce má povinnost vedlejší činnosti (úřadu) pouze v rámci soudnictví a ve správě soudu, nikde jinde. Vedlejší činnost jako smírčí soudce nebo rozhodce smí být soudci povolena jen, když se na něj strany rozhodčí smlouvy společně obrátí nebo je jmenován nezúčastněným úřadem. Povolení je třeba odeprít, když se soudce v době rozhodování

o udělení souhlasu věcí zabýval. Konečně je soudce vázán poradním tajemstvím tzn., že musí mlčet o průběhu porady a hlasování soudu i po skončení svého služebního poměru.

Závěr

Cílem této diplomové práce je provést analýzu právního postavení soudce ve dvou středoevropských zemích – České republice a Spolkové republice Německo a posoudit, které instituty německého práva by bylo vhodné a možné přejmout do našeho právního řádu v rámci nezbytné reformy českého soudnictví.

Oba právní řády náleží ke kontinentální právní kultuře a oba státy jsou spjaty dlouhou společnou historií. V obou státech je moc soudní jednou ze tří složek státní moci. Zatímco u nás ji vykonávají soudy, v SRN je soudní moc svěřena soudcům, kterými jsou obsazeny soudy. Bylo by dobré naši soudní moc takto personifikovat, ba dokonce z ní udělat moc soudcovskou, tak jako tomu bylo za první republiky podle Ústavní listiny z roku 1920, a soudci by mohli svůj úřad vykonávat jako státní službu. V SRN upravuje postavení (spolkových) soudců DRiG, na soudce v zemské službě se vztahuje právní úprava té které země. Spolkový zákon o soudním zřízení (GVG) má sílu ústavního zákona. Náš ZSS je běžným zákonem, *de constitutione ferenda* by mohl ZSS být alespoň tzv. „čtyřicítkovým“ zákonem, protože jde o základní zákon pro samostatnou složku státní moci. Co se týče nezávislosti soudců, v obou zemích je chápána rozdílně – posuzováno podle toho, co je vnímáno soudci jako atak na jejich nezávislost (v Německu např. rozvržení pracovní doby, u nás hmotné zabezpečení).

Soustava soudů obou zemí je odlišná. Tato diference je podmíněna státní formou SRN – rozdělení soudů na spolkové a zemské, a tradicí, kdy v SRN je vytvořeno pět základních soudních odvětví zabývajících se určitým oborem práva. Z toho též pramení diference mezi německými soudcovskými funkcemi, ať už jde o profesionální soudce či laiky.

U nás je v současné době příprava na povolání soudce velice nekoncepční. Noví justiční čekatelé se již nepřijímají a institut asistenta soudce nebyl v praxi zcela realizován. Zřízení funkce asistenta soudce samo o sobě není špatné, ale je třeba tuto oblast lépe propracovat, dosáhnout stavu, že každý český soudce má svého asistenta a vyřešit i finanční zajištění této věci. Institut asistenta soudce by mohl být zachován i v případě převzetí německé právní úpravy přípravné služby justičních čekatelů. Na povolání soudce by se totiž uchazeči připravovali už od studií na fakultě. A sice první státní zkouška by byla skládána na fakultě, byla by zaměřena univerzálně a druhá státní zkouška orientovaná na soudnictví, resp. výkon funkce soudce by se konala během nebo na závěr přípravné služby a participovala by na ní Nejvyšší rada soudnictví. Přípravná

služba by byla delší a pestřejší tzn., bylo by možné praktikovat i u jiných právnických profesí a po delší dobu. Sama náročnost této přípravné služby (státní zkoušky) by eliminovala nevhodné kandidáty, tudíž by nemusel být stanoven věkový cenzus, jelikož příprava na funkci soudce by byla mnohaletá záležitost a zvládnutí přípravné služby by zaručovalo kvality budoucího soudce bez ohledu na jeho věk.

Vhodné by bylo recipovat ze SRN soudcovskou službu jako službu státu. Tam je soudcovský úřad takto koncipován a od toho se odvíjí další věci. Němečtí soudci jsou ve službě Spolku či země, subsidiárně se na ně vztahuje zákon o spolkových úřednících a funkce soudce je vykonávána jako státní (veřejná) služba. U nás je toto zcela nemožné, když není stále účinný služební zákon z mnoha důvodů, ryze politických. Proto si nelze dost dobře představit soudce jako nositele úřadu státní služby.

V oblasti výběru a jmenování soudců (spolu)působí německá soudní moc zcela samostatně, protože jmenovací akt ze strany moci výkonné má ceremoniální význam. To u nás za současného obsazení funkce prezidenta republiky je nemyslitelné, jak se všichni mohli přesvědčit v kauze nejmenovaných justičních čekatelů.

O čem je ale třeba vážně uvažovat je institut soudce na zkoušku. Soudci na zkoušku by u nás mohli působit místo přísedících, když význam této funkce u nás v dnešní době je zcela nepatrný, stejně jako zájem o výkon této funkce. V senátě vedeným soudcem z povolání by byl právník, který věci rozumí, ale zároveň laický prvek, protože by se nejednalo o soudce v pravém slova smyslu. Při takovém obsazení senátů by bylo senátní rozhodování opravdu kvalitnější a fundovanější (dnes se to jen říká). Zavedení takovýchto senátů by mohlo jít ruku v ruce s reorganizací soudní soustavy (zrušení vrchních soudů). Soudci na zkoušku by se tak dále připravovali na výkon funkce soudce a nastavení systému by mělo být takové, aby nevhodné kandidáty vyloučil. Dokonce by nebylo nutné k zavedení této funkce měnit Ústavu (viz čl. 94 odst. 2).

Lepší zabezpečení německých soudců vyplývá z ekonomické úrovně SRN, jinak způsob odměňování je podobný jako u nás, jen výše platu je fixní, v tomto případě je naše úprava lepší – flexibilnější. Výhodou Němců je však skutečnost, že SRN je sociálním státem *expressis verbis*, proto soudci s dětmi mají vyšší plat než soudci bezdětní. Další výhodou je, že soudcovské platy nejsou spjaty s platy ostatních představitelů státní moci. Kdyby tomu bylo tak u nás, nedocházelo by ke sporům o ohrožování soudcovské nezávislosti zmrazením platů ústavních činitelů.

Vzdělávání německých zaměstnanců justice je organizováno státem. Tento systém by mohl být přejat do českého právního řádu. Z Justiční akademie by se stala státní vysoká škola, zařízená a vybavená po německém vzoru a mohli by se zde vzdělávat i soudci, protože ve světě je běžné, že se soudce dostane např. vždy jednou za 7 let volno, aby se mohl věnovat sám sobě, vzdělávat se a předešel tím tak také syndromu vyhoření. Takto transformovaná Justiční akademie by velice úzce spolupracovala s právníckými fakultami jakou elementy veřejného vysokého školství.

Pokud jde o oblast správy soudnictví, v německém právním řádu se moc inspirovat nemůžeme, pokud u nás chceme vytvořit Nejvyšší radu soudnictví. Naopak v SRN dobře fungují prezidentské a soudcovské rady se skutečnými pravomocemi (např. tvorba rozvrhu práce), které jsou reprezentací soudcovského stavu toho kterého soudu a jsou partnery prezidenta soudu. Tyto soudcovské orgány by vhodně doplňovaly Nejvyšší radu soudnictví, která by musela být zřízena jako ústavní orgán. Bylo by přínosem, kdyby Nejvyšší rada soudnictví mohla vydávat právní předpisy, např. soudy by se nemusely řídit zkonstatěným vnitřním a kancelářským řádem z pera úředníků Ministerstva spravedlnosti.

Lze uzavřít, že některé instituty německého soudního práva by mohly být uvedeny v život i u nás bez problémů, např. institut soudce na zkoušku, vzdělávání justičních pracovníků, přípravná služba justičních čekatelů a další. U platů soudců lze uvažovat o oproštění od výpočtu výše platů stejným způsobem jako u ostatních ústavních činitelů. Opatrnější je třeba být u platového zvýhodnění sociálních situace, protože to bude mít negativní dopad na státní rozpočet. Naopak fixní stanovení platů německých soudců se nejvíce jeví jako vhodné. V čisté podobě nelze přejmout ani systém německých státních (justičních) zkoušek, ale schůdná se jeví shora naznačená modifikace. V oblasti správy soudnictví se můžeme inspirovat u soudcovských orgánů – prezidentské a soudcovské rady. Kde to naopak nelze, je uspořádání soudní soustavy, protože náš stát je jinak strukturován.

Použitá literatura

Monografie, sborníky

Badura, P., *Staatsrecht: systematische Erläuterung des Grundgesetzes für die Bundesrepublik Deutschland*. 3. Aufl. München Beck, 2003

Jirásková, V. (ed.) *Interpretace Ústavy České republiky a Ústavy Slovenské republiky; Evropeizace ústavních systémů*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, Ediční středisko, 2007

Jirásková, V., Suchánek R. (eds.) *Ústava České republiky v praxi: 15 let platnosti základního zákona*. Praha: Leges, 2009

Jirásková, V., Suchánek R. (eds.) *Ústavní právo v judikatuře Ústavního soudu: výběr z nálezů a usnesení*. Praha: Linde, 2007

Jirsa, J. a kol. *Klíč k soudní síni – příručka pro začínající soudce a advokáty*. Praha: LexisNexis, 2006

Klokočka, V., Wagnerová, E. *Ústavy států Evropské unie. 1. díl*. Praha: Linde, 2004

Loužek, M. *Soudcokracie v ČR: fikce, nebo realita? : sborník textů*. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2006

Macková, A. *Nezávislost soudců. Doktorské disertace*, Praha: Ediční středisko Právnické fakulty UK Praha, 1998, č. 2

Maurer, H. *Staatsrecht I, Grundlagen. Verfassungsorgane. Staatsfunktionen*. 4. Aufl. München: C. H. Beck, 2005

Mikule, V., Sládeček, V. *Zákon o Ústavním soudu: komentář a judikatura k Ústavě ČR a Listině základních práv a svobod*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001

Pavlíček, V., Hřebejk, J. *Ústava a ústavní řád České republiky: komentář. 1. díl, Ústavní systém.* 2. vyd. Praha: Linde, 1998

Pavlíček, V. a kol. *Ústava a ústavní řád České republiky: komentář. 2. díl, Práva a svobody.* 2. vyd. Praha: Linde, 2002

Pavlíček, V. a kol. *Ústavní právo a státověda. I. díl. Obecná státověda.* Praha: Linde, 1998

Pospíšil, B., Vrcha, P. *Judikatura Ústavního soudu České republiky týkající se Ústavy ČR a Listiny základních práv a svobod.* Praha: Linde, 1998

Robbers, G. *Einführung in das deutsche Recht.* 2. Aufl. Baden – Baden: Nomos, 1998

Schelleová, I., Schelle, K. a kol. *Soudnictví (historie, současnost, perspektivy).* Praha: Eurolex Bohemia, 2004

Sládeček, V., Mikule, V., Syllová, J. *Ústava České republiky. Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007

Zoulík, F. *Soudy a soudnictví.* Praha: C. H. BECK, 1995

Právní předpisy a judikatura

ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů

usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších

předpisů

zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské republiky, České republiky a Slovenské republiky, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 236/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným postupem, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců a státních zástupců, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 121/2008 Sb., o vyšších soudních úřednících a vyšších úřednících státního zastupitelství a o změně souvisejících zákonů

zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

vyhláška č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní krajské soudy, která konkretizuje

způsob práce u soudu, ve znění pozdějších předpisů

vyhláška č. 44/1992 Sb., o náhradách za vykonávání funkce přísedícího, ve znění pozdějších předpisů

vyhláška č. 303/2002 Sb., o výběru, přijímání a odborné přípravě justičních a právních čekatelů a odborné justiční zkoušce a odborné závěrečné zkoušce právních čekatelů, ve znění pozdějších předpisů

Základní zákon pro Spolkovou republiku Německo ve znění zveřejněném ve Spolkové sbírce zákonů části III, číslo 100-1, které bylo změněno naposledy zákonem z 29. července 2009 (SSbZ. I. str. 2248)

Německý zákon o soudcích ve znění vyhlášení z 19. dubna 1972 (SSbZ. I str. 713), naposledy změněný čl. 9 zákona z 5. února 2009 (SSbZ. I str. 160)

civilní procesní řád ve znění z 5. prosince 2005 (SSbZ. I str. 3202; 2006 I str. 431; 2007 I str. 1781), naposledy změněný čl. 3 zákona z 24. září 2009 (SSbZ. I str. 3145)

finanční soudní řád ve znění vyhlášení z 28. března 2001 [SSbZ. I str. 442, 2262 (2002 I str. 679)], naposledy změněný čl. 6 zákona z 30. července 2009 (SSbZ. I str. 2449)

patentový zákon ve znění vyhlášení z 16. prosince 1980 (SSbZ. 1981 I str. 1), naposledy změněný čl. 1 zákona z 31. července 2009 (SSbZ. I str. 2521)

spolkový platový zákon ve znění vyhlášení z 19. června 2009 (SSbZ. I str. 1434) naposledy změněný čl. 4 zákona z 29. července 2009 (SSbZ. I str. 2424)

spolkový zákon o úřednících z 5. února 2009 (SSbZ. I str. 160)

správní soudní řád ve znění vyhlášení z 19. března 1991 (SSbZ. I str. 686), naposledy změněný čl. 3 zákona z 21. srpna 2009 (SSbZ. I str. 2870)

trestní zákoník ve znění z 13. listopadu 1998 (SSbZ. I str. 3322), naposledy změněný zákonem z 2. října 2009 (SSbZ. I str. 3214)

zákon o justičních úřednících z 5. listopadu 1969 (SSbZ. I str. 2065), naposledy změněný čl. 6 zákona z 30. července 2009 (SSbZ. I str. 2474)

zákon o podkladech Státní bezpečnostní služby někdejší Německé Demokratické Republiky (Stasi-Unterlagen-Gesetz) ve znění vyhlášení z 18. února 2007 (SSbZ. I str. 162), naposledy změněný čl. 15 odst. 64 z 5. února 2009 (SSbZ. I str. 160)

zákon o pracovním soudnictví ve znění vyhlášení z 2. července 1979 (SSbZ. I str. 853, 1036), naposledy změněný čl. 9 odst. 5 zákona z 30. července 2009 (SSbZ. I str. 2474)

zákon o sociálním soudnictví ve znění vyhlášení z 23. září 1975 (SSbZ. I str. 2535), naposledy změněný čl. 9 odst. 6 zákona z 30. července 2009 (SSbZ. I str. 2449)

zákon o soudech mládeže ve znění vyhlášení z 11. prosince 1974 (SSbZ. I str. 3427), naposledy změněný čl. 7 zákona z 29. července 2009 (SSbZ. I str. 2280)

zákon o soudním zřízení ve znění vyhlášení z 9. května 1975 (SSbZ. I str. 1077), naposledy změněný čl. 5 zákona z 30. července 2009 (SSbZ. I str. 2474)

zákon o volbě soudců ve znění zveřejněném a opraveném ve Spolkové sbírce zákonů části III, č. 301-2, naposledy změněný čl. 2 zákona z 22. září 2009 (SSbZ. I str. 3022)

nařízení o známkové a bodové stupnici pro první a druhou právnickou zkoušku z 3. prosince 1981 (SSbZ. I str. 1243) naposledy změněné čl. 209 odst. 4 zákona z 19. dubna 2006 (SSbZ. I str. 866)

nařízení spolkového prezidenta o jmenování a odvolávání spolkovým úřednic, úředníků, soudkyň a soudců ze dne 23. června 2004 (SSbZ. I str. 1286)

nález sp. zn. II. ÚS 53/06 ze dne 12. 9. 2006 (N 159/42 SbNU 305)

nález sp. zn. Pl. ÚS 13/99 ze dne 15. 9. 1999 (N 125/15 SbNU 191; 233/1999 Sb.)

nález sp. zn. Pl. ÚS 18/99 ze dne 3. 7. 2000 (N 104/19 SbNU 3; 320/2000 Sb.)

nález sp. zn. Pl. ÚS 7/02 ze dne 18. 6. 2002 (N 78/26 SbNU 273; 349/2002 Sb.)

nález sp. zn. Pl. ÚS 34/04 ze dne 14. 7. 2005 (N 138/38 SbNU 31; 355/2005 Sb.)

nález sp. zn. Pl. ÚS 43/04 ze dne 14. 7. 2005 (N 139/38 SbNU 59; 354/2005 Sb.)

nález sp. zn. Pl. ÚS 9/05 ze dne 14. 7. 2005 (N 140/38 SbNU 81; 356/2005 Sb.)

nález sp. zn. Pl. ÚS 18/06 ze dne 11. 7. 2006 (N 130/42 SbNU 13; 397/2006 Sb.)

nález sp. zn. Pl. ÚS 87/06 ze dne 12. 9. 2007 (N 139/46 SbNU 313)

rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 4. 2006, čj. 4 Aps 3/2005-35,
www.nsssoud.cz

rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 21. 5. 2008, čj. 4 Ans 9/2007-197,
www.nsssoud.cz

usnesení Městského soudu v Praze ze dne 16. 6. 2005 čj. 5 Ca 148/2005 – 9

BVerwGE 8, 350

BVerfGE 14, 56, 70

BVerfGE 96, 345, 366

Články

Adamová, K. Příspěvek k diskusi o dělbě moci. *Soudce*, 2007, č. 6, s. 10 – 13

Bartoň, M. Rozhodování prezidenta republiky na návrh a rozhodování s kontrasignací – několik poznámek k rozhodnutí NSS ve věci justičních čekatelů. In Šimíček, V. (ed.) *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2008, s. 120 – 125

Borzová, I. Evropské soudní systémy. *Soudce*, 2007, č. 11, s. 2 – 17

Černý, P., Putna, M. Nový model správy justice. *Soudce*, 2008, č. 7 – 8, s. 6 – 12

Dörfl, L. Zlepšení využívání personálních zdrojů na soudech při zabezpečování výkonu soudnictví v dnešních podmínkách. *Soudce*, 2008, č. 2, s. 7 – 21

Duchoň, F. Kladivo na soude. *Soudce*, 2001, č. 7, s. 2 – 3

Emmert, F. Soudcovská nezávislost – často nepochopený pojem ve střední a východní Evropě. *Soudce*, 2003, č. 6, s. 7 – 9

Gerloch, A. K problematice postavení prezidenta republiky v ústavním systému České republiky de constitutione lata a de constitutione ferenda. In Šimíček, V. (ed.) *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2008, s. 35 – 41

Jankovský, Z. Ohlédnutí za soudními spory prezidenta České republiky s justičními čekateli. *Právní rozhledy*, 2006, č. 23, s. 866 – 871

Jansa, M. Řád či zákon? Nový slib v novém zákoně o soudech a soudcích. *Soudce*, 2002, č. 4, s. 11 – 12

Jirsa, J. O nás, bez nás, s námi, proti nám, či pro nás? *Soudce*, 2008, č. 3, s. 2 – 8

Jurečková, J., Stehlik Vodrážková, H. K úvahám o samosprávě justice. *Soudce*, 2007, č. 4, s. 8 – 9

Kavěna, M., Vyklický, R. Úprava kárného řízení soudců v některých zemích Evropské unie, Spojených států a v Kanadě. *Soudce*, 2005, č. 1, s. 30 – 38

Klíma, K. Prezident České republiky v komparativním pohledu (několik vybraných pohledů). In Šimíček, V. (ed.) *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2008, s. 16 – 23

Koudelka, Z. Pracovní poměr státních zástupců a soudců. *Soudce*, 2006, č. 9, s. 26 – 27

Kupcová, Z. Postavenie vyššieho súdneho úradníka v Belgicku a Nemecku. *Justická revue*, 1995, č. 1 – 2, s. 76 – 80

Langer, P. Ještě jednou k problematice jmenování soudců, tentokrát ve světle rozsudku Nejvyššího správního soudu. *Právní rozhledy*, 2006, č. 13, s. 485 – 490

Langer, P. Nad jedním správním rozhodnutím Městského soudu v Praze. *Právní rozhledy*, 2005, č. 20, s. 755 – 761

Lichovník, T. Postavení soudních funkcionářů. *Soudce*, 2006, č. 6, s. 16 – 17

Limbach, J. Die richterliche Unabhängigkeit – ihre Bedeutung für Rechtsstaat. *Neue Justiz*, 1995, č. 6, s. 281 – 283

Mikule, V. Prezident republiky jakožto správní orgán?. In Klíma, K., Jirásek, J. (eds.) *Pocta Jánů Gronsému*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 164 – 174

Mlsna, P. Ústavní limity přenosu výkonu soudní moci na jiné subjekty. In Jirásková, V. (ed.) *Interpretace Ústavy České republiky a Ústavy Slovenské republiky, Evropeizace ústavních systémů*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2007, s. 88 – 102

Musil, J. Právnická povolání ve Spolkové republice Německo. *Bulletin advokacie*, 1990, č. 4, s. 96 – 99

Pavlíček, V. Jmenovací a odvolací pravomoci prezidenta republiky. In Loužek, M. (ed.) *Soudcokracie v ČR – fikce nebo realita? Sborník textů*. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2006, č. 52, s. 71 – 79

Pavlíček, V. Prerogativy nebo správní akty prezidenta republiky?. In Šimíček, V. (ed.) *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2008, s. 129 – 148

Putna, M., Černý, P. Nový model správy justice. *Soudce*, 2008, č. 7 – 8, s. 6 – 12

Sládeček, V. Prezident republiky a soudní moc: ustanovování soudců. In Šimíček, V. (ed.) *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2008, s. 110 – 119

Springer, P. Vlastní odpovědnost a samospráva v justici – efektivnější řízení justice. *Soudce*, 2004, č. 10, s. 5 – 9

Sváček, J. Navrhujeme nový model soudní správy. *Soudce*, 2006, č. 9, s. 2 – 6

Šimíček, V. Neodpovědnost prezidenta a soudní přezkoumatelnost některých aktů. In Šimíček, V. (ed.) *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2008, s. 158 – 168

Vávra, L. K návrhům soudcovských zákonů ministra Bureše. *Soudce*, 2001, č. 6, s. 2 – 3

Vrcha, P. K výběru kandidátů na funkci soudce. *Právní rozhledy*, 2006, č. 23, s. 861 – 863

Vrtěl, P. Jak to funguje v Německu. *Soudce*, 2008, č. 5, s. 25 – 32

Vyklický, J. Hmotné zabezpečení soudců. *Soudce*, 2004, č. 3, s. 6 – 9

Vyklický, J. Kolize zákona o soudech a soudcích s Ústavou, resp. ústavním pořádkem České republiky. *Soudce*, 2002, č. 4, s. 2 – 7

Vyklický, J. Minimální věk pro vstup do soudcovské funkce – Evropa. *Soudce*, 2007, č. 10, s. 9 – 11

Vyklický, J. Úvahy o soudnictví (úskalí soudcovské nezávislosti). *Soudce*, 2007, č. 2, s. 2 – 10

Wipplinger, E. Základy soudcovské nezávislosti. *Právní praxe*, 1995, č. 9, s. 586 – 590

Internetové zdroje

Das European Judicial Training Network (EJTN). *Das European Judicial Training Network (EJTN)* [online] © 12. 7. 2009. Dostupné z <http://www.ejtn.net/www/en/html/nodes_main/4_1875_423_de.htm>

Drchal, V. *Český a slovenský svět* [online] © 4. 6. 2009. Dostupné z <http://www.svet.czsk.net/clanky_publicistika/sudcavek.html> (článek ze dne 3. 5. 2007)

INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI. Správa soudů ve vybraných zemích, Praha, září 2006 [online] © 22. 7. 2008. Dostupné z <<http://portal.justice.cz/ms/ms.aspx?o=23&k=382&j=33&d=116763>>

Kundera, J. ČR: *Přisedících u soudu je dostatek, problémy jsou pouze někde* [online] © 11. 11. 2009. Dostupné z <<http://mm.denik.cz/1/4b/prisedicisoudflash.swf>>

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČESKÉ REPUBLIKY. *Priority reformy justice pro rok 2009, tisková konference 30. 1. 2009* [online] © 11. 11. 2009. Dostupné z <<http://portal.justice.cz/Justice2/soubor.aspx?id=77885>>

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČESKÉ REPUBLIKY. *Přehled soudců* [online] © 27. 11. 2009. Dostupné z <<http://www.justice.cz/cgi-bin/sqw1250.cgi/zresortu/soudci.html>>

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČESKÉ REPUBLIKY. *Výběr kandidátů na funkci soudce a státního zástupce formou výběrového řízení* [online] © 20. 11. 2009. Dostupné z <<http://portal.justice.cz/justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5116&d=53154>>

SENÁT PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. *Senát PČR: Stenozáznam – seminář k soudnictví* [online] © 3. 6. 2009. Dostupné z <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/webNahled?id_doc=10795&id_var=10795>

SENÁT PČR. *Usnesení č. 11 – Zákon o soudech a soudcích* [online] © 7. 11. 2009. Dostupné z <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/webNahled?id_doc=47437&id_var=40293>

TRANSPARENCY INTERNATIONAL – ČESKÁ REPUBLIKA. *Institucionální záruky soudní nezávislosti* [online] © 10. 12. 2009. Dostupné z <http://www.transparency.cz/pdf/zprava-jus-ks_III.pdf>

SOUDCOVSKÁ UNIE ČESKÉ REPUBLIKY. *Zápis z jednání Republikové soudcovské rady SU ČR konané dne 27. 3. 2008* [online] © 10. 1. 2010. Dostupné

z <http://www.soudci.cz/akt_detail.php?id=353>

<http://www.asja.cz>

<http://www.bdvr.de/index.html>

<http://www.drb.de/cms/index.php>

<http://www.fh-schwetzingen.de>

<http://www.soudci.cz>

Zusammenfassung

Unser Gerichtswesen wird mit den ausländischen Gerichtssystemen, vor allem von unseren Nachbarn, mit denen wir auch historisch verbunden sind, ständig verglichen. Das Ziel dieser Diplomarbeit ist es, die Rechtsstellung eines Richters in zwei mitteleuropäischen Ländern – in der Tschechischen Republik und in der Bundesrepublik Deutschland – zu analysieren und zu beurteilen, bei welchen Instituten des deutschen Rechts es geeignet und möglich wäre, sie in unsere Rechtsordnung im Rahmen der notwendigen Reform des tschechischen Gerichtswesens zu übernehmen. Die beiden Rechtsordnungen gehören der Kontinentalrechtskultur an und die beiden Staaten sind durch die gemeinsame Geschichte verbunden. In den beiden Staaten ist die Jurisdiktion einen der drei Bestandteile der staatlichen Gewalt, während sie bei uns von den Gerichten ausgeübt wird, ist die Jurisdiktion in der BRD den Richtern anvertraut, mit denen die Gerichte belegt werden.

Die Diplomarbeit ist in 14 Kapitel verteilt. Jedes Kapitel, mit der Ausnahme des 3. und 5. Kapitels, wird in zwei Teile gegliedert, und zwar in den ersten, wo der tschechische Rechtssatz analysiert wird, und in dem zweiten Teil wird die Sache in den Bedingungen der Rechtsordnung der BRD behandelt. Die Kapitel beinhalten keinen Komparationsschluss, weil das Ziel der Arbeit nicht die Komparation der Rechtssätze, sondern das Nachdenken darüber ist, welche Partien des deutschen Rechtssatzes in unsere Rechtsordnung zu übernehmen sind, und das ist auch im Abschluss der Diplomarbeit behandelt.

In dem ersten Kapitel beschäftige ich mich mit der Theorie der Teilung der staatlichen Gewalt, mit deren praktischen Auswirkung in den beiden Staaten und mit der Organisation der Jurisdiktion in der Tschechischen Republik und in der BRD. Das zweite Kapitel leistet eine Übersicht über die Quellen des Rechtssatzes auf der internationalen, nationalen und Verfassungsebene, auf der Ebene der Gesetze und der Untergesetzrechtsvorschriften und über die Dokumente der ständischen Richterorganisationen. Das Kapitel Nr. 3 ist ein historischer Exkurs bezüglich der tschechischen Rechtsregelung des Gerichtswesens und der Rechtsstellung eines Richters. Der Titel des viertel Kapitels selbst – Verfassungsstellung des Richters – verrät den Inhalt dieses Kapitels. In dem theoretischen 5. Kapitel findet man die Auslegung über die Richterunabhängigkeit. Das Kapitel Nr. 6 habe ich in die

Diplomarbeit aus dem Grund eingeordnet, damit die Ordnung bezüglich der Richterfunktionen vorgenommen wird, weil die Situation in der BRD besonders kompliziert ist. Das siebte Kapitel wird den Voraussetzungen und der Vorbereitung für die Funktion des Richters gewidmet. Die Passage bezüglich der Tschechischen Republik beschäftigt sich ausführlicher mit dem Alterszensus und mit dem sog. Lustrierungszeugnis und zeigt ferner den Verlauf des Vorbereitungsdienstes eines Gerichtsreferendars und der Fachjustizprüfung und beinhaltet auch eine Überlegung darüber, wer der ideale Kandidat für die Richterfunktion ist. Der Abschnitt, der sich der deutschen Rechtsregelung widmet, stellt das Institut der Befähigung zum Richteramt, den Verlauf des Jurastudiums, des Vorbereitungsdienstes und der Abschlussprüfungen vor. Das achte Kapitel mit dem Titel „Entstehung, Ausübung und Erlöschen der Richterfunktion“ ist der Kern der Diplomarbeit. Es beschäftigt sich mit der Auswahl der Kandidaten und mit den Voraussetzungen zur Bestellung, mit der Bestellung (und mit dem Richter gelohnis), mit der Einteilung und Versetzung der Richter, mit Funktionsabschied und mit dem Funktionserlöschen. Das neunte Kapitel leistet eine Auslegung über die Gerichtsverwaltung. Es beurteilt den jetzigen Zustand und denkt über die Erwägungen der Fachöffentlichkeit über die Selbstverwaltung des Gerichtswesens nach und nimmt die Einsicht in die Verwaltung der deutschen Gerichte. In dem zehnten Kapitel demonstriere ich die Organisations- und Personalgestaltung der tschechischen und der deutschen Justiz. In der Partie über das tschechische Gerichtswesen gibt es einen interessanten Text über die Arbeit in den sog. Minitams und im Abschnitt bezüglich der BRD wird das Institut des Rechtspflegers analysiert, das aus Deutschland stammt. Im 11. Kapitel ist eines der Instrumente zur Sicherstellung der Richterunabhängigkeit konkret ausgeführt, und zwar die materielle Absicherung der Richter, einschließlich der Einsicht vom Gesichtspunkt des Verfassungsgerichts der Tschechischen Republik. Ein großes Thema ist die Ausbildung der Richter und des weiteren Gerichtspersonals, deshalb wird ihr das zwölfte Kapitel gewidmet. Ich erwähne die Justizakademie, das Studium der Rechtspfleger und die Ausbildung weiterer Personen. Die Ausbildung in der BRD beschreibe ich auf dem Beispiel der Fachschule Schwetzingen. Die Verantwortung der Richter, und zwar die Disziplinar-, Straf- und Schadensverantwortung, behandelt das dreizehnte Kapitel. Und das letzte

Kapitel ergänzt die Diplomarbeit durch weitere Rechte, Pflichten und Beschränkungen der Richter.

Es ist abzuschließen, dass es geeignet wäre, bei uns de lege ferenda das Institut des Richters versuchsweise einzuleiten, den Vorbereitungsdienst der Gerichtsreferendare zu reformieren, die Weise der Bestellung von Richtern zu regulieren, die Ausbildungsinstitutionen für Justizangestellten zu transformieren und den Höchsten Gerichtswesensrat bei der Bildung der Selbstverwaltung der Justiz durch die Richterorgane geeignet zu ergänzen, wie der Präsidenten- und Richterrat in der Bundesrepublik Deutschland sind.

Název v českém jazyce:

Právní postavení soudce v České republice a Spolkové republice Německo

Název v německém jazyce:

Rechtsstellung des Richters in der Tschechischen Republik und in der Bundesrepublik
Deutschland

Název v anglickém jazyce:

Legal status of judge in the Czech Republic and the Federal Republic of Germany

Klíčová slova

právní postavení soudce

ústavní právo

nezávislost soudců

správa soudů

Spolková republika Německo

Rechtsstellung eines Richters

Verfassungsrecht

Richterunabhängigkeit

Gerichtsverwaltung

Bundesrepublik Deutschland

legal status of judge

constitutional law

independence of judges

court administration

the Federal Republic of Germany